D. CASELLI

CUM AU FOST BUCUREȘTII ODINIOARĂ

L. CASELLI

CUM AU FOST BUCUREȘTII ODINIOARĂ

CU CHIPURI ȘI ICOANE

BUCUREȘTI
EDITURA „GAZETEI MUNICIPALE“
1 9 3 5

Iubiţii mei cititori!

Cercetătorul care doreşte să aibă amănunte privitoare la Bucureştii de odinioară întâmpină, în cercetările sale, multe neajunsuri şi află o bogată lipsă de isvoare istorice. Hrisoavele ce-i stau la îndemână sunt foarte sărace despre trecutul Bucureştilor. Planuri ale oraşului,. până în veacul al 18-lea, n'are. Aşa că nu se poate călăuzi de cât cu multă trudă la alcătuirea unei monografii în ce priveşte o mahala, o uliţă, o biserică sau un colţ oarecare al oraşului.

Amintiri despre trecutul oraşului iarăşi nu are, ci numai povestirile unor călători străini cari au trecut pe aici. Ele însă vorbesc mai mult de obiceiuri şi de viaţa bucureşteană, iar foarte puţin despre oraş.

Iată pentru ce, din lipsa isvoarelor istorice, este atât de sărac istoricul Bucureştilor, şi atât de greu de alcătuit acest istoric.

Dacă Bucureştii ar fi avut şi ei arhive vechi ca alte oraşe, dacă s'ar fi păstrat actele judecilor, pârgarilor şi altor sfetnici ai oraşului, precum s'au păstrat arhivele Braşovului, Sighişoarei, Bistriţei, Sibiului ce nu ar fi aflat şi dat la lumină un neobosit cercetător cu privire la trecutul Bucureştilor?

Cartoanele unor mânăstiri bucureştene, cum au fost ale Sfântului Ioan cel Mare, Radu Vodă, Mihai Vodă, Cotroceni, cari erau păstrate unele la „Arhivele Statului", altele la „Academia Română" iar altele în biblioteci particulare, nu aduc multă lumină. Ele au fost cercetate şi s'a scos ce s'a putut scoate. Alte acte vechi nu cunoaşte. Şi lucrul acesta pe osîrdnicul cercetător nu-l poate mulţumi.

Domniile-Voastre, iubiţi cititori cari m'aţi urmărit şi aţi stat de vorbă săptămână de săptămână cu mine, în foaia „GAZETA MUNICIPALĂ", unde am tipărit atâtea lucruri minunate si folositoare despre trecutul Bucureştilor, văzut-aţi câte greutăţi am luptat ca să aduc lumina, să lămuresc unele fapte istorice încurcate, statornicindu-le pe calea lor cea firească.

Spre aducere aminte a celor tipărite în mai sus pomenita foaie si cu prilejul sărbătorirei „LUNA BUCUREŞTILOR" (9 Maiu—9 Iunie 1935), întocmitu-s'au această carte care se numeşte „CUM AU FOST BUCUREŞTII ODINIOARA" ca să o găsească cele viitoare neamuri, hărăzindu-mi tiparul şi toate cheltuelile pentru a ei tipărire dumnealui Mihail Dragomirescu directorul „GAZETEI MUNICIPALE" iar eu purtătorul de grijă şi alcătuitorul ei, cu frumoase şi calde cuvinte, isvorîte din inimă, îi mulţumesc.

Dumnezeu, plăsmuitorul, ziditorul şi făcătorul tuturor, să aibă în sfânta sa pază minunatul, vechiul si scaunalul oraş al Bucurestilor şi, îndură-se în bunătatea sa cea fără de margini şi de cel ce cu mâna sa a scris aceste rânduri şi de lucrătorul care le-a cules şi tipărit. Amin!

D. CASELLI

★★★★ CARTEA DE FAȚA S'A TIPARIT IN AȘEZAMANTUL DE SLOVE AL ZIARULUI „UNIVERSUL" ȘI A FOST EDITATA DE „GAZETA MUNICIPALA".

★★★★ PARTEA DE SUS A COPERTEI S'A LUAT DUPA UN MANUSCRIS BIZANTIN, DIN VEACUL AL X-LEA, CARELE SE AFLA IN FOAIA „ARTA ȘI FRUMOSUL" DIN 1916 (FILA 43) SCRISA DE D-L I. TUDOR CARELE ACUM SCRIE ZIARUL „ROMANIA DE LA MARE" DIN CONSTANȚA.

★★★★ PARTEA DE JOS A COPERTEI, ALCATUITA DIN CELE DOUA ROZETE S'A LUAT DIN CUSATURILE BRANCOVENEȘTI AFLATOARE IN BATRANA NOASTRA MANASTIRE HUREZ, IAR ACESTE CUSATURI SE AFLA IN CARTEA D-LUI N. IORGA „CONSTANTIN - VODA - BRANCOVEANU" (FILA 82) DIN 1914.

★★★★ SLOVELE DE PE COPERTA ȘI UNELE PODOABE DIN NAUNTRUL CARȚII SE DATORESC, IN INTREGIME, D-LUI D. CASELLI, ALCATUITORUL ȘI PURTATORUL DE GRIJA AL CARȚII.

CETATEA DAMBOVIȚEI DIN CRONICELE UNGUREȘTI ȘI BUCUREȘTII

Pecetia regelui Andrei II
(După Ujházy Lászlo „A. Magyar Nemzet Oknyomozó Történelnie)

Foarte mulți cercetători cari s'au îndeletnicit cu începuturile orașului București, întemeindu-se pe spusele unor cronici unguresti, din veacul de mijloc, — după cum vom vedea mai la vale — și-au dat cu gândul că Bucureștii s'au numit, sau au fost numiți, pe acea vreme „Cetatea Dâmboviței" fără însă a-și da bine seama că acele cronici arată lămurit unde a fost această cetate numită, în hrisoavele letinești, din leatul 1231, „Castrum munitissimum", lucru care putea să-i facă să nu înfăptuiască această greșală.

Din cele ce vor urma, în lucrarea de față, din bătrânele hărți geografice din veacul de mijloc și din hrisoavele letinești, vedem lămurit că lucrul nu stă așa.

Să deslușim :

Craiul Ungariei, Andrei al 2-lea, aduce la leat 1211 în țara Bârsei oastea cea cu cruci a nemților dându-le pământ ca să umple tot locul de ei. Acești ostași cu cruci nemți, ca să-și apere țara lor de năvălirile cari veneau din părțile tătărești ale Răsăritului si din Miază-Zi, au ridicat cinci cetăți de zid, la trecătorile munților Carpați.

Aceste cetăți le-au numit pe limba lor Gesprengberg (la Brașov), Rosenau (la Râjnov), Schwarzberg (la Codlea), Marienburg (la Feldioara) și Kreuzburg (la Prejmer). Au mai ridicat după aceea încă o cetate la Bran pe care au numit-o Törzburg, cetatea Turci.

Peste zece ani când acelaș Crai unguresc le-a întărit din nou acestor ostași drepturile lor să aibă pământ în aceste locuri stăpânindu-le până la Dunăre „usque ad Danubium" cum glăsuește hrisovul letinesc din vremea acea, ei trecură munții Carpați dincoace „ultra montes nivium" în locurile care mai târziu au fost numite „Vlaskoi-Zemli" de slavi, „Terra transalpina" de letini și „Ungro-Vlahia" de greci, ridicând în fața trecătoarei Rucărului, pe dealul Orații cetatea dela Podul Dâmboviței, numită de popor și „cetatea Neamțului".

Pecetia regelui Bella IV
(După Ujházy László „A. Magyar Nemzet Oknyomozó Történelnie)

O cetate și un ostaș neamț din cei cu cruci din leatul 1200

După alungarea ostașilor cu cruci nemți, la leat 1225, de Craiul Andrei al 2-lea, — acelaș care le-a dat pământ cu 14 ani mai înainte, — împreună cu feciorul său Craiul Bella al 4-lea, toate cetățile lor s'au prăbușit și azi se mai văd ca niste urme ale veacului de mijloc fiind o mărturie de măreția și meșteșugul cu care erau clădite, din ziduri groase de piatră, pe stânci înalte, cu șanțuri și metereze, apeducturi și fântâni adânci până la suprafata apelor curgătoare, cu pivniți boltite pentru adăpostire în vreme de restriște. Ele erau așa fel întocmite în cât puteau fi apărate nu numai împotriva băștinașilor pe cari acești ostași cu cruci voiau să-i stăpânească, dar și împotriva stăpânirii regească.

Cetatea ridicată de ostașii nemți, pe care poporul romănesc din acele vremuri a numit-o cu foarte multă dreptate „Cetatea Neamțului" a dăinuit multă vreme, după ce acești ostași au părăsit pământul Ungro-Vlahiei.

Când Voevozii pe cari hrisoavele letinești îi numesc „Voevoda Terra Transalpina" „început-au a face țară nouă" cum spune *„Istoria țării Rumânești, dela descălicătoare"* tipărită de G. Ioanid în 1859 „Cetatea Dâmboviței" a trecut în stăpânirea lor.

In ce chip a trecut ea în stăpânirea acestor voevozi ai Ungro-Vlahiei nu știm din lipsa isvoarelor istorice atât rumânești cât și streine. Dar odată în stăpânirea voevodului Ungro-Vlahiei, „Cetatea Dâmboviței", acel „Castrum munitissimum" a fost pusă sub paza unui ocârmuitor numit de cronicele ungurești scrise în limba letinească „castellanus", iar de rumânii noștri „pârcălab".

Ființarea acestei cetăți în puterea Domnilor Ungro-Vlahiei este mărturisită de chiar cronicele ungurești și anume: de Cronica lui Ioan de Kükülo, de „Chronicum pictum", de „Chronicon Dubnicense" de „Cronicon Budense"; după aceia de istoriografii Thurocz „Cronica Hungarorum" Martin Cromer „De origine et rebus gestis Polonorum" și de Petru de Rewa; de unele hrisoave aflătoare în „Hurmuzaki" (1^2 fila 222,) și (1^2 fila 150), și de hrisoavele Craiului Ungariei Ludovic din 1373 și 1377.

Aceste cronici și hrisoave ne povestesc următorul fapt petrecut pe când domnea în tara Ungro-Vlahiei, Vladislav Basarab, feciorul lui Alexandru Basarab Câmpulungeanul.

La leat 1369 Vladislav trece Dunărea și după ce scoate pe cârmuitorii unguri cari stăpâneau în vremea acea Vidinul, iar pe călugării catolici îi omorî, aduse, la domnie, din nou, pe cumnatu-său Strațimir.

Craiul Ludovic supărat pentru această faptă strânse la leat 1369 oaste mare din toate părțile hotărît să stingă pe Vladislav și trecu din Timișoara în Serbia spre Vidin, ca el să-i lovească pe Români: iar pe Nicola Lackzi, ducele Transilvaniei, îl trimise cu Secui și cu boerii din părțile Transilvaniei, ca pe acolo să intre în țara Ungro-Vlahiei și așa să-l lovească pe Vladislav din două părți.

Vladislav cu o parte din oastea sa se așeză la Dunăre ca să împiedice trecerea lui Ludovic; iar pe Dragomir pârcălabul „Cetății Dâmbovița" îl trimise împotriva oștii ducelui Nicola.

Aceștia veniră mai întâi la bătălie pe apa Galbeniței. Dragomir cu oastea lui se retrase spre munți; Ungurii și Secui se luară după dânșii. Când ajunseră în strâmtorile munților, Dragomir cu oastea lui se repezi în toate părțile și omorî mulțime mare de Unguri.

Vladislav Basarab
stăpânitorul „Cetății Dâmboviței"
(După zugrăveala dela Mânăstirea Curtea de Argeș)

Lupta dintre ducele Nicolae Laczky și pârcălabul Dragomir
(după „Ist. Română" a lui G. Tocilescu)

Acolo căzu ducele Nicolae Lackzi, vice-ducele Petru, Deșiu, Vașiu, Petru Russu, castelanul cetății de Balta, Petru și Ladislav căpitanii Secuilor și alți boeri și căpetenii de seamă ale oștilor. Trupul ducelui Nicola a fost luat cu mare luptă din mâinile Românilor, și a fost dus în Ungaria.

*

Din această povestire se lămurește că „Cetatea Dâmboviței" nu poate fi Bucureștii Lupta între ducele Nicolae Laczky al Transilvaniei și pârcălabul Dragomir — Olahul cum îl numește cronicarul ungur Thurocz, adică rumânul — nu s'a dat pe malurile bucureștene ale Dâmboviței, ci departe mult de București în strâmtorile munților, între Rucăr și Bran. Nu se poate face marea greșeală să se identifice Bucureștii cu bătrâna „Cetate a Dâmboviței", pomenită în cronicele ungurești și în hrisoavele letinești pe cari le-am adus ca mărturie mai sus.

De altminteri se mai pune și întrebarea dacă Ungro-Vlahia se întindea pe acea vreme până la locul unde mai târziu au luat ființă Bucureștii. Pare însă că aceste locuri erau încă în puterea unor neamuri tătărești cari au stăpânit pe aici peste un veac, cu toate că unele isvoare istorice vrea să arate că Alexandru Basarab Câmpulungeanul, tatăl lui Vladislav s'a răsboit cu Tătarii, multă vreme, a omorît pe hanul lor Atlamos — nume care a rămas în baladele noastre „Alimos boer în Țara de Jos — și și-a întins hotarele țării până la râul Siret, unde se varsă el în Dunăre.

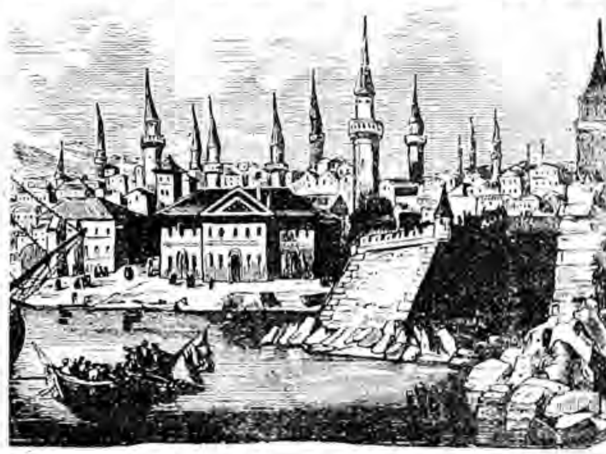
Greșala identificării Bucureștilor cu vechea cetate a Dâmboviței se datorește unei cronici a lui „Ștefan logofătul Crețulescu" publicată în ziarul „Trompeta Carpaților" din 1871, Aprilie 11.

Intemeindu-se pe această cronică Grigore Tocilescu și-a închegat lucrarea sa *„Bucureștii sau Cetatea Dâmboviței"*, publicată în revista *„Tinerimea Română"*, seria nouă, tomul I.

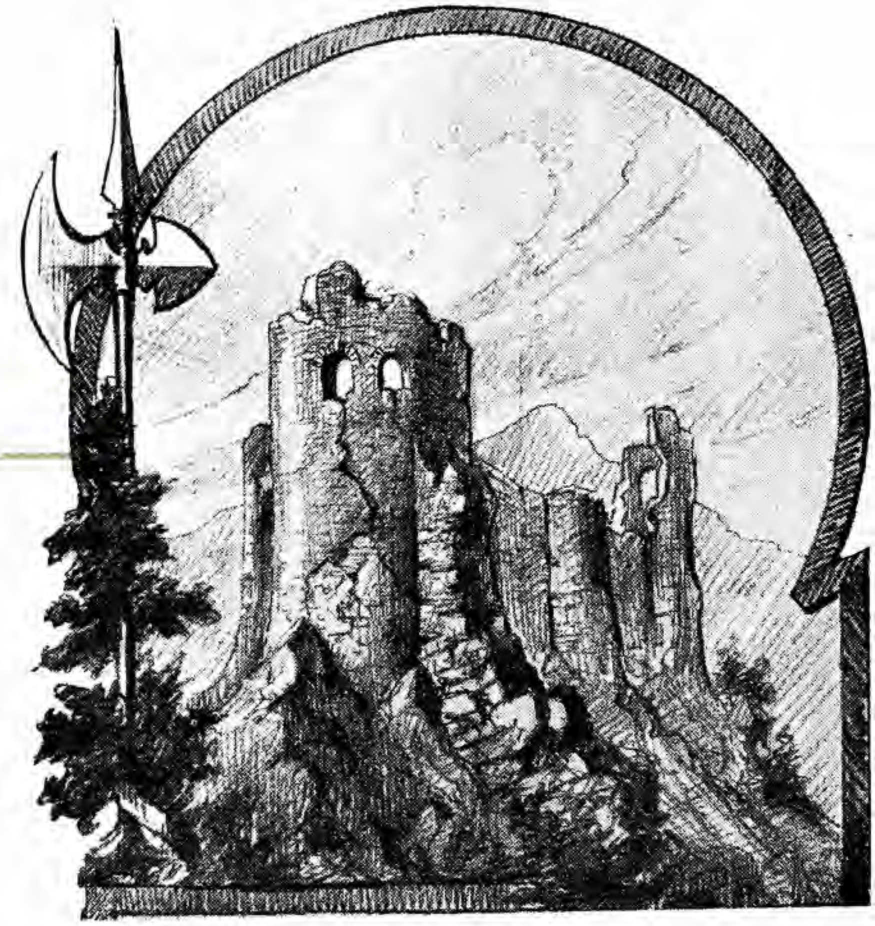
Dar din isvoarele istorice din veacul de mijloc pe cari le-am adus noi în sprijinul nostru, Bucureștii nu pot fi menționați, cu nici un chip, în veacul al 13-lea.

*

Când s'a zămislit și s'a statornicit întru câtva voevodatul, numit de greci al „Ungro-Vlahiei" cu obîrsia lui în orașul Argeșului

Vidinul
(După scrierea la „Guerre d'Orient" 1878)

Cetatea Căpăţâneni

(După un desen al d-lui arhitect V. G. Stephănescu, publicat în revista „Arhitectura" din 1906)

„Cetatea Dâmboviţei" care fusese luată de Unguri din mâna ostaşilor nemţi, a ajuns în puterea voevozilor români ce îşi aveau scaunul domnesc la Curtea-de-Argeş. .

„Ea fu pusă, — ne spune d. Alex. Lapedatu în lucrarea d-sale: *„Două vechi cetăţi româneşti"* publicată în *„Buletinul Comisiei Monumentelor istorice"* 1910, (filele 177—187) — sub paza unui castelan, pârcălab. Adevărat că puţinătatea mărturiilor timpului scoate la iveală, cum am văzut numai un singur atare castelan, pe Dragomir dela 1368. E îndestul însă pentru a dovedi sistemul militar de întreţinere şi apărare a cetăţei.

„La sfârşitul veacului al XIV-lea vechiul burg teuton se menţionează din nou şi anume la 1397, cu prilejul expediţiei pe care o face Stibor, Voivodul Ardealului în Ţara Românească, spre a da ajutor lui Mircea-cel-Bătrân împotriva rivalului său Vlad. Acesta, bătut şi fugărit, s'a închis în cetatea zisă „Dâmboviţa", unde, după o lungă împresurare, se predă lui Stibor, care îl duse în Ardeal, împreună cu soţia, copii şi toată familia.

„După aceea, în prima jumătate a sutei a XV-ea cetatea pierde din importanţa-i strategică pe care a avut-o, rămase loc de vamă pentru neguţătorii ardeleni ce intrau şi eşiau din ţară pe la Bran-Rucăr".

Ruinele Cetăţii Dâmboviţei

(După „Albumul României" de fot. Niculescu publicată în „Buletinul Comisiei monumentelor istorice" din 1910)

BUCUREȘTII FOST-AU EI PE VREMEA LUI MIRCEA CEL „BATRAN"?

Dionisie Fotino în *„Istoria Daciei"*, Cezar Boliac în *„Mémoire pour servir à l'histoire dela Roumanie"*, Mihail Kogălniceanu în *„Histoire de la Dacie"* au spus — până acum nu suntem lămuriți pe ce isvoare istorice s'au întemeiat — că Mircea, Voevod al Ungro-Vlahiei, cel ce a întemeiat mânăstirea Cozia — numit în hrisoavele de mai apoi „bătrânul" nu că a fost bătrân în ani ci, prin această denumire, urmașii lui, în hrisoavele lor, voiau să înțeleagă pe cel ce a fost *mai 'naintea lor, pe răposatul bătrânul Mircea Voevod* — ar fi locuit vara la Târgoviște și iarna la București unde ar fi făcut curți domnești, biserică și altele.

Și mai spun că Mircea cel „bătrân" după o biruință pe care ar fi avut-o asupra sultanului Turciei Baiazid, a zidit de „bucurie" un oraș pe malurile Dâmboviței, dându-i numele de „București".

După dânșii vine preotul Grigore Musceleanu, carele s'a îndeletnicit cu istoriografia orașului București și a scris lucrarea *„Monumentele străbunilor"*, și spune că Mircea cel „Bătrân", după lupta pe care a avut-o cu Turcii, a strâns oasele morților căzuți în bătălie și le-a îngropat într'o mică biserică, numită „biserica lui Bucur".

Acest preot a lăsat și o pisanie care glăsuește așa:

„Io Mircea I-iu Basarab, Domnul țărei Românești, Duce al Făgărașului și biruitor al ținutului Dobrogea de peste Dunăre, la anul 6924 (1416) am zidit biserica de zid în locul celei de lemn a lui Bucur, în pădure pe movila de lângă Dâmbovița, cu hramul Sfinților Ierarhi Atanasie și Chirilă, unde am pus oasele morților căzuți în bătaia ce am avut-o cu Turcii la Giurgiu. Iulie 11".

Pisania preotului Musceleanu face cunoscut că Mircea cel „Bătrân" a avut o luptă cu Turcii la Giurgiu. Oasele celor morți, căzuți în bătălie le-a strâns și le-a cărat aducându-le tocmai pe malurile Dâmboviței și le-a îngropat în bisericuța numită a lui Bucur.

Oare Mircea cel „Bătrân" n'a găsit loc de îngropare la Giurgiu ci a trebuit să aducă trupurile celor morți acolo tocmai pe malurile Dâmboviței și să le îngroape la București la o depărtare de... 75 de kilometri?

Spusele preotului Grigore Musceleanu nu se întemeiază pe nici un isvor istoric de reținut aminte și de aceia nu stăruim asupra lor.

La meremetisirea bisericii numită a lui Bucur, făcută în 1869, s'a mai adăogat, tot după spusele aceluiaș preot bucureștean și următoarele rânduri la pisania pomenită mai sus:

„Și după patru și jumătate secole, se repară din fondurile Statului Român fără a i se schimba figura primitivă, în al III-lea an al

Mircea cel „Bătrân"
(După tabloul din 1882 al colonelului D. Pappazoglu)

Domniei, în România unită a Alteței Sale Carol I, ministru de Culte fiind d-l Alexandru Crețulescu, cu toată stăruința preotului Grigore Musceleanu (care la licitațiune a lăsat una sută napoleoni de au mai jos din deviz spre a respinge pe jidanii concurenți), fiind îngrijitor al bisericei Radu-Vodă ca și al bisericei Bucur. 1869, Iulie 1 terminată".

Aceste rânduri se datoresc tot preotului Gr. Musceleanu.

Gion, în lucrarea sa despre București spune că a citit 32 de condice și peste 5000 de hrisoave la *Arhivele Statului* și la *Academia Română* și n'a dat peste un singur act care să vorbească de biserica lui Bucur.

BISERICA, NUMITA AZI A LUI BUCUR, *ESTE GROPNIȚA MANASTIREI RADU VODA ȘI ACEASTA GROPNIȚA, — CUM AVEAU TOATE MANASTIRILE — O CUNOAȘTEM DE PE LA 1743.*

Pe lângă preotul Musceleanu s'a mai îndeletnicit mult de cele dintâi începuturi ale orașului și maiorul — mai târziu locotenent-colonel — Dimitrie Papazoglu care în amintirile sale tipărite cu titlul : *„Istoria fondării orașului București"* spune că Mircea cel „Bătrân", *după ce s'a strămutat la București, a preînnoit biserica și Curtea domnească unde venea el de ședea numai iarna.*

Mircea-cel-Bătrân cu fiul său Mihail

(După o aquarelă ce se află la muzeul de artă religioasă din ulița Știrbei-Vodă)

Biserica preînoită de Mircea după spusele lui Papazoglu azi este cunoscută cu numele de „Curtea veche".

Ca să „preînnoiască" cineva ceva trebuie ca acest ceva să fi fost de mai înainte. Trebuia ca acele clădiri pe cari Dimitrie Papazoglu și alți necunoscători le numesc „Curtea domneacă" și acea biserică pe care o numesc „Curtea Veche" să fi fost în ființă la București *înainte* de Mircea *Cozianul* ca dânsul „strămutându-se" în acest oraș și găsindu-le stricate sau dărâmate să le „preînnoiască", așa cum spun Domnii Țării Românești în bătrânele lor hrisoave despre o biserică sau mânăstire: „pe care au găsit-o domnia lor dărâmată sau neîntărită".

Dovezi sunt că așa ceva n'a fost în București nici înainte de Mircea cel „Bătrân", nici după dânsul. Nu erau încă, pe vremea acea, pe locul unde mai târziu s'au întemeiat Bucureștii, nici curte domnească, nici biserică, căci nu ființa o asezare omenească cu acest nume ca să aibă asemenea clădiri.

Dimitrie Pappazoglu tipărește în anul 1882 o „cadră" dedicată onoratei primării a Capitalei în care sunt înfățișați :

La stânga Constantin Vodă Brâncoveanu, o xilografie după chipul acestui domn [1]) care se află în „Istoria Țării Rumânești dela descălicătoare" tipărită de G. Ioanid (1859). Xilografia are următoarea deslușire: „Acest Domn au mutat reședința sa din Târgoviște în București edificând și catedrala țării (mitropolia)".

Știm, din isvoare istorice pe cari nu le cunoștea maiorul Dimitrie Pappazoglu, pe atunci, că Brâncoveanu nici nu a mutat scaunul domniei dela Târgoviște la București nici n'a clădit mitropolia din București.

Dimpotriva istoriograful, italian Del Chiaro în scrierea sa: *„Le moderne rivoluzioni della Valachia"*, spune că dușmanii Brâncoveanului printre cele dintâi capete de pâră împotriva lui, au pus și șederile lui foarte dese la Târgoviște și nu la București.

Iar Mitropolia bucureșteană a fost începută de Constantin Vodă Șerban după 1654, zugrăvită și târnosită la 1658 de Mihnea Vodă.

La dreapta „cadrei" este înfățișat Mircea al

[1]) Litografiat, după toată putința, de pictorul craiovean Const. Leca.

„Cadra" maiorului Papazoglu

O stână în munții Carpați

2-lea Basarab. O xilografie datorită unui desenator din acea vreme numit Decusar. Ea înfățișează un Domn purtând o coroană neobicinuită în chipurile Voevozilor ce se văd zugrăviți pe zidurile bisericilor sau mânăstirilor din țara noastră, cu un schiptru în mână La gât are un colan: un vultur cu două capete. Mai ține în mână o cunună de lauri.

Xilografia aceasta care vrea să înfățișeze pe Voevodul Mircea cel Bătrân, are și ea următoarele rânduri:

„Acest Domn au făcut cetățile de apărare a trecătoarelor Dâmboviței și fondă palate Domnești la Curtea veche. El domnea vara în Târgoviște și iarna în București".

La mijloc „cadra" are o altă xilografie, datorită tot xilografului Decusar, în care se văd: o biserică lângă o apă, un cioban cu oi, închipuind pe *Bucur ciobanul* și o mică pădure. Xilografia are următoarea deslușire:

„București, astăzi capitala regatului României, s'au început după dealurile râului Dâmbovița, unde erau păduri mari, peste dealuri, bălți sau moștiști și, apoi câmpii foarte fertile; astfel legenda zice că un *Bucur Ciobanu* cu mare avere, moșnean din partea munților, își păștea marea sa turmă de oi pe aceste dealuri, având staul său peste colinele Radului Vodă, moșie Domnească a Dinastiei Basarabilor; el fondă mai întâi bisericuța cea mică ce se vede până în ziua de astăzi (Sf. Atanasie), făcu punte peste apa Dâmboviței ca să se comunice cu câmpiile Vitanului, căci în apropierea stânei sale era balta Broșteni".

Aceste rânduri se potrivesc ele oare cu cele de mai jos pe care le aflăm în amintirile sale tipărite cu numele de „Istoria fundării orașului București" și cari rânduri spun așa:

„Tradițiile ce se zic de *Bucur Ciobanul,* că el a fondat o bisericuță a Sf. Tănase dela Radu-Vodă și că după numele său s'a numit orașul, sunt cu totul neexacte". Și mai departe: „Nu ea este prima biserică, căci prima biserică este biserica mahalalei Dobroteasa".

Nu se potrivesc firește!

Despre xilografia aceasta a maiorului Dim. Pappazoglu vorbește și Gion. Iată ce spune:

„Una din „cadrele" bătrânului colonel Papazoglu arată, — dacă memoria nu mă înșală, — o colină cu niște oițe, ca de lemn, ca acele de Nürnberg, cu ciobănașul Bucur cântând din fluer lângă ele, iar pe deal se desină, drăgălașă, bisericuta lui Bucur. — Iacă o legendă".

In adevăr o legendă.

Xilografia lui Decusar din 1882 are însă un cântec. Este luată după o „cadră" depe la mijlocul veacului al 19-lea. Ea înfățișează *o stână pe munții Carpați.*

In această „cadră", foarte răspândită pe acele vremi, xilograful Decusar n'a făcut altceva de cât să adaoge, — în xilografia sa pe care a copiat-o după acea „cadră",—la margine, spre dreaptă. o biserică și o apă curgătoare. Biserica, în închipuirea xilografului înfățișa biserica pe care *Bucur ciobanul* ar fi ridicat-o pe acest loc, iar apa curgătoare, râul Dâmbovița bucureșteană. Și — iată cum un Bucur Ciobanul a întemeiat orașul București.

Pentru ca cititorii să fie dumeriți în această privință dăm cele două „cadre" atât xilografia lui Decusar cât și stâna de pe munții Carpați".

*

Ca să dovedească vechimea orașului București cum că el ființa pe vremea lui Mircea „cel Bătrân" Gr. Tocilescu aduce în lucrarea pe care am amintit-o din revista *„Tinerimea Română"* un hrisov din 1410.

Hrisovul acesta, spune dânsul, a fost păstrat în tălmăcire ungurească după cel adevărat care era scris — așa se spune — în limba letinească.

Acest hrisov a fost publicat de Ioan cav. de Pușcariu în *„Fragmente istorice despre boierii din Țara Făgărașului"* IV. Sibiu, 1907, (pag. 43—44).

Prin acest hrisov Mircea întărește „boerilor Domniei mele Micul, locuitor în Mândra, și lui Stoia, ca să le fie lor de veci jumătate din satul Mândra și cu toată dijma lui, din porci, din

Mircea-Vodă-cel-„Bătrân“
(După zugrăveala de pe zidurile mănăstirei Tismana)

stupi din vin, din moară și din toate câte va fi având, ca să le fie în veci moștenire și stăpânire, lor, copiilor și nepoților lor. Și nimenea din Boerii sau slugile mele să nu îndrăznească să atingă scutirea și darul meu, ci să lase pe Micul și pe Stoia să țină în pace această moșie în veci pentru slujba lor credincioasă, fiindcă am dăruit de a mea bună voie“.

Hrisovul este dat în cetățu;a noastră București în ziua de 20 Iulie a anului dela facerea Lumei 6918, (1410).

Dacă am pune temei pe acest hrisov Bucureștii erau pe vremea acea o cetate. Insă Mircea Cozianul n'a domnit niciodată „vara la Târgoviște și iarna la București“ pentru simpla arătare că pe acea vreme Bucureștii nu ființau ci își avea scaunul lui de domnie la Curtea de Argeș unde primea pe Craii și Impărații țărilor din apropiere, cum a și primit prin Iunie 1415 pe Mustafa Celebi, feciorul lui Baiazid *Fulgerul*, după cum glăsuește hrisovul chiar al lui Mircea cel Bătrân din 10 Iunie 1415 ,publicat de Ioan Bogdan în memoriile secției istorice ale Acad. Rom. (1903).

Mircea-cel-„Bătrân“ și Teodosie
(după Curtea de Argeș)

VLAD-VODA ȚEPEȘ ȘI BUCUREȘTII

Acum suntem pe vremea când turcii Osmanlii s'au întins până la Dunăre. Când Feriz-bei, Azbuga, Caracea bei și Balaban-bei stăpâneau cetățile — cari ființau pe acea vreme — adică la 1400 — de pe malul drept al Dunării.

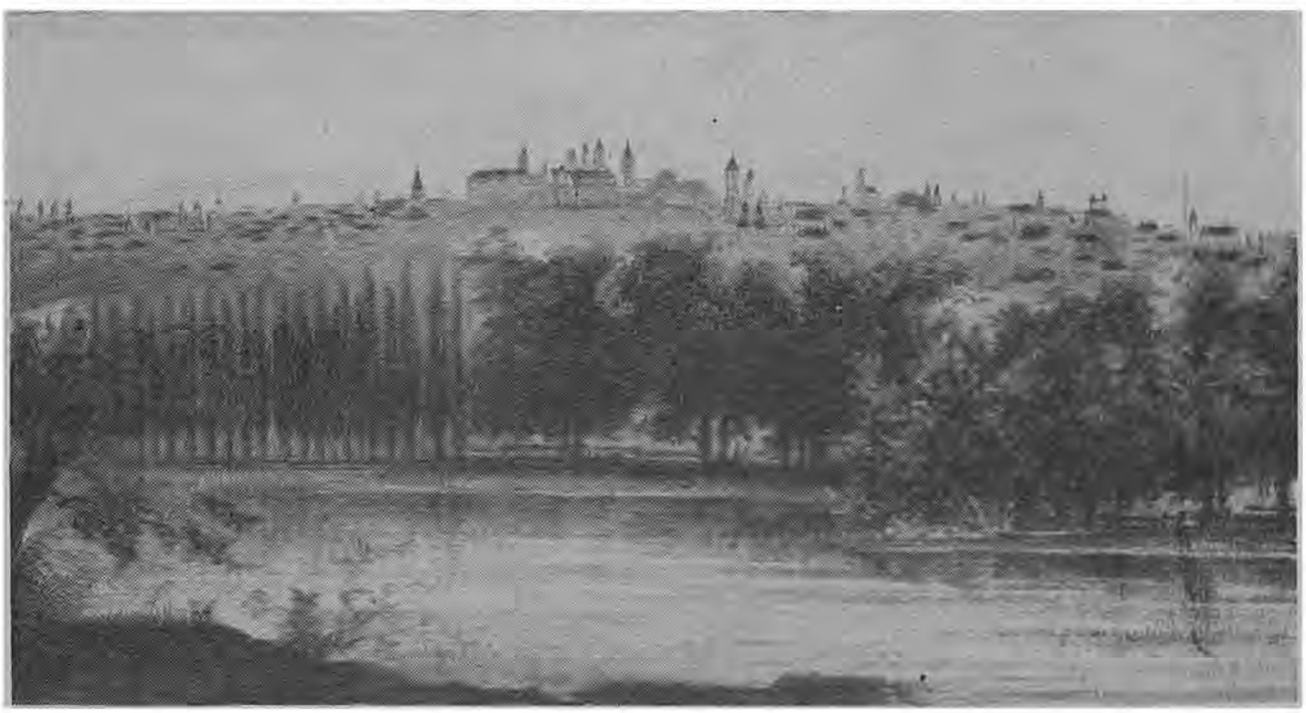
Din pricina că aceste părți de la miază zi ale Țării Românești erau acoperite de păduri mari, dese de nepătruns, încât Turcii le numeau păduri nebune — *Deliorman* — ei nu prea se încumetau să le străbată.

Sultanul Turcilor, Mohamed I, carele a împărățit dela (1413—1421) avea la îndemână destule mijloace ca să facă aceasta însă dânsul nu îndrăzni să se avânte prea mult și prea adânc în Țara Ungro-Vlahiei. D. N. Iorga spune că acest sultan păstră pentru sine numai Giurgiu și Nicopol cel mic. „Giurgiu ajunsese pentru turci cheia țării românești".

Pentrucă am adus vorba de pădurile cu care erau acoperite locurile de Miază-zi ale Ungro-Vlahiei să dăm câteva amănunte despre acele păduri cari au fost pe malurile Dâmboviței unde mai târziu trebuia să se întemeieze Bucureștii, amănunte pe cari le găsim la toți cărturarii cari au scris despre Ungro-Vlahia și la toți călătorii cari au fost prin țară.

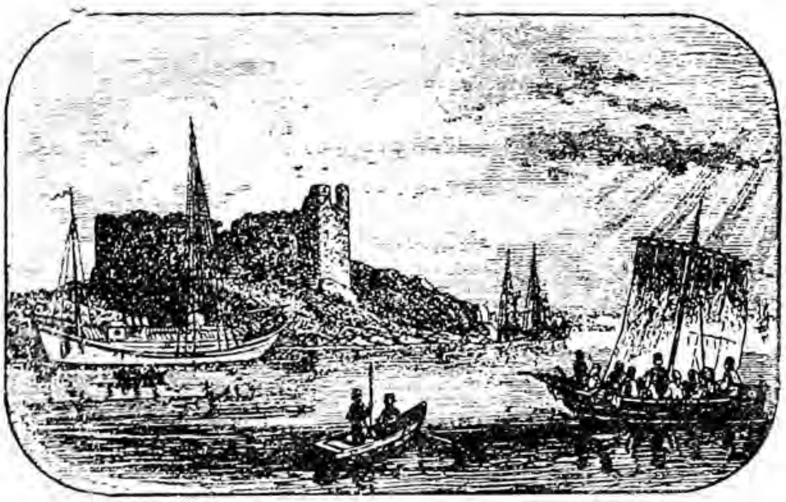
Cărturarul italian Domenico Sestini în scrierea sa numită: *Viaggio curioso, scientifico anticuario per la Valachia Transilvania*", etc., fila 5—7 spune despre pădurile cari erau împrejurul Bucureștilor și despre pădurea Cotroceni :

„Il luogo e denominato „Lunca", cioé prati, o praterie fangose; o acquitrini invece di un bosco, che non piu esiste: mentre dacche București principió ad essere la residenza dei principi, e ad allontanarsi questi de Ardgis e da Tergoviste, si pensi alla distrugione di un tal bosco, per consumo degli abitanti, il quale

Pădurile din jurul Bucureştilor

(Acuarelă de R. Bielitz—Publicată de Gion în „Ist. Bucureştilor" şi de d. G. Olszewski in „Bucureștii vechi" (1929)

Orașul Giurgiu
(După un desen de Bouquet tipărit în *l'Illustration* din 1848)

Șerban-Vodă Cantacuzino
(Xilografie din „Ist. Fund. oraș. București" a lui D. Papazoglu

é sempre immenso e specialmente in tempo d'inverno; mediante i granfreddi che si regnano e che si sentino, e come io stesso esperimentai nel'inverno passato, dove gelo nelle cantine, o nelle botti insino il vino".

In românește s'ar tălmăci așa:

„Locul se numește Luncă, adică livede sau smârcuri, sau mlăștini de cât o pădure ce nu mai este. De când Bucureștii au început să fie scaun de domnie și voevozii s'au depărtat de Argeș și Târgoviște, s'au gândit la peirea unei asemenea păduri care este foarte întinsă pentru a se veni în ajutorul locuitorilor în deosebi în vreme de iarnă. Frigul ce domnește aici este foarte mare și se resimte, precum eu singur i-am făcut cunoștință în iarna trecută, unde în cârciumi a înghețat chiar și vinul în butii".

Aceste păduri, o prelungire a luncei Dâmboviței, s'au păstrat până în zilele noastre.

Și atât de mari erau pădurile acestea, și atât de dese în cât putea să se ascundă într'însele o oaste întreagă.

Șerban-Vodă-Cantacuzino, urmărit de Ghiculești, găsi mântuire în aceste păduri, cea ce face pe Sestini să spună:

„In questo stesso bosco, allorche esisteva, si tienne nascosto, come di sopra accenai, il detto Serban Voda allorché fu inseguito, per perdere la testa, essendo allora logoteti", adică:

„In această pădure, atunci când ea ființa, s'a ascuns, precum am spus, Șerban-Vodă când fusese urmărit și era să-și piardă capul, în vremea aceea fiind el Logofăt".

Istoriograful neamt F. I. Sulzer, în scrierea sa *„Geschichte des Transalpinischen Daciens, 1781* (tomul al doilea), vorbește despre pădurea dela Sfântul Elefterie într'un chip pitoresc:

„Fără a povesti cu deamănuntul posițiunea ei cea răpitoare, situată sub poalele dealurilor acoperite cu vii — e vorba de ostrovul cel mic din râul Dâmboviței — din acea parte care se pierde în grădinile cele mai plăcute de pometuri ce se întind până la malurile Dâmboviței, oricine, văzând numai această localitate în planul meu, își va închipui în închipuirea sa cu mai mare vioiciune, încântarea acestui loc de cât i-ași putea-o eu povesti".

Șerban Vodă Cantacuzino, ca să facă satul Grozăvești, a trebuit să curețe un loc din această pădure, spune hrisovul Cotrocenilor.

Episcopul Petre Bogdan Baksici din Gallipoli, care a fost prin Țara Românească în anul 1640, spune despre pădurile din București:

„Poți merge o zi fără să eși din pădure".

Solul craiului Suediei, Gustav-Adolf, trecând prin Țara Românească, a fost bine primit de Leon Vodă, la București, care l'a petrecut până la Giurgiu cu mare alaiu.

El zice într'o scrisoare publicată de Cipariu în *„Arhivul"* său (tom. I): „Iar buciumele și timpanele resunau în pădurile din apropiere și în codrul vecin".

Și Michele Bocignoli, vorbește despre „foltissimi boschi circondati di paludi", într'o scrisoare trimisă în anul 1524 lui Gherard Plania, secretarul Impăratului Carol al 5-lea — ne spune d. N. Iorga în *„Pretendenții domnești în secolul al XVI-lea (1898)*.

Târgoviște
(După o veche gravură germană din 1595)

Dacă văzură voevozii Ungro-Vlahiei primejdia turcească, căutară să-i pue stavilă și, atunci lăsând munții — adică Curtea de Argeș și Câmpulung — s'au coborît în câmpie. S'au statornicit deocamdată la Târgoviște.

Târgoviștea este pomenită ca scaun de domnie CU ADEVARAT dela 1434, pe vremea când era voevod al Ungro-Vlahiei Alexandru Vodă Aldea, feciorul lui Mircea cel „bătrân".

Dela Aldea avem un hrisov — 15 Iunie 1434 — tipărit de cunoscutul paleoslavist și bun prieten al meu d. Stoica Nicolaescu în lucrarea sa *„Domnia lui Alexandru Vodă Aldea", 1922,* (fila 42—46) — prin care acest Domn întărește stăpânirea mânăstirei Cozia peste mai multe sate.

Hrisovul este scris în „CEL DE ACUMA scaun al domniei": Târgoviște. Acest hrisov, până la o dovadă protivnică, este hotărîtor. Spune că la anul 1434 Târgoviștea era *scaunul de domnie al Ungro-Vlahiei.*

Acest voevod, numit Alexandru Vodă-Aldea este cel dintâi stăpânitor al Ungro-Vlahiei care poartă titlul de *țar,* adică împărat — după cum a arătat tot d. Stoica Nicolaescu în lucrarea sa *„Documente Slavo-Române"* și noi în lucrarea noastră *„A ființat când-va* o *„împărăție" bulgărească"* ?

Vlad-Vodă-Țepeș
(După o veche xilografie germană)

Așa că tot ce s'a spus de Fotino, Boliac, Kogălniceanu și alții că Mircea cel Bătrân domnea „vara la Târgoviște și iarna la București" nu se întemeiază pe nici un isvor istoric.

Bucurestii pe vremea lui Mircea cel „bătrân" nu ființau nici ca sat iar Târgoviștea au făcut-o Voevozii Ungro-Vlahiei, scaun de domnie pe la 1434 — după cum dovedește hrisovul lui Aldea până la o dovadă protivnică, — nevoiți fiind ca să fie mai în apropiere de mișcările turcilor.

Unul din acești voevozi ai Ungro-Vlahiei, cari s'au luptat mai mult cu Turcii și s'a împotrivit cu înverșunare chiar lui Mohamed al 2-lea, Sultanul Turcilor (1451—1481), cuceritorul Țarigradului, a fost Vlad, poreclit „Țepeș".

Ca să oprească întrucâtva năvălirile acestora, Vlad Țepeș face o întărire în ostrovul de la Comana, localitate la jumătatea drumului dintre Giurgiu și București, drum, pe care după cum se știe, puteau să se strecoare mai ușor oștile de luptă în Țara Românească, ne spune d. Lapedatu în lucrarea pomenită mai sus: *„Două vechi cetăți românești".*

Tot d-sa mai spune că:

„In a doua jumătate a veacului al XV-lea apare o altă cetate pe Dâmbovița în jos pe locul de mai apoi al Bucureștilor, — acel „castrum fluvii Dombovicha" arătat pentru întâia cară în scrisorile lui Țepeș către Brașoveni (1460). Această cetate a Dâmboviței este acea din care Ștefan cel Mare alungă pe Radu-cel-Frumos (1473) și care greșit a fost identificată de Gr. Tocilescu cu cea veche a pârcălabului Dragomir dela 1368, căci în secolul al XIV-lea Bucurestii nu aveau vre-o importanță deosebită".

Părerea d-lui Al. Lapedatu este că „această nouă cetate a Dâmboviței a fost, foarte probabil, ridicată de însuși Vlad-Vodă-Țepeș".

Numele de „Dâmbovița' dat acestei cetăți— spune mai departe d. Lapedatu — nu ține mult. El este înlocuit, în urmă, cu cel firesc de „castrum (uneori *arx)* Bukaresth" sau „oraș București" cum se vede din scrisorile Domnilor noștri, adresate Brașovenilor la sfârșitul veacului al XV-lea și începutul celui următor.

Dimpotrivă „Cetatea Dâmboviței" de sus. dela Rucăr ,e numită cu acest nume până mai târziu (1539—1546).

*

Gion în „Istoria Bucureștilor" (fila 23) spune că „Radu-Vodă-cel-Frumos a *descălicat* Bucureștii ca *scaun de domnie".* Spusele sale

le întemeiază pe o veche condică românească care a făcut parte din biblioteca lui Gr. N. Manu.

Gr. N. Manu a fost un pătimaş strângător de lucruri vechi privitoare la trecutul Bucureştilor.

Gion care a cercetat această bibliotecă atunci când a scris „Istoria Bucureştilor" a dat în lucrarea sa o sumedenie de chipuri, de stampe, de portrete şi privelişti care le-a găsit la G. N. Manu.

Ce s'au făcut toate aceste mărturii, după moartea lui Gr. N. Manu? Nu ştim.

Radu-cel-Frumos a domnit dela 1462—1474, adică 12 ani după cele din urmă isvoare istorice.

Cronicele noastre vorbesc foarte puţin de dânsul şi nu pomenesc nimic despre o descălecare a Bucurestilor, ca scaun de domnie, din partea lui.

Să le resfoim treptat-treptat şi să vedem ce spun ele:

In *„Revista de Istorie, Arheologie şi Filologie"* (tomul XI (1910) filele 97—186) d. Stoica Nicolaescu a tipărit o cronică pe care o avea Grigore Tocilescu.

Cronica are următorul titlu: *„Letopiseţul Ţării Rumâneşti din descălecătoare şi de unde au venit Rumânii de s'au aşezat în Ţara-Rumânească"*.

In precuvântare d. Stoica Nicolaescu spune: „In biblioteca mult regretatului profesor Grigorie G. Tocilescu, între alte manuscrise vechi inedite, s'a găsit şi Letopiseţul de faţă, carele prin cuprinsul său bogat, prin preţioasele amănunte ce ni le dă cu privire la Domnitorii şi boerii Ţării-Româneşti de pe vremuri, *este cel mai de seamă din câte se cunosc şi s'au publicat până acuma"*.

Eu, care scriu aceste şiruri am cercetat letopiseţul acesta cu foarte multă băgare de seamă şi am văzut că este mult apropiat cu letopisetul tipărit de G. Ioanid în 1859 cu titlul : *„Istoria Ţării Rumâneşti începând dela descălicătoarea Românilor"*.

Un alt letopiseţ asemănător cu cele două de mai sus este tipărit şi în *„Magazinul istoric pentru Dacia" (tomul al 4-lea)* şi are cam acelaş titlu *„Istoria Ţării Româneşti de când au descălecat Românii"*.

Resfoind letopisetul tipărit în *„Revista de Istorie, Arheologie şi Filologie"* (la fila 113) am dat de următoarele rânduri:

IO RADUL VOEVOD CEL FRUMOS. *Acesta ar fi făcut mânăstirea Tânganul, şi au domnit ani 15 si au perit la leat 1460.*

Resfoind şi manuscrisul dela *Academia Română* (numărul 269) al *Cronicei* numită anonimă ce nu se deosibeşte de cea tipărită de G. Ioanid la 1859 citim :

Io Radul Voevod-cel-Frumos. Acesta au făcut mânăstirea dela Tânganu şi au domnit ani 15 şi au pierit la leat 6968 (1460).

La fel cu celalt letopiseţ.

Resfoind şi *„Istoria Ţării-Româneşti"* tipărită de G. Ioanid, (la fila 4) am găsit aceste rânduri:

Radu-Vodă-cel-Frumos; acesta au făcut mânăstirea ot Tânganu, şi au domnit ani 15.

Iar *„Istoriile Domnilor Ţării Româneşti"* tipărite în *„Magazinul istoric pentru Dacia"* (tomul I, fila 103) spun:

DOMNIA RADULUI-VODĂ-CEL-FRUMOS: Stătut-au Domn Radul Vodă, în urma lui Vladislav Vodă. Acesta au făcut mânăstirea Tânganul.

O listă a Domnilor Ungro-Vlahiei păstrată la *Academia Română* şi publicată întâia oară de regretatul meu amic Al. T. Dumitrescu în ziarul *„Secolul"* (dela 27 August 1906, pag. 2, coloana 1-a) şi după acea de d. N. Iorga la sfârşitul lucrării d-sale: *„Faze sufleteşti şi cărţi reprezentative la Români"* tipărită în analele Acad. Române (tom. 37 (1915) ne dă mai multe amănunte şi porecle ale acestor Voevozi.

Lista este scrisă de un oarecare Ceauş Soare, în 1719 pe vremea când dânsul era copil de casă al capichehaialei lui Brâncoveanu la Poarta „Steria vel capitan za Cerneţi".

In această listă la domnia lui Radu-cel-Frumos citim:

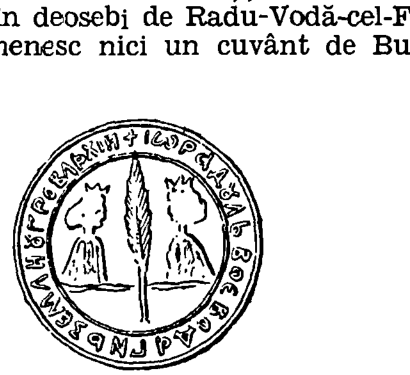
„Venit-au Radu-Vodă-cel-Frumos, domnit-au ani 18. In zilele acestuia au luat Turcii Ţarigradul, fiind leat 6961 (1453 exact)".

Copilul de casă, Ceauş Soare, al capichehaialei Steria dă greşit lui Radu-cel-Frumos 18 ani de domnie, mai mult cu 3 ani decât îi dau letopiseţile şi cu 6 ani mai mult decât a domnit el cu adevărat.

Intreb acum Domniile-voastre, osârdnici cititori, citit-aţi bine aceste rânduri pe cari găsitu-le-am, cu multă trudă, despre Domnia Radului-Vodă-cel-Frumos în cele trei letopiseţe?

Găsit-aţi oare, ceva cu privire la Bucureşti? Nu! Despre Bucureşti nu se pomeneşte nici un cuvânt! Din toate aceste mărturii nu aflăm altceva decât că Radu-cel-Frumos a domnit 15 ani în loc de 12, *că ar fi pierit la leat 1460,* (lucru ce nu se potriveşte căci el a domnit între 1462—1474), şi că ar fi făcut mânăstirea Tânganul.

Nici istoriografii ţarigrădeni Ducas şi Chalcocondylas, ale căror cronici sunt tipărite în cetatea nemţească Bonn, nici ienicerul sârb Constantinovici în amintirile sale (tipărite şi la noi în Arhiva Istorică I), cari vorbesc foarte mult în deosebi de Radu-Vodă-cel-Frumos, nu pomenesc nici un cuvânt de Bucureşti.

Pecetea lui Radu cel Frumos
(După St. Nicolaescu „Documente Slavo-Române")

BUCUREȘTII ERAU SCAUN DE DOMNIE PE VREMEA LUI RADU-CEL-FRUMOS?

Dar dacă letopisețile cele rumânești nu binevoesc să scrie nimic în privința aceasta, spunem și noi ca și Constantin Căpitanul carele a scris *„Istoriile Domnilor Țării-Rumânești”*: „după asta se cunoaște ce fel de oameni au fost Rumânii noștri, care nici un lucru deplin n'au scris!” — și le lăsăm în pace. Ostenitu-m'am însă să cercetez hrisoavele pe cari le-a dat Radu-Vodă-cel-Frumos, în vremea domniei sale, așijderea și cele ce am putut afla păstrate în *Arhivele* noastre, și cărțile cele cu slove latinești cari se află în țări străine, aducându-le înainte Domniile voastre și pe ele să mărturisesc adevărul.

Din însemnările pe cari mi le dă iarăși amicul meu Stoica Nicolaescu, ale cărui lucrări istorice de paleoslavistică sunt în destul de bine cunoscute, Radu-Vodă-cel-Frumos a fost fiul lui *Vlad marele voevod cel Bătrân*, poreclit „Dracul“ (1433—1446), care a murit în satul Bălteni din județul Ilfov, după cum glăsuește un hrisov din 3 Aprilie 1534 al lui Vlad-Vintilă Voevod.

Radu-Vodă-cel-Frumos este frate cu Vlad Călugărul, mort la 1496 (după letopisețul sîrbesc) și îngropat în mânăstirea Glavacioc, cu Mircea, omorît la 1443 de Basarab și cu Vlad-Țepeș, ce a pierit la Târgoviște în 1476 de mâna lui Laiot.

Dela Radu-cel-Frumos, cunoaștem până acum mai multe hrisoave și aceste hrisoave sunt date de dânsul din „Cetatea Bucureștilor”, sau din „București”.

Cel dintâi hrisov slovenesc cunoscut până acum în care sunt pomeniți Bucureștii este acela dat de Radu-Vodă-cel-Frumos, la 30 Mai 1464 din „Cetatea Bucureștilor” mânăstirei Coziei pe care el o numește „mânăstirea domniei mele” pentru moșia Sevestrenii și care se află păstrat în (Arh. Statului).

Acest hrisov slovenesc până la o dovadă potrivnică este cel dintâi act domnesc, cunoscut până acum, în care sunt pomeniți Bucureștii.

Vrea să zică acum 470 de ani Bucureștii sunt pomeniți în actele domnești ale Voievozilor Țării-Românești.

Al doilea hrisov dat de Radu-Vodă-cel-Frumos din București este dela 10 Iulie 1464. Prin el intărește mânăstirei Tismana stăpânire peste toate satele și moșiile ei.

De acest hrisov pomenește și Al. Stefulescu, în lucrarea sa *„Mânăstirea Tismana”* (ediția II (1903) fila 169).

La I. Brezoianu: *„Vechile Instituțiuni ale României”* fila 237, hrisovul are data 20 Iulie.

Al treilea hrisov îl aflăm în condica mânăstirei Snagovului, fila 3—5, păstrată la Academia Română. El este dat de Radu-Vodă-cel-Frumos peste cinci luni, la 28 Octombrie acelaș an 1464 din „București” mânăstirei Snagovului. La I. Brezoianu *aceiași scriere fila 238* hrisovul are leatul 1465 (6973) 28 Oct.

Al patrulea hrisov se află în condica mânăstirei Academiei Române, pachetul XI, actul 251. E dat de Radu-cel-Frumos la 14 Octombrie 1465 din „București” mânăstirii Coziei.

Al 5-lea hrisov se află în condica mânăstirei Cozia, I, fila 819, păstrată la Arhivele statului. E dat de Radu-cel-Frumos la 15 Ianuarie 1467 din „Cetatea Bucureștilor“ mânăstirii Cozia.

Al 6-lea hrisov e dat de Radu la 11 Iunie 1467 din „cetatea București” către Sibieni rugându-i să lase drum slobod prin orașul lor slugei sale Mircea, cu tot neamul și averea lui. Este publicat de I. Bogdan în „Relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească“ (1909), fila 327.

Al 7-lea hrisov e dat la 18 Mai 1468 din București prin care întărește lui Dalban stapânire peste jumătate din muntele Andrianu.

Al 8-lea hrisov e dat de Radu la 4 Februarie 1469 din „Cetatea București” tot către Sibieni rugându-i să petreacă pe solul său Mihai până la Pongracz Voevodul Ardealului (I. Bogdan: aceiași scriere fila 328).

Al 9-lea hrisov păstrat în „National Arhiv" al Sasilor din Sibii este scris pe limba latinoasca si este din 8 Noembrie 1469. In acest hrisov se vorbeste despre o judecată a unui brasovean cu un italian care judecată a fost în „Cetatea Bucurestilor" (ad castrum Bokoresth) de faţă fiind şi Vornicul Neagul. Acesta da dreptate braşoveanului. Hrisovul este dat în „castro Bokoresth" adică în „Cetatea Bucuresti".

Al 10-lea hrisov, este dat de Radu-cel-frumos la 6 Martie 1470 din „Cetatea Bucureşti" pârgarilor din Braşov. (I. Bogdan *aceiaşi scriere*).

✵

Sfârsitul domniei lui Radu-Vodă-cel-Frumos a fost turburat de Ştefan al Moldovei carele „multe războae au făcut cu Turcii, cu Ungurii, cu Leaşii, cu Tătarii, cu Muntenii, spun „*Istoriile Domnilor Ţării Rumâneşti*" pe cari le-am pomenit mai sus şi cari mai spun despre Ştefan că „era om nemulţumitor binelui ce au avut dela cineva, *precum a făcut şi cu Radu-Vodă, Domnul Muntenesc, că CU AJUTORUL LUI AU LUAT SCAUNUL MOLDOVEI*" („*Magazin Istoric pentru Dacia*" tomul I, fila 104—105).

La leat 1471 Stefan „*au ridicat război asupra lui Radu*". Şi s'au luptat la Soci unde Radu pierdu războiul cu multă pagubă pentru ai sai: „*că pe toţi i-au tăiat şi toate steagurile i le-au luat, si pre mulţi au prins vii şi pre toţi i-au taiat*".

Şi iar s'au lovit Radul-Vodă-cel-Frumos cu Stefan al Moldovei la „Cursul Apei" (în jud. R. Sarat).

Cu privire la această luptă iată ce aflăm în „*Letopisetul dela Bistriţa*" tipărit de Ioan Bogdan în „*Cronicele inedite atingătoare de istoria Romanilor*" 1895 (fila 53—54):

„*In anul 6981 (1472); luna lui Noembrie în 8, Lunia, împărţi Ştefan Voevod oştirei sale steagurile la Milcov şi porniră din nou, împreuna cu Basarab, asupra lui Radul voevod şi, încaerându-se într'o Joi la locul ce se chiama Cursul Apei, se bătură acolo până seara; tot asa si Vinerea şi Sâmbăta până seara, adică până în 20 ale aceleaşi luni. Sâmbata spre Duminecă lăsă Radul voevod toate ale sale în tabară şi fugi cu toată oştirea în SCAUNUL său numit DÂMBOVIŢA; în 23 sosi Ştefan voevod cu toată oştirea sa si împresură CETATEA DÂMBOVIŢA; Radul voevod fugi în aceeaşi noapte din cetate; în 24 ale aceleeasi luni, într'o Mercuri, luă Ştefan voevod cetatea si intră într'însa şi luă pe doamna lui Radul voevod şi pe fiica lui, pe singura sa fiică, şi toate comorile lui şi toate hainele lui şi toate steagurile lui; şi petrecu acolo 3 zile în veselie şi apoi se întoarse la scaunul sau din Suceava*".

Şi Urechia în cronica sa tipărită de Mihail Kogalniceanu în „*Cronicele României*", (tomul I, fila 158—159) spune:

„*La 24 Noemvrie, Stefan Vodă a dobândit* „CETATEA DAMBOVIŢEI" *şi a intrat într'ansa, si a luat pe Doamna Radului Vodă, şi pe fiica-sa Voichiţa, şi-a luat-o sieşi Doamnă, şi toată averea lui, şi hainele lui cele scumpe, şi toate steagurile lui şi acolo s'a veselit trei zile şi s'a întors la Suceava*".

Iar „Istoria Moldo-României" ediţia George Ioanid 1858 fila 140 este şi mai desluşitoare: Ea spune:

„Dacă au sosit Ştefan Vodă la margine, Noemvrie 8, au împărţit steagurile oastei sale pre Milcov, şi de aci s'au împreunat cu Radu-Vodă, Joi într'aceastăşi lună 18, la locul ce se chiamă Cursul apei, şi dând război vitejeste de amândouă părţile, s'au bătut acolo până în seară.; asijderea şi vineri, şi sâmbătă toată zioa până în seară; iar noaptea spre Duminecă au lăsat Radu-Vodă toate ale sale în tabără, şi au fugit cu toată oastea sa, *la scaunul său la Dâmboviţa*. Iar Ştefan Vodă s'au pornit după dânsul cu toată oastea sa, şi, într'această lună în 23 *au înconjurat cetatea Dâmboviţei*, şi într'acea noapte au fugit Radu Vodă din cetate, lăsând pe doamna sa Maria şi pe fiica sa Voikiţa si tot ce au avut, şi s'au dus la Turci. Iar Ştefan Vodă, miercuri 24 ale acestei luni, au *dobândit cetatea Dâmboviţa* şi au luat pre doamna Radului-Vodă, şi pre fiica-sa Voichiţa au luat-o lui şi Doamna şi toată avuţia lui şi visteriile şi vestmintele lui cele scumpe, şi toate steagurile lui, şi acolo s'au veselit trei zile, şi apoi s'au întors în scaunul său la Suceava, dând laudă lui Dumnezeu.

„Iar pe Basarab-Vodă l-au lăsat domn în ţara Muntenească şi au domnit o lună. Iar Radu Vodă au năzuit la Turci, ca să-şi poată scoate ajutor dela împăratul Turcilor şi să-şi rescumpere domnia cu puterea lui. Iar Ştefan Vodă dacă au sosit la scaunul său la Suceava, au trimis la craiul leşesc sol, vestind de răsboiul ce au făcut cu noroc în potriva Radului-Vodă, fălindu-se *că şi cetatea şi scaunul Dâmboviţa* cu toată avuţia şi din preună şi pre doamna lui şi pe fiica sa i-au luat".

✵

D. N. Iorga în scrierea sa „*Istoria lui Ştefan cel Mare*" (1904) la fila 143 spune:

„Ştefan se luă pe urmele lui, *(Radu-cel-Frumos)* şi nu se opri decât înaintea cetăţii de pe Dâmboviţă a Bucureştilor. *Intăriturile cetăţilor muntene erau foarte slabe: un şanţ noroios şi pari bătuti unul lângă altul*". (Subliniericle sunt ale noastre).

Aceste spuse nu se potrivesc cu cele pe cari le dă regele Matei Corvin în scrisoarea sa trimisă papei dela Roma în 1476 în care spune că *Bucurestii erau cetate întărită atât prin felul asezării sale cât şi prin meşteşugul războinic din acele vremi.*

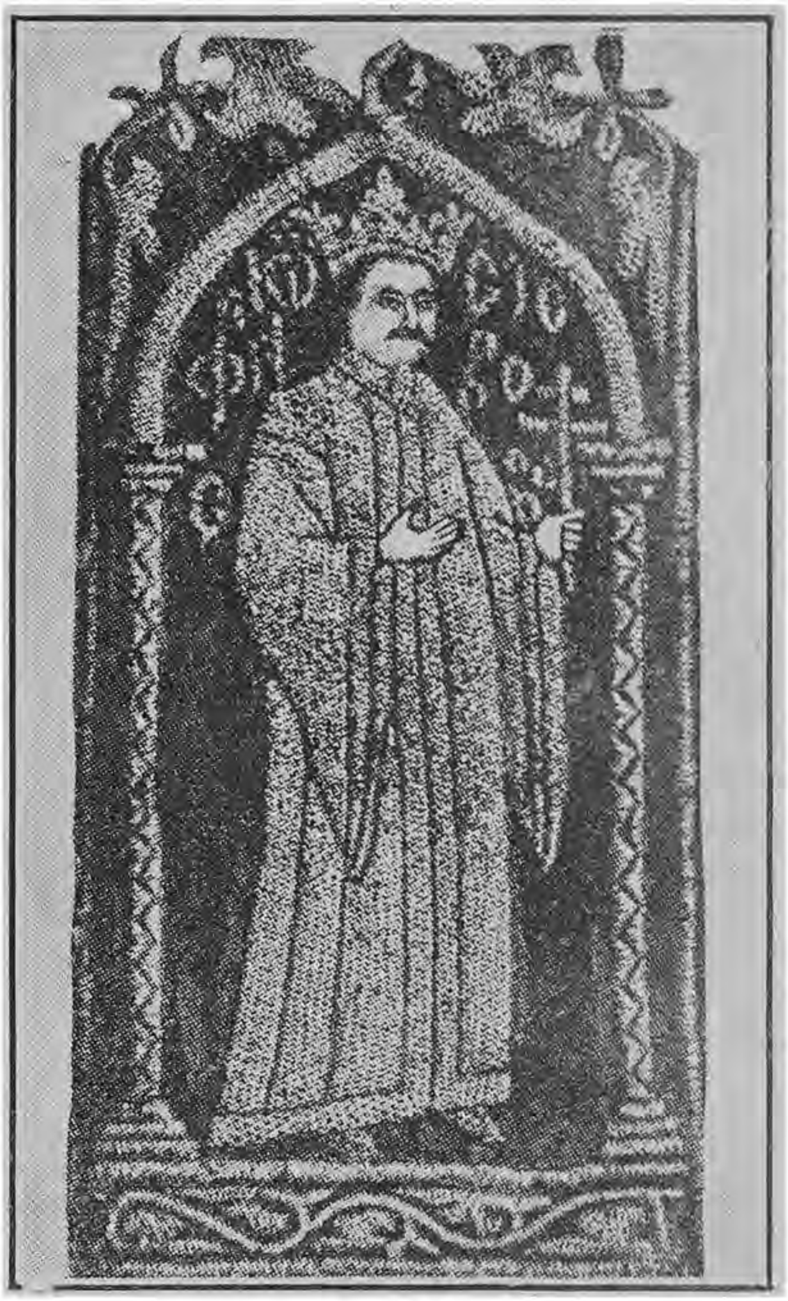
N. D. Popescu în lucrarea sa „*Schiţe din viaţa şi rezumat din faptele lui Ştefan cel Mare, Domnul Moldovei*" publicată în „*Calendarul pentru toţi fii României*" 1904, vorbind despre lupta de la *Cursul apei*, despre fuga lui Radu cel Frumos spune că acesta a

fugit împreună cu sfărâmăturile oastei sale în vremea nopții spre cetatea Dâmbovitei, *localitate de mult dispărută, care nu era Bucureștii* cum pretind unii și nici o cetate situată în marginea Târgoviștei cum pretind alții, ci firește *era o cetate izolată clădită pe marginea râului Dâmbovița, la vre un loc de strâmtoare tare*, cam pe la mijlocul drumului dintre amândouă capitale, la *un loc ce azi nu se poate hotărî căci a pierit orice urmă;* chiar temeliile zidurilor cetății s'au risipit.

Intr'o hartă geografică din veacul al 17-lea a lui Ion Bapt. Homanno din Norimbergae intituiată: *„Danubii Fluminis pars infima in qua Transylvania, Walachia, Moldavia, Bulgaria"*, etc. este arătată în jos de București, pe malul Dâmboviței o localitate cu numele *Domboviza*.

Dar așa numita *Domboviza* din harta geografică a lui Homanno este situată la miază-zi de București și nu credem că ar putea fi cea pe care o credea N. D. Popescu.

Este însă de reținut minte că în alte două hărți geografice tot ale lui Homanno din aceiași vreme, una intitulată *Ucrania quae et terra Cosaccorum cum vicinis Walachiae, Moldaviae* și alta *Imperium Turcicum in Europa, Asia et Africa* , Domboviza nu mai figurează ci sunt menționați numai București, cu numele de Bucherest.

Ștefan-cel-Mare
(După patrafirul dela Dobrovăț)

Din amănuntele pe cari ni le dau letopisițele moldovenești aflăm că Ștefan a pornit, cu oastea lui la 8 Noembrie 1472, că după 12 zile se afla la *Cursul Apei* unde l-a întâmpinat Radu-cel-Frumos cu toată oștirea lui. Lupta a ținut 3 zile și 3 nopți, s'au bătut Joi 18, Vineri 19 și Sâmbătă 20, spre Duminică 21 Radu-Vodă părăsește tabăra și fuge cu oastea ce-i mai rămăsese la București.

Dela „Cursul Apei" până la București sunt 160 de kilometri. Radu a făcut acest drum în noaptea de Sâmbătă și ziua Duminică. Luni 22 sosește în fața cetății Ștefan și o impresoară. Noaptea de Luni spre Marți (23) Ștefan *luă cetatea și intră într'însa.* A petrecut aici 3 zile, Joi 25, Vineri 26 și Sâmbătă 27 iar Duminecă plecă.

*

După ce s'a potolit focul luptelor între Ștefan-cel-Mare și Radu-Vodă-cel-Frumos, și după plecarea Domnului Moldovei din țară Radu revenind în București dă la 16 Sept. 1473, din acest oraș, un hrisov prin care întărește lui Jupân Mihail „boiarinul domniei mele" și fiului său marele spătar Stan ocină în Bocovei cumpărată de la Domn, drept un cal turcesc.

Acest hrisov se află în posesia d-lui G. D. Florescu și este pomenit de d-sa în lucrarea *„Divane Domnești din Muntenia în secolul al XV-lea"* la fila 47.

Din hrisoavele amintite mai sus și din cele ce ne-au povestit „Letopisețele moldovenești" s'ar putea face dovadă că, pe vremea lui Radu-cel-Frumos, Bucureștii erau numiți și „cetatea Dâmboviței" iar această cetate ridicata pe malurile Dâmboviței bucureștene — de catre Vlad-Țepeș-Vodă, după toată putința —

Ștefan-cel-Mare
(După desenul pictorului Sava Henția)

era *acum scaunul* vremelnic de domnie al voevodului Ungro-Vlahiei.

Si mai face dovadă că era acum scaun de domnie al Radului-Vodă-cel-Frumos și faptul ca Domnul își avea în București avuțiile și steagurile și tot neamul său, cum spun letopisețele *„toată averea lui, și hainele lui cele scumpe si toate steagurile“*.

S'ar mai putea face dovadă că Bucureștii erau atunci scaun de domnie și prin aceea că în aceasta cetate *„ad castrum Bokorest“* stătea și marele Vornic Neagu, logofătul dreptății, după cum s a văzut din hrisovul dela 8 Noemvrie 1469 păstrat la „National Arhiv“ al Sasilor din Sibii.

Iar următoarele rânduri pe cari le aflăm tot în letopisețele moldovenești întregesc cele spuse mai sus despre „Cetatea București“.

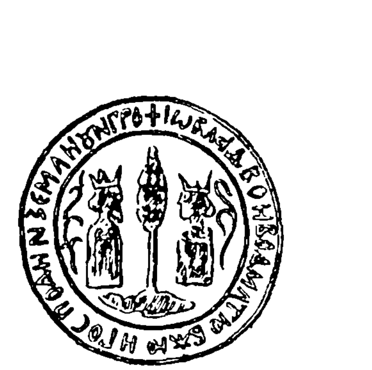
Din letopisețul dela Bistrița:

„In anul 7008 (—1500) luna lui Mai în 11, Lunia răposă roaba lui Dumnezeu Maria Despina, Doamna Domnului Radul Voevod, gospodarul țarii muntenești, care fusese adusă de Ștefan voevod, când au fost luat cetatea Dâmbovitei; *și au îngropat-o cu cinste în mânastirea sa de la Putna; vecinica ei pomenire“*.

Iar Simion Dascalul luând știrea din acest letopiset, o adaogă la cronica lui Urechiă spunând :

„Intr'acelaș an, Martie (în loc de Mai) s'au pristăvit Doamna Despina a Radului Vodă, ce era robită de Ștefan Vodă când luase cetatea Dâmbovița *si cu cinste o au îngropat în mânăstirea Putna“*.

Toate aceste amănunte ar veni în ajutorul acelei vechi condici care a făcut parte din biblioteca lui Gr. N. Manu și pe care s'a sprijinit Gion când spune în „Istoria Bucureștilor“ (fila 23) că Radu-cel-Frumos a *descălicat* Bucureștii ca *scaun de domnie”*.

Pecetea lui Vlad Țepeș
(După Stoica Nicolaescu „Documente Slavo-Române“)

BUCUREȘTII PE VREMEA LUI BASARAB-CEL-BATRAN

Nu trecuseră nici cinci ani după ce Ștefan-cel-Mare a împresurat cetatea Bucureștilor în 1471, pe vremea lui Radu-cel-Frumos, și ea a trebuit să sufere o altă împresurare la 1476.

Această nouă nenorocire care lovi Bucureștii se datorește regelui Ungariei, Matei Corvin. El voia să dea domnia Țării Românești lui Vlad-Vodă-Țepeș.

Trimise deci oaste din destul și pe Ștefan Bathory, voevodul Ardealului care, împreună cu Vlad-Vodă-Țepes, porni spre țară. Pe de altă parte trimise cuvânt lui Ștefan cel Mare al Moldovei să vie în ajutorul lui Vlad-Țepeș.

Din amănuntele pe cari le găsim în epistolele cele latinești ale lui Matei Corvin (publicate de C. Exarcu în *„Ștefan cel Mare, documente descoperite în arhivele Veneției"*) și în cele italienești ale lui Giustiniano Cavitello (publicate de d. N. Iorga în *„Acte și fragmente"* 1897 III), din acea vreme și, din mărturiile celor ce au luat parte la această nouă împresurare a cetății București, vedem că ea, atât prin locul pe care a fost clădită cât și prin meșteșugul războinic al acelor vremi, a fost o cetate de seamă.

Ce întindere avea pe acea vreme față de întinderea de azi a Bucureștilor ?

Se mărginea pe atunci între Dâmbovița începând din calea Văcărești (Jignița) până la podul de azi al bisericii Sfântului Spiridon-Vechi. Se întindea dincolo de biserica Sfânta Vineri a lui Aga Niță până peste bulevardul de azi al Domniței, pe unde curgea un râu mititel numit, mai în urmă, *Bucureștioara* și care râu mititel începea din grădina numită azi *Icoana*, trecea prin locurile *Săpunarilor, Scaunelor-Vechi, Pescăria-Veche*, vărsându-se în Dâmbovița.

Cuprindea întinderea de pământ pe care azi o străbate Dâmbovița la miază-zi, străzile Mircea-Vodă, calea Călărași, Mântuleasa la apus, bulevardul Academiei la miază-noapte și calea Victoriei până în Dâmbovița la răsărit.

O întindere foarte mică, nici cât o „vopsea" din cele cinci pe cari le-a avut Bucureștii odinioară.

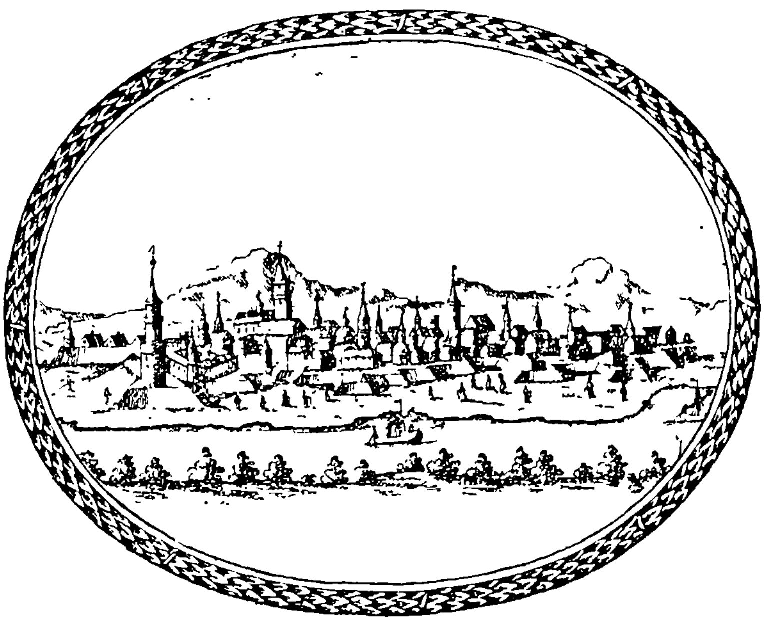
*

Pe vremea când oștile lui Matei Corvin, se coborîră în țară ca să cuprindă scaunul Țării Românești, pentru Vlad Vodă Țepeș, domnea la București Laiot Basarab cel Bătrân.

El a domnit de două ori: odată la 1474—1476 și a doua oară dela 1477—1479.

Intâia oară a luat domnia după Radu Vodă cel Frumos și această domnie a luat-o cu ajutor dela Turci.

Impărăția atunci la Țarigrad sultanul Mohamed al doilea poreclit *Cuceritorul*, fiindcă cucerise Țarigradul dela Greci și desființase împărăția lor. Puterea Osmanii'or era mare, în acele vremuri, încât nimeni nu putea să-i stea împotrivă. Astfel Laiot Basarab, un biet domnitor al unei țări mici, fără multe resurse, a trebuit să fie față de Turci, dacă nu supus, cel puțin foarte binevoitor și să facă tot ce ei poruncеau. Așa deslușim noi pricina pentru care

Bucureștii
(După o veche gravură germană: *Prospect der Stadt Bucarest*)

Basarab-cel-Bătrân
(Dupa zidurile mânăstirii Horez. Bul. Com. Istorice)

a fost silit să ia parte la lupta dela Răsboeni, impotriva lui Ștefan cel Mare și după aceea sa inchine Țara Turcilor.

Matei Corvin văzând primejdia turcească a cautat sa-i pue stavilă. Să gonească pe Basarab cel Batrân, omul turcilor și să pue în locul lui un barbat de credință. Atunci hotărî sa dea domnia Țării Românești lui Vlad Vodă Țepeș, care se afla de multă vreme în Ungaria.

Pe la 8 Noembrie din leat 1476, Ștefan Bathory și Vlad Voda Țepeș, împreună cu oștile regale erau la Târgoviște, iar la 11 Noembrie ajunsesera în apropierea cetății Bucureștilor cu gând sa o bată.

Cetatea, dupa spusa chiar a regelui Matei Corvin care vorbește despre dânsa într'o epistolie trimisa Papei dela Roma, era întărită atat de mâna omenească cât și de situația locului unde se afla.

Italianul Giustiniano Cavitello spune că cetatea avea întariri din destul, multe unelte de război și muniţiuni, o mulțime de corturi nespus de frumoase, în care sălășluiau oștenii turci si cei ai lui Basarab cel Bătrân, mulți calareti și un număr îndestulător de cămile.

Oștile regale ale lui Matei Corvin ajungând în fața cetății se așezară în partea cea despre apus. După tradiția bucureșteană, păstrată în *amintirile* colonelului Dimitrie Papazoglu, (*„Ist. fond. orașului București")* aceste oști au tăbărît dincolo de acel râu mititel, numit *Bucureștioara*, pe locul unde azi se întind mahalalele Lucaci, Mântuleasa, Scaunele vechi, Batiște.

El spune: „Pe marginea acestei ape a fost așezată tabăra lui Ștefan Bathory la anul 1476".

Știrea a luat-o dânsul din cronica lui Gheorghe Șincai. (tomul al 2-lea).

Din acest lagăr al oștirilor regale de lângă București, Ștefan Bathory trimite la 11 Noembrie 1476 o scrisoare magistraților din Sibii în care spune:

„Cu ajutorul lui Dumnezeu am alungat din țara românească pe vicleanul Basarab, iar cea mai mare parte din țara lui este în mâinile noastre, fiindcă toți boerii sunt cu noi, afară de doi, care și aceștia vor veni în curând și asa întărind Târgoviște, ne-am îndreptat spre București de care suntem aproape".

Parte din boerii lui Laiot Basarab au fost si în divanurile lui Radu cel Frumos. Din puținele hrisoave ce cunoaștem de pe vremea lui Basarab, aflăm pe următorii boeri: Dragomir Manev, Cazan Sahacov, Neagoe Borcev, Manea Negrul și Horga. Aceștia n'au titluri în aceste hrisoave. Ei au fost și în divanul lui Radu cel Frumos. Urmează ceilalți cu titlurile lor: vornicul Dan, logofătul Tudor (a fost și pe vremea lui Radu cel Frumos), stolnicul Dragomir, vistierul Badea, spătarul Drăghici, comisul Manea, stratornicul Dimitrie Ghizdavăz, stolnicul Piper și portarul Cârstian. (Listele boerilor sunt publicate în lucrarea d-lui G. D. Florescu *„Divane domnesti din Muntenia în secolul al XV-lea)*.

In vremea în care oștile lui Matei Corvin se aflau în fața cetății București, sosiră și oștenii lui Ștefan cel Mare.

*

Dar bătrânul Basarab luase de veste, Stafetele îi aduseră știrea că Târgoviștea a fost luată de Vlad Vodă Țepeș și Ștefan Bathory

Pecetea lui Vlad Țepeș
(După V. P. Năsturel „Nova Plantatio")

precum și mersul înainte al oștirii lor spre cetatea Dâmboviții.

Luase el măsuri de apărare au ba? Amănunte n'avem. Din scrisorile regelui Matei aflăm că Basarab eși din cetate și împreună cu boerii săi credincioși se retraseră spre miază-zi, la Dunăre.

Strejării din cetate, după plecarea voevodului lor, deschiseră porțile și vrând-nevrând, se închinară lui Vlad Vodă Țepeș.

Matei Corvin, în epistola trimisă Papei dela Roma în anul 1476 spune despre împresurarea Bucureștilor:

„După fuga rusinoasă a împăratului turcesc din Moldova, una din oștirile mele pe care o aveam împotriva lui, înainte de a veni voevodul Moldovei, năvăli asupra lui Basarab, voevodul Țării Românești, care avea oaste turcească cum și mai mulți ostași strânși peste Dunăre, în număr cam de 180.000 și l-a alungat pe numitul Basarab oastea mea, bătându-l așa în cât puțini s'au mântuit sau n'au fost omorîți

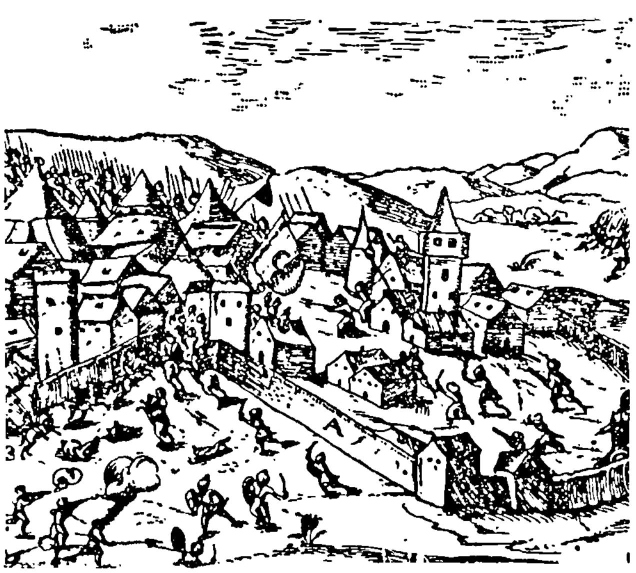
„Basarab, după fuga lui și pierderea suferită, s'a închis într'o cetate care se află în acea țară, întărită cu meșteșug și de natură. Simțind însă că-l urmăriau de aproape căpitanii mei, a fugit pe ascuns din ea și s'a adăpostit în țara turcească.

„Oastea mea, însă, care era cam de 60.000 oameni, a împresurat îndată acea cetate și în puține zile a luat-o și, astfel, bătând pe Basarab, a pus stăpânire pe acea țară, prin care turcii aveau drum slobod în Moldova și Vlad, căpitanul meu, bărbat întru toate dușman turcilor și tare războinic, din voința mea, a fost primit voevod de locuitorii acestei țări".

Ștefan cel Mare, într'o epistolă dela 8 Mai 1477 trimisă prin Ioan Țamblac, Veneției, întărește si dânsul cele spuse de regele Matei:

„M'am dus eu dintr'o parte, spune dânsul, iar căpitanul regelui din cealaltă parte și, unindu-ne, am pus în domnie pe Vlad Țepeș".

Aceste două scrisori sunt tipărite în lucrarea lui C. Exarcu: „Ștefan cel Mare", documente descoperite în Arhivele Veneției".

Târgoviște

(După o gravură germană din 1595)

Vlad-Țepeș

(După o xilografie din 1480 Din cartea „Van deme quadem Thirane Dracole" publicat de Constantin I. Karadja în scrierea d-sale: „Incunabulele povestind despre cruzimele lui Vlad-Țepeș" Cluj 1931)

In scrierea sa „Vlad Țepeș", I. Bogdan spune:

„Laiota Basarab se mai ținea la 11 Noembrie în cetatea Dâmboviței (București) pe care o părăsi după două săptămâni și fugi peste Dunăre.

„El a părăsit-o mai înainte ca ea să fie înconjurată de trupele inamice și a o asedia și bate în regulă cum s'a întâmplat imediat după fuga sa; negreșit el a fugit speriat de mulțimea ostilor dusmane ce se apropiau din două părți de București și să pregătea să-l înconjoare.

„El a părăsit cetatea Dâmboviței fără să mai astepte norocul unei bătălii, a trecut Dunărea, s'a dus la turci ca să le ceară ajutoare și a așteptat între ei să vie timpuri mai prinicioase care să-i redea tronul pierdut".

Pârcălabul Cârstian din Târgoviște, omul lui Vlad Vodă Țepeș, spune într'o scrisoare care se afla la biblioteca Academiei Române (în copie), că Bucureștii au fost cuceriți într'o Sâmbătă, la 16 Noembrie 1476.

Din arătările de mai sus aflăm că pe vremea lui Laiot Basarab cel Bătrân, Bucureștii erau cetate întărită atât prin felul așezării sale cât și prin meșteșugul războinic din acele vremi.

Au trebuit 15 zile ca să fie împresurată și luată de ostirea unui rege puternic ca Matei Corvin și a unor voevozi ca Vlad și Ștefan.

Ștefan-cel-Mare
(După evanghelia dela Voroneț)

DE CINE A FOST CLADITA BISERICA „CURTEA VECHE“

Pe strada care, în veacul al 17-lea, se numea *„Ulița ce duce spre Poarta de Sus a curții domnești“* și care, în veacul al 18-lea, i s'a spus ulița *Ișlicarilor* (aici erau pe acea vreme dughenile negutătorilor bucureșteni cari desfăceaù *ișlice)*, iar mai târziu ulița *Franțuzească* (azi str. *Carol I)*, colț cu str. Șepcarilor, având la spatele ei *cea de acum* „Piața de flori“, se ridică Biserica „Curtea Veche“ *pe nedrept numită* biserica Sfântului Anton.

Deoarece despre această biserică s'a scris foarte mult, *dar tot ce s'a scris este greșit*, vom căuta să deslușim cum, când și de cine a fost clădită.

Incepem cu pisania bisericei care se află deasupra ușii de intrare. Ea glăsuește așa:

„Această sfântă și dumnezeiască biserică, unde se cinstește hramul Blagoveștenii prea slăvitei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Mariei din TEMELIA EI IASTE ZIDITĂ DE BĂTRÂNUL MIRCEA VODĂ, ȘI IN URMĂ DE FIU-SĂU PATRAȘCU-VODA, CU FRAȚII SAI RADU ȘI MIRCEA-CEL-TÂNAR AU INFRUMUSEȚAT ȘI O AU ZUGRAVIT“.

Această pisanie a făcut multă vorbă la istoriografii noștri, cari n'aveau atunci la îndemână isvoare istorice spre a identifica persoanele pomenite într'ânsa. Acești istoriografi citind rândurile „DIN TEMELIA EI IASTE ZIDITĂ DE BĂTRÂNUL MIRCEA-VODA“ și-au închipuit că acest Mircea-Vodă este cel pe care cronicele țării îl numesc „cel-bătrân din (1386-1418).

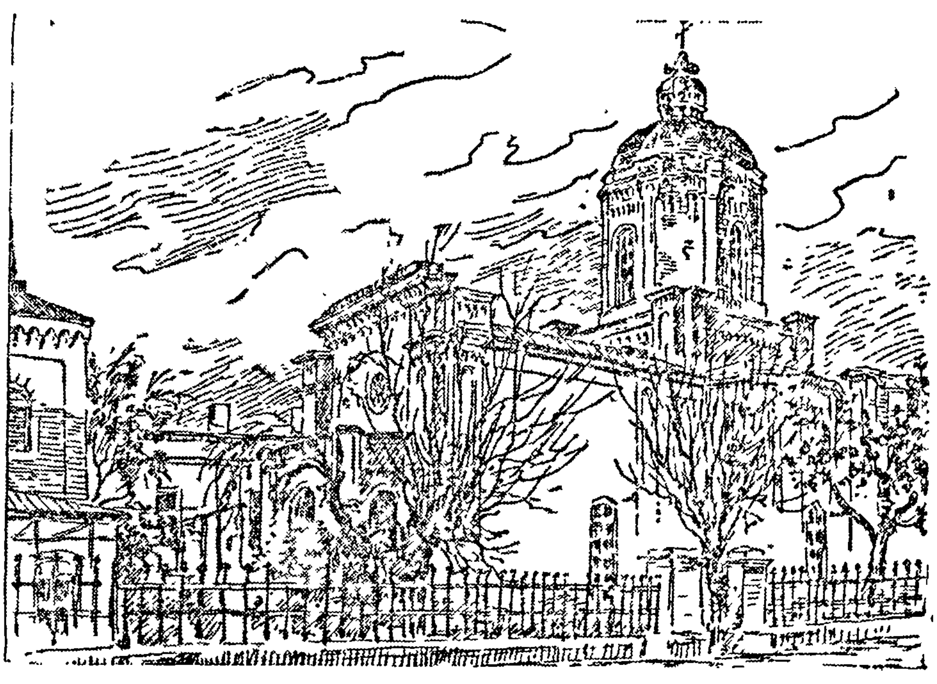
Și odată primită de dânșii ca bună această ipoteză s'a brodat în jurul ei o seamă de lucruri neadevărate.

Bună oară, s'a spus: Mircea cel Bătrân este *întemeietorul* orașului București; dânsul petrecea vara la Târgoviște și iarna la București; a făcut curți domnești și baie domnească; a adus oasele unor ostași morți la Giurgiu și le-a îngropat la bisericuța spusă a lui Bucur și alte asemenea lucruri neîntemeiate.

In capitolul : „*Bucureștii fost-au ei pe vremea lui Mircea cel Bătrân*” din această scriere am arătat că spusele acestea nu se întemeiază pe nici un isvor istoric.

*

Tot așa și cu biserica „Curtea Veche” pusă în seama lui Mircea-cel-Bătrân din 1386. Chestia stă altfel și o vom lămuri, noi cu hrisoavele ce ne stau la îndemână.

Biserica „Curtea Veche“ în anul 1909
(Colecția D. Caselli)

Biserica „Curtea Veche“ și piața din jurul ei în 1861

(Acuarelă de Preziosi)

anul dar n'a isprăvit-o. Ea a fost înfrumusețată și zugrăvită de fiii săi: Petru, Radu și Mircea.

*

Chipurile acestor domni sunt zugrăvite pe zidurile mânăstirii Snagov.

Lucrul acesta ni-l face cunoscut Alexandru Odobescu în studiul său „Câteva ore la Snagov“ care se găsește în *Scrierile sale literare și istorice* (1887) tomul I, filele 413-416.

Iată ce spune dânsul:

„Cunoștințele noastre genealogice asupra domnilor pământeni *nu sunt încă acum destul de întinse și de lămurite* ca să ne putem explica gruparea și filiațiunea deosebitelor chipuri ce se reproduc cu identitate pe cei doi pereți. Să ne mulțumim deocamdată a le enumăra în ordinea în care se află și *poate că timpul va vărsa asupra lor mai multă lumină*".

Avea multă dreptate Odobescu când vorbea așa în 1862. Timpul, prin descoperirea unor hrisoave necunoscute atunci, a vărsat, după 40 de ani, lumină deplină.

Și mai departe Odobescu spune:

„Pe porțiunea din dreapta zidului din horă, este mai întâi, Neagoe Basarab cu fiul său Teodosie Voevod. Alături cu dânsul stă Io Mircea Voevod, și amândoi țin, ca ctitori, biserica pe palme. Acest Mircea nu e dar *cel Bătrân* ci poate *Mircea (Ciobanul?)*".

Se îndoia și Odobescu, cu toate că n'avea la îndemână alte isvoare, că acest Mircea ar fi fost cel din 1386 ci spune că *poate* este Mircea Ciobanul. Dacă ar fi avut hrisoavele pe cari le-am cercetat noi ar fi văzut *că în adevăr el este Mircea Ciobanul* și nu Mircea din 1386.

Și mai spune Odobescu:

„De partea stângă a ușei, stă *Io Petru-Voevod*. Lângă dânsul stă un tânăr *Io Radu-Voevod* s'apoi altul, și mai mic de talie, *Io Mircea Voevod*. In sfârșit, la margine este chipul Doamnei Chiajna".

Din cele de mai sus se vede limpede că la Snagov sunt zugrăviți cei patru domnitori pomeniti în pisania dela biserica „Curtea Veche" și cari sunt Mircea Vodă Ciobanul, în pisanie numit „bătrânul" și fiii sei Petru-cel-tânăr, în pisanie numit Pătrașcu-Vodă, Radu-Vodă și Mircea-Vodă, în pisanie numit „cel tânăr" ca să fie deosebit de părintele său care se numea și el Mircea.

Dar înainte de toate trebue să spunem că *pisania este hotărâtoare*. Ea spune adevărul. I se spune lui Mircea în pisanie *bătrânul* ca sa fie deosebit de fiul său numit și el în pisanie tot Mircea însă *cel tânăr*.

Și pisania spune si mai respicat: biserica Curtea-Veche „DIN TEMELIIA EI IASTE ZIDITA DE BATRANUL MIRCEA-VODĂ, ȘI IN URMA DE FIU-SAU PĂTRAȘCU-VODĂ, CU FRATII SEI RADU ȘI MIRCEA-CEL-TÂNĂR AU ÎNFRUMUSEȚAT ȘI O AU ZUGRAVIT".

Acum sa vedem cine sunt acești patru domnitori. Amănunte în această privință le găsim în „*Documente slavo-romăne cu privire la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV și XVI*" (1905) și în studiul „*Petru Vodă-cel-Tânăr și Petru Vodă Șchiopul*" *(1915)*, amândouă lucrări datorite cunoscutului paleograf și slavist St. Nicolaescu.

Batrânul Mircea-Vodă, din pisanie, nu este altcineva decât Mircea-Vodă-Ciobanul, fiul lui Radu-Vodă-cel-Mare (1496—1508) și nepotul lui Vlad-Voda Calugărul. Iar Pătrașcu-Voda, numit în hrisoave și *Petru-Vodă cel Tânăr*, Radu și Mircea-cel-Tânăr sunt fii sei. Mircea-Vodă Ciobanul a avut de soție pe Doamna Chiajna.

In hrisovul dela 25 Ianuarie 1568 Pătrașcu-Voda numit și *Petru Vodă cel Tânăr* (1559—1568) spune însuși că Mircea Ciobanul este *părintele domniei mele* și că Doamna Chiajna este „*mama domniei mele*".

El a fost confundat de cronicarii noștri cu Petru-Voda Șchiopul *care n'a domnit în Țara Românească ci numai în Moldova*.

Din pisania bisericii mai aflăm că biserica Curtea Veche a fost ridicată de Mircea Cio-

Din lipsa de isvoare istorice însă Odobescu încurcă persoanele și spune că Petru-Vodă-cel zugrăvit la Snagov, este *Petru-Vodă-Șchiopul*. Am arătat mai sus că Petru-cel-Tânăr, fiul Ciobanului, a fost confundat cu omonimul său care a domnit în Moldova. Dacă Odobescu ar fi avut hrisoavele cele deslușitoare pe cari le-am amintit aici ar fi văzut că acest Petru și cu frații sei Radu și Mircea au fost feciorii Ciobanului. Dar atunci cine este Petru-Vodă-Schiopul. El este fiul unui alt Mircea care a fost la rândul său fiul lui Mihnea-Vodă-cel-Rău (1508—1510). Acest Mircea a fost și el co-regent împreună cu tatăl său Mihnea (1508—1510) și mai târziu pretendent la domnie în 1521. Din pricina că amândoi atât Mircea Ciobanul cât și Mircea al lui Mihnea aveau acelaș nume s'a produs acea încurcătură istorică care l-a făcut și pe Odobescu să spună: „De aceia în zadar ne vom sili a lumina chestiuni asupra cărora lipsesc acum orice date pozitive".

Istoricul Șincai, după isvoarele citate de dânsul și cari sunt *„Anonimul românesc"* și Engel *„Geschichte der Wallachey"*, spune că pe zidurile bisericii Curtea Veche se aflau la 1553 zugrăviți *trei Mircea*. Chipurile acestea azi nu mai sunt, asa că asupra lor nu putem să ne spunem cuvântul.

Luând însă de bune cele de mai sus Gion în „Istoria Bucureștilor" se încurcă și dânsul în afirmări greșite. El spune:

„Doi dintr'acești *Mircea* au fost Domni: Mircea-cel-Bătrân și Mircea Vodă Ciobanul; cel dealtreilea fost-a un frate de Domn, din cari mulți s'au numit Mircea în secolul XV și în secolul XVI? Ori cum ar fi, *trei Mircea*, zugrăviți pe pereții singurei biserici care se afla în secolul al XVI în Curtea Domnească, întărește afirmația acelora cari au susținut că Mircea cel Bătrân, făcu la București, între 1400 și 1418 Curtea Domnească și deci Biserică".

Nu vedem de loc s întărească afirmația a celora cari au susținu cele spuse de Gion, căci cum am dovedit Mircea *bătrânul* nu este Mircea cel din 1400 ci Mircea *Ciobanul* din 1545, iar cellalt Mircea numit cel tânăr în pisanie este fiul Ciobanului. In ce privește pe al treilea Mircea, după spusele lui Engel, aici trebue să fie o greșeală. Istoriograful neamț trebue să-l fi confundat cu ceilalți fii ai Ciobanului, Petre sau Radu.

Feciorii lui Mircea Ciobanul:
Din mânăstirea Snagovului (N. Iorga: Domnii Români după portrete și fresce contemporane)

Și Pavel din Alep, acela care a fost prin țările românești între anii 1654 și 1655 și care a lăsat o povestire despre cele ce a văzut în București, cunoscută cu numele de *„Travels of Macarius Patriarch of Antioch"* (1836), spune că *Mirtaja Voivoda* (Mircea), *Radzivil Voivoda*, (Radu), *Basaraba Voivoda* și *Petros Voivoda* (Petru) au zidit mânăstirea Snagovului.

Acești voevozi, după cum știm, sunt Mircea Ciobanul și fii sei.

Despre această biserică vorbește și d. G. D. Florescu în lucrarea d-sale *„Planuri inedite ale Bucureștilor la sfârșitul veacului al 18-lea"* tipărită în *Revista Fundațiilor Regale* (1 Martie 1934).

Spune d-sa: „Actuala inscripție — adică cea pusă de vre un preot nepriceput și necunoscător al cronologiei Domnilor țării și aceasta

Biserica „Curtea Veche" în anul 1856
(Colecția Academiei Române)

Petru-cel-Tânăr sau Pătrașcu-Vodă
Din mânăstirea Snagov (N. Iorga: Domnii Români după portrete și fresce contemporane)

în domnia de scurtă durată a lui Ștefan Cantacuzino — amintește ca prim ctitor pe un Mircea „cel bătrân" și cu fiul său Pătrașcu și frații acestuia din urmă: Radu și Mircea tânărul (?)".

Hrisoavele sunt hotărîtoare. Ele nu pot fi desmințite. Ne deslușesc pe deplin cine sunt ctitorii bisericii: MIRCEA CIOBANUL ȘI CU FII SEI PĂTRAȘCU, RADU ȘI MIRCEA.

Mai spune d. G. D. Florescu că afară de Patrașcu — în domnie numit Petru „cel Tânar", confundat cu Petru Schiopul — ceilalți doi Radu și Mircea n'au domnit ci au murit tineri. Lucrul acesta n'are de aface: dacă au murit sau nu tineri. Ceace trebue reținut aminte este că, domnind sau nu, dânșii sunt *voivozi,* precum îi vedem trecuți pe zidurile mânăstirii Snagovului și precum î numește și Pavel din Alep. Titlul acesta de *Voevod l-au purtat totdeauna fii sau frații unui DOMN AL ȚĂRII-ROMÎNEȘTI CHIAR DACĂ EI N'AU DOMNIT.*

Iată mai multe scrisori domnești în care feciorii și frații de Domn au purtat titlul de Voevozi deși n'au domnit nici odată:

Marco, feciorul lui Petru Voevod trimite o scrisoare județului și celor 12 pârgari din Brașov și să iscălește așa: *„Io Marco Voevod din mila lui Dumnezeu Domn român".* Pisania dela Tismana și cea dela Mislea îl numesc pe Marco de asemenea *voevod.* Știm că Marco n'a domnit.

Slovele de pe lespedea de mormânt a Doamnei Erina, fata lui Miloș, glăsuesc că ea „au fost fata reposatului *Io Miloș Voevod.* Știm iarăși că Miloș n'a domnit peste Țara Românească.

Tot așa și feciorii Ciobanului: Pătrașcu, Radu și Mircea, chiar dacă unii din ei n'au domnit, au purtat însă titlul de *Voevod.* Era un drept al neamului domnitor. Precum azi feciorilor unui Rege li se spune Alteță Regală, tot așa în vechime în Țara Românească, feciorii unui Domn aveau drept la titlul de *Voevod.*

Aceste hrisoave sunt publicate de d-l Stoica Nicolaescu în lucrarea d-sale amintită mai sus: „Documente slavo-române".

Rămâne deci bine hotărît că Biserica Curtea Veche A FOST DIN TEMELIA EI ZIDITĂ DE MIRCEA CIOBANUL ȘI ÎN URMĂ FII-SEI PĂTRAȘCU, RADU ȘI MIRCEA VOEVOZI AU ÎNFRUMUSEȚAT-O ȘI AU ZUGRĂVIT-O.

Biserica „Curtea Veche"
(In 1935, din colecția d-lui Fani Mihălcescu)

MAHALAUA ȘI BISERICA DOBROTEASA

In hrisoave n'am dat niciodată de dânsa!

Acum 136 de ani, în 1798, s'a făcut cea dintâi catagrafie, pe care o cunoaștem, a mahalalelor bucureștene. Această catagrafie am găsit-o în manuscrisele Academiei Române și are următorul titlu: *„Catagrafia politiei* (adică a *orașului*, căci în limba greacă *politia* vrea să spună oraș) *Bucureștilor ce s'au făcut la 1798"*.

In această catagrafie Bucureștii erau împărțiți în cinci plăși și anume: plasa Târgului, Gorganului, Broștenilor, Târgului-de-Afară și Mogoșoaiei.

Mahalaua Dobroteasa făcea parte din plasa Broșteni și avea *102 case*.

Lt.-colonel Dim. Papazoglu în alcătuirea sa de amintiri pe care i-a pus titlul *„Istoria fondării orașului București"* (1891) la filele 6 și 7 credea că mahalaua și biserica Dobroteasa erau cele mai vechi din București. Mahalagiu din partea locului, căci locuia pe ulița care azi îi poartă numele, a vrut să dea mahalalei sale o importanță pe care nici odată n'a avut-o această mahala.

Cu multe amănunte care de altmintrelea nu se întemeiau *pe nici un izvor istoric* spune că unul din boerii din neamul Năstureli, pe care îl botează cu numele de *Enric* (?) căutând să facă o biserică a găsit cel mai frumos loc dealul stâng al Dâmboviței (unde spune dânsul era vechiul *Pinum)*. Pe acel deal a zidit biserica cu hramul Bunei-Vestiri pe *moșia lui Buga*. Biserica este până în ziua de azi și se numește biserica Dobroteasa, care pe românește vrea să spună *„bună patrie"*. De atunci s'a numit locul acela Dobroteasa.

Dânsul mai spune, fără să aducă însă ca dovadă nici o mărturie istorică, că această biserică *este cea dintâi biserică din București* și că orașul Bucuresti începea pe acea vreme — (care vreme? căci nu pomenește nici un leat) — din mahalaua Dobroteasa.

Generalul P. V. Năsturel care a scris în *„Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie"* (vol. X. 1909) o lucrare despre obârșia boerilor Năstureli, amintind spusele lui Dimitrie Papazoglu, glăsuește:

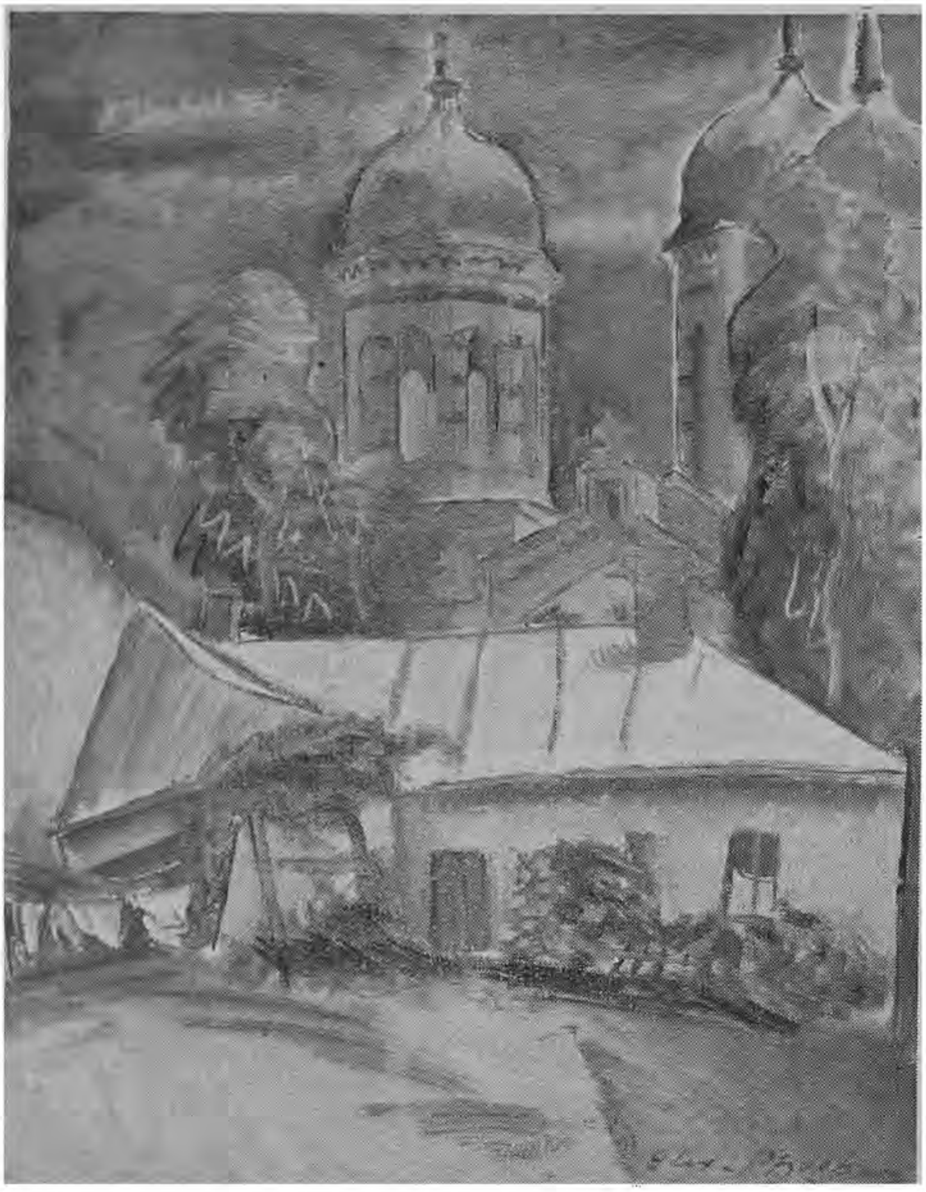
„Ca proprietar în mahalaua Dobroteasa ținea foarte mult să facă cinste suburbiei în care locuia, arătând-o ca cea mai veche din orașul București. De aci basmul cu zidirea bisericei Dobroteasa pela 1450 pe „moșia lui Bugă" și pe Enrih = Heré = Herești.

Neamul Năsturelilor deși a locuit prin aceste locuri, generalul P. V. Năsturel nu dă în amintita lucrare a sa din citata revistă, nici un amănunt despre mahalaua Dobroteasa.

Dacă noi am primi drept bune spusele colonelului Papazoglu că biserica Dobroteasa a fost cea dintâi biserică din București ar trebui ca ea să fi fost ridicată pe vremea sau puțin mai

Maiorul Dim. Papazoglu
(După litografia d-nei Iosefina Bieltz 1868)

Biserica Dobroteasa
(După tabloul pictorului Al. Phoebus din colecția D. Caselli)

târziu, atunci când s'au statornicit hotarele Bucurestilor.

Am amintit însă că atunci când Mircea-Vodă Ciobanul a statornicit aceste hotare pe la 1546, Bucureștii nu erau încă locuiți până la „dealul stâng al Dâmboviței" unde s'a zidit — nu pe vremea în care spune Dim. Papazoglu ci mult mai târziu peste două veacuri, — biserica Dobroteasa.

Iată acum pe ce ne întemeiăm spusele noastre. Ele se întemeiază pe hrisoave și pisanii ale bisericilor. Despre un plan al Bucureștilor pe acea vreme ca să ne putem călăuzi nu poate fi vorba. Cel dintâi plan al Bucureștilor s'a făcut la 1781.

Si deslușim:

Pe la sfârșitul veacului al 16-lea unde azi este „Bărăția" începea un drum care trecea prin fața bisericei de azi „Sfânta Vineri-Herasca și ducea spre malul stâng al Dâmboviței tocmai acolo unde a fost ridicată la 1730 biserica Dobroteasa care, atunci când pomenim de acest drum, ea nu ființa.

Drumul care începea acolo unde azi este „Bărăția" se numea *Ulița mare care merge la Sârbi* sau *Ulița mare care vine dela Sârbi.* Azi i-a luat locul, cu mici schimbări, în mersul ei, calea Văcărești.

In cel dintâi plan al orașului București pe care îl găsim în cartea sasului Franz Iosef Sulzer, din 1781, intitulată „Geschichte des transalpinische Daciens", *Ulița mare care merge la Sârbi* nu prea este bine deslușită, însă ea ființa căci o aflăm la 1789 într'un alt plan al orașului.

Cea dintâi biserică pe care o întâlnim pe această uliță este aceea pe care o ridică la 1645 Aga Nită, soția sa Ioana și fiul lor Călin Spătarul, cu hramul cuvioasei Paraschiva.

Pe Aga Niță îl aflăm ca sfetnic în Divanul lui Matei Basarab la 16 Februarie 1638.

A trebuit să treacă un veac dela Mircea Cio-

banul (1546) ca Bucureștii să înceapă să fie locuiți în partea aceasta a locului ca să se simtă nevoia unei biserici și Aga Niță cu nevasta sa și cu fiul lor, să se gândească să o zidească.

Peste 30 de ani dela clădirea bisericei lui Aga Niță (1645) locurile din partea acea a Bucureștilor erau încă pustii. La 1668 sunt mutați aici Tabacii și iată cum:

Ei erau așezați pe malul stâng al Dâmboviței dela Sărindar spre Zlătari. Egumenii dela mânăstirile bucureștene cer lui Radu-Vodă-Leon să-i gonească de aici, și ei sunt mutați pe Dâmbovită în partea acea pustie a orașului dincolo de mahalaua lui Aga Niță. Cam pe atunci — sau puțin mai în urmă — au luat ființă aici și grădinile unor zarzavagii pe cari bucureștenii noștri i-au numit *sârbi*. De fapt ei sunt bulgari. Fiindcă poporul îi cunoaște subt această numire, noi o păstrăm și mai departe. Dela dânșii i s'a spus locului mahalaua sârbească și bisericii Sf. Niculae-Sârbii. Mahalaua sârbească, înainte de veacul al 18-lea, când a fost cuprinsă în oraș a fost sat lângă București. In 1798 avea 78 de case.

Un oarecare Vasile Potoceanu și cu soția lui pe care o chema Sanda zidise la 1692 o biserică cu hramul Sf. Niculae care azi i spun Sf. Niculae-Sârbii.

Este a doua biserică pe care o întâlnim pe această *Uliță mare care mergea la Sârbi.*

Iar peste patru ani la 1696 Tabacii, din partea locului, ridică o altă biserică de lemn tot cu hramul Sf. Niculae. Din hrisovul lui Constantin Vodă-Brâncoveanu dela 8 Februarie 1696 prin care dă postelnicului Alexandru, fiul banului Ghiormei, un loc vedem că acest loc este „în mahalaua Oltenilor de lângă uliță ce merge spre biserica Tabacilor".

Este a treia biserică pe care o întâlnim pe aceasta *Ulița mare care merge ori vine dela Sârbi.*

Iar la anul 1722 Gheorghe căpitan de lefegii (adică soldați cari erau plătiți cu leafă) și cu soacra sa Chita Portăreasa zidesc biserica Sf. Niculae dela Jicnița (corect *Jitniță).*

Este a patra biserică pe care o întâlnim pe ulița mare care merge la Sârbi.

Și peste opt ani de la zidirea bisericei din Jicnița, la 1730, Constantin-vel-vistier-Năsturel zidește biserica cu hramul Buna-Vestire, numită *Dobroteasa.*

Aceasta *este a cincea biserică pe care o întâlnim pe Ulița mare care merge la Sârbi.*

La 9 Noembrie 1789 orașul București a fost luat în stăpânire de trupele imperiale și regale austriace de sub comanda mareșalului prinț de Saxa-Coburg.

Atunci inginerul și oberlocotenentul F. B. Purcel împreună cu locot. Ferdinand Ernest alcătuesc mai multe planuri ale orașului, cari planuri s'au păstrat în Arhiva de Război din Viena.

Din aceste planuri vedem că pe Ulița mare ce duce la Sârbi sunt însemnate cele cinci biserici amintite de noi mai sus.

Din aceste amănunte, vedem că biserica Dobroteasa pe care Dim. Papazoglu o credea cea dintâi biserică din București, *nu numai că n'a fost cea dintâi a orașului, dar n'a fost nici cea dintâi ridicată pe aceste locuri* din jurul Bucureștilor.

Căci înaintea ei au fost pe *„Ulița ce merge spre Sârbi"* uliță care străbătea mahalalele Aga Niță, Tabacii, Oltenii, Sârbii, — alte patru biserici *mult mai vechi ca dânsa* zidite, după cum am văzut, una la 1645, alta la 1692, a treia la 1696, a patra la 1722 *și tocmai la 1730 a fost zidită biserica Dobroteasa.*

*

Nu cunoastem pisania cea veche firește cu slove chirilice a bisericei Dobroteasa. Nu știm dacă ea mai este undeva sau a fost prăpădită atunci când biserica cea veche a fost dărâmată la 1884.

In pridvorul bisericii de acum, începută la 7 Iunie 1887 și isprăvită în luna Noembrie din 1892, se văd două inscripții noi. Intr'una, cea din stânga se spune că biserica cea veche numită *Dobroteasa,* cu hramul Buna vestire s'au întemeiat în anul mântuirei 1730 de *vel vistier Constantin Năsturel și soția sa Ancuța,* pristăviti întru fericire, urmași ai vestitului neam Năsturel-Herăști.

. Dela întemeierea acelei biserici trecând ani 117 și foarte rău stricându-se atunci din îndemnul dumnealui treti (al treilea) logofăt Iordache Ciupagea, întâiul epitrop numit dintre enoriași s'au refăcut, în anul mântuirii 1847 în zilele voevodului Gheorghe Bibescu, mitropolit al Ungro Vlahiei, fiind Neofit.

In cealaltă inscripție din dreapta se spune că biserica a fost dărâmată până la pământ. în anul 1884, și s'a clădit cea de acum, așa cum se vede, în stil bizantin. A fost începută la anul 1887 și s'a isprăvit în 1892. Lucrarea a ținut cinci ani. Arhitectul a fost P. Petricu, iar pictorul G. Ioanide.

Câteva cuvinte despre ctitorul Constantin Năsturel. Din pisania cea nouă ni se face cunoscut că la 1730 când a întemeiat biserica Dobroteasa era *vel vistier.* Intr'un hrisov al lui Constantin Vodă Mavrocordat din 12 Aprilie 1727 (7235) Constantin Năsturel este vel paharnic. Generalul P. V. Năsturel în lucrarea pe care am amintit-o la începutul acestui studiu spune că la 1730 era *biv vel medelnicer,* și la 1738 era *vel vistier.* Tot după notele generalului aflăm că marele vistier Constantin Năsturel este fiul marelui ban și caimacam Șerban Năsturel, nepot al marelui ban Radu Toma si strănepot al Doamnei Elena. soția lui Matei-Basarab. Soția vistierului Constantin. Ancuța este fiica marelui medelnicer Preda Pârșcovanul și a jupânesei Stanca.

Pe vremea lui Constantin-Vodă Mavrocordat, în 1743 C. Năsturel este *biv vel vistiernic* după cum ne dovedește pisania bisericii Slobozia de pe podul Șerban Vodă.

Intr'un act al lui Grigorie episcop al Râmnicului Noul-Severin, care a păstorit între anii 1749—1764, prin care act acest episcop

schimbă moșia Plescoiu pe un loc de case în București, cu episcopul Buzeului, se vede iscălit ca martor Constantin Năsturel dar de data aceasta ca biv vel Ban.

Pe mormântul familiei Năsturel din biserica lui Aga Niță se află un șir de slove care vorbesc de acest neam. Din aceste slove aflăm că Constantin Năsturel s'ar fi născut la 1682 și ar fi murit la 1752.

Neamul Năsturel locuia în București în mahalaua lui Aga Niță. Nu se știe bine ce rudă erau boerii Năstureii cu Aga Niță. Se știe însă că, în veacul al 18-lea Năstureli, cari locuiau în această mahala, au dăruit bisericei lui Aga Nită chilii pentru „sărmanii bolnavi".

Mai aveau locuri și dincolo de această mahala spre miază-zi, pe lângă dealul stâng al Dâmboviței, acolo unde vel vistier Constantin zidește, la 1730, biserica ce i s'a spus *Dobroteasa.*

*

După 13 ani dela zidirea bisericii Dobroteasa, Constantin Năsturel biv vel vistiernic a scoborât dealul pe care ridicase biserica, spre vale, și a dat de apa Dâmboviței. Se vede că o trecuse de atâtea ori în acest loc, mergând spre vii, cari erau presărate pe aceste locuri. Și trecând și acum — în anul mântuirei 1743 — apa Dâmboviței pe acolo pe unde este azi podul de fier ce dă în ulița mare, ce-i spun bulevardul Neatârnării, care pe vremea aceia era presărat, precum am spus, numai cu vii, a cotit la dreapta și i-a eșit în cale din mijlocul acestor vii o mică biserică de lemn, pe podul lui Șerban-Vodă. Era biserica *Slobozia* ridicată la 1665 de Radu-Leon, alăturea de crucea pe care o ridicase tatăl acestuia Leon-Ștefan-Vodă la 1632 în cinstea Sf. Gheorghe, ca să se pomenească de războiul ce l--a avut într'acest loc cu pribegii la anul 1631. Și văzându-o de lemn Constantin Năsturel biv-vel-visternic a înlocuit-o cu una de zid și-a sfințit-o la 8 Septembrie 1743.

Aceasta o știm din pisania bisericei Slobozia pe care am citit-o și care glăsuește așa :

Radu Leon-Vodă
(După D. Papazoglu)

„Această sfântă și dumnezeiască biserică, cu ajutorul lui Dumnezeu, s'au făcut din temelie *și s'au înfrumusețat precum se vede. prăznuindu-se hramul nașterei Prea sfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria și a Sfântului și Marelui Mucenic Dimitrie MIROTOCIVAGO* cu toată cheltuiala dumnealui jupân Constantin Năsturel *biv vel vistiernic și cu jupâneasa dumnealui Ancuța pentru pomenirea sufletelor Dumnealor și a tot neamului dumnealor, în zilele prea luminatului domnului nostru Ion Constantin Nicolae V-vod Mavrocordat, în luna Septemvrie 8, leat 7252".*

Și după ce a făcut biserica Slobozia de zid Const. Năsturel s'a gândit că nu e rău ca cea de lemn să o mute undeva, acolo unde nu era biserică și mahalagii acelor locuri aveau nevoe de un lăcaș de închinare.

Și stând și cugetând încotro s'o mute pe cea de lemn s'a gândit s'o mute mai jos pe apa Dâmboviței într'o livede de duzi care mai târziu în jurul ei țiganii și altă prostime care se îndeletnicea cu facerea cărămizilor i-a dat numele de *mahalaua Cărămidarilor de jos.*

Așa a luat ființă, pe la 1744 biserica care azi se numește *Cărămidarii de jos,* căci pe un penticostar carele se păstrează la această biserică aflăm următoarele: *Constantin Năsturel Fierăscul și soția sa Ancuța au dat acest penticostar la biserica din Cărămidari cu hramul Sf. Dimitrie și Sf. Gheorghe 1744.*

Revenim asupra mahalalei Dobroteasa:

Ea a fost la început sat locuit de zarzavagii sârbi, precum au fost sate în jurul Bucureștilor mahalalele Olteni, Sârbi și altele și în 1798 face parte din București ca mahala având 102 case,după cum ne arată catagrafia din acel an a orașului. Locuitorii ei, români, vorbeau însă mai mult sârbește. De unde și numele sârbesc de *Dobroteasa* dat mahalalei și bisericei pe care îl găsim la 1789 în planul Bucureștilor făcut de ocupația nemțească a prințului Coburg.

Multe din locurile acestui sat, care fuseseră ale mânăstirei Radu-Vodă, au fost luate la 1724 de Niculae Vodă Mavrocordat, atunci când acest domnitor a zidit mânăstirea Văcărești.

După o catagrafie făcută la 1861 pe care o găsim în ziarul *Buciumul* din 1863 vedem că pe la sfârșitul veacului al 17-lea mânăstirea Radu-Vodă, are multe locuri în mahalalele Tabacii, Oltenii și Sârbii.

Intr'o listă din 1823 a companiei băcanilor din București păstrată la Academia Română, manuscrisul 245 fila 2 aflăm pe Toncea sin Stoica ot Dobroteasa.

Intr'un plan al Bucureștilor din 1842 publicat în *„Almanach de Valachie"* ulița care merge la Sârbi este numită „Ulița (Rue) Dobroteasa". In plan figurează și biserica Dobroteasa.

BISERICA BANULUI GHIORMA

Locul cuprins azi între ulițele *Lipscani* în față, *Smârdan* la colț și *Stavropoleos* în spate, acolo unde se ridică clădirea societății *Dacia România* din fața Băncii Naționale a României, era, pe vremuri, al unei biserici cunoscută până în anul 1862 când ea ajunsese o ruină, cu numele de *Biserica Banului Ghiorma* și mai în urmă cu numele de *Biserica Grecilor.*

Biserica a fost clădită de Banul Ghiorma. Din hrisoavele ce ne stau la îndemână aflăm că Banul Ghiorma a fost un boer de pe vremea lui Petru Vodă cel Tânăr.

Acest Petru se mai numea și *Pătrașcu Vodă* după cum figurează în pisania dela biserica Curtea Veche.

Banul Ghiorma, spune Gion, nu poate fi confundat cu postelnicul Ghiorma, cum face generalul P. V. Năsturel.

Postelnicul are de soție pe Caplea, cunoscută în istoria Bucureștilor, căci ea ridică pe unul din dealurile Bucureștilor, o biserică de nuele văruită în alb, pe care bucureștenii o numiră *Sfântul Nicolae al jupânesei Caplea.* Biserica jupânesei ajunge mai în urmă, mânăstirea Mihai-Vodă.

„Biserica Ghiormei Banul e una din cele mai vechi ce cunoaștem — spune Gion în „Ist. Buc." fila 195. Dinainte de 1567 ea se afla în ființă".

In adevăr așa și este. După biserica Curtea Veche *ridicată de Mircea Ciobanul și isprăvită de fiii acestuia Pătrașcu, Radu și Mircea,* după biserica Sf. Gheorghe Vechiu ridicată la 1562 de vornicul Nedelcu Bălăceanu, după biserica Sfântului Nicolae al jupânesei Caplea pomenită în 1558 vine biserica Banului Ghiorma, 1567.

Locurile din jurul acestei biserici erau domnești, adică aparțineau Domniei. Ele au fost lăsate unor turci ostași cari așezându-se aici au făcut multe „blestemății". Prin cuvântul acesta nu putem ști ce au vrut să înțeleagă hrisoavele.

Știm însă că atât Alexandru Vodă *Oaie seacă* care *a fost dăruit și miluit de cinstitul împărat al Turcilor* cu domnia, precum și feciorul său numit Mihnea Vodă Turcul, care după ce a fost mazilit din domnie în 1591 s'a dus la Țarigrad, și s'a turcit, au avut în stra-

Alexandru-Vodă „Oaie-Seacă"
(După mânăstirea Radu-Vodă din București)

Doamna Stanca
Soția lui Mihai Viteazul și soră Vornicului Dragomir
(După desenul pictorului Sava Henția)

După ce Ghiorma Banul piere în năcelul dela 1 Septembrie 1568, Dragomir Vornicul cere lui Alexandru Vodă *Oaie Seacă* pentru ajutorul pe care l-a dat în lupta în care a pierit Vintilă-Vodă, să-i dea lui din locurile bisericei Banului Ghiorma — spune acelaș hrisov al lui Matei Basarab dela 1635 pe care l-am pomenit mai sus — și dându-i-le Alexandru Vodă, Dragomir a făcut, pre ele prăvălii.

Dragomir Vornicul este fratele Doamnei Stanca a lui Mihai Viteazul. El este una din căpeteniile oștirei lui Alexandru Vodă-*Oaie-Seacă*. (1568—1577) fiul lui Mircea-Vodă co-Regentul (1509—1510 și pretendentul (1521). A luat parte, împreună cu Mitrea Comisul, Bratul Paharnicul și Ion Pârcălabul la lupta ce s'a dat chiar la București între oștile lui Alexandru-Vodă și cele ale lui Ioan-cel-Cumplit al Moldovei ce venise cu Vintilă Vodă.

Istoria Țării Românești (G. Ioanid 1859) vorbind de această luptă spune:

„Iară când au fost al patrulea an din domnia lui (1572) luând frate-său Petru (cel Șchiop) domnia la Moldova fost-au poruncit la Dumbrava vornicul și la toată boierimea Moldovei, ca să vie înainte la Focșani. Atuncia Alexandru Vodă încă au ieșit întru întâmpinarea frăță-ne-său lui Petru Vodă, de au făcut ospăț mare la sat la Săpâneți. Iar Dumbravă vornicul cu toată curtea Moldovei, ei au venit să se închine la Petru-Vodă, iar dacă s'au apropiat, ei fără veste au lovit pre Petru-Vodă; și pre frate-său Alexandru, gonind pre Petru Vodă până la Brăila; iară Alexandru-Vodă au fugit la oraș la Floci. Moldovenii încă făcând această isbândă s'au întors la margine la Ionascu Vodă. Deci atunci Ionașcu-Vodă, au trimis pre Vintilă-Vodă cu mulți lotri ca să fie domn în țara Românească. *Și au intrat în cetatea din București* șezând acolo patru zile. Alexandru-Vodă încă au trimis pe o seamă de boieri ai lui cu oaste anume: *Dragomir vornicul,* Mitrea comisul, Bratul paharnicul, Ion Paharnicul de au lovit pre Vintilă-Vodă și pre acei lotri fără veste, și atunci au perit Vintilă Vodă și acei lotri toți. Și iară au venit Alexandru Vodă *în scaun în București*".

ja lor ostași turci cari ostași sunt numiți de cronicele tarii *beșlii*

Acești beșlii ca sa fie mai aproape de Curtea Domneasca si la îndemâna Domnului. acesta, se vede, le-a dat loc de așezat lângă biserica Banului Ghiorma. Dar *beșlii* atotstapânitori faceau blestemații. Sunt dati afara de acolo și locul trece în posesia banului Ghiorma.

Banul Ghiorma este omorât, pe vremea lui Alexandru Voda Batrânul sau *Oaie-seacă*, la 1 Sept. 1568.

Atunci au mai fost omorîți urmatorii boeri pe cari îi gasim în „*Letopisețul Țării Romanești*", tiparit de d. Stoica Nicolaescu în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, tomul XI (1910) partea I-a :

Logofatul Radu Dragănescu, Mihnea dela Badeni. Tudor Bucoveanul, Vlad al Caplei, Patrașco Calota Perisanul, Stan feciorul lui Draguleț, Radu stolnicul Boldescu, Radu feciorul vornicului Socol Cornățeanu și pe fiii vistierului Udriște.

Despre omorîrea lui Ghiorma Banul vorbeşte Matei Basarab într'un hrisov din 5 Aprilie 1635 (7143) care se afla în *Arhivele Statului*, cartoanele mânăstirei Bradu.

Matei Basarab spune în acest hrisov: „*când pieri Ghiorma Banul în zilele lui Alexandru Voda Batrânul*".

*

Despre Dragomir mai vorbește și un hrisov al lui Mihnea Voevod din 1588, Noembrie 29. In acest hrisov Mihai-Viteazul figurează ca ban și este numit de Mihnea „boerul Domniei mele". In hrisov e vorba de niște țigani.

Spune hrisovul:

„Pentru că acești țigani au fost de moștenire ai jupâniței Stanca și *ai fratelui său*

Dragomir postelnicul. Dar i-a fost dăruit fratele ei, Dragomir postelnicul, unor oameni fără de știrea ei, și, fără de știrea mamei ei, jupâniței Neacșăi. Iar după aceea, jupânița Stanca, s'a întâmplat de a rămas văduvă, iar boerul domniei mele Mihai banul, el, a luat-o ca să-i fie lui jupâneasă. Și, întru aceea, Mihai banul, el, a venit înaintea domniei mele și a spus domniei mele, că a vândut cumnatul său, *Dragomir postelnicul, fratele jupâniței lui Stancăi*, acești țigani fără de știrea ei și fără de știrea maicei ei. Deci domnia mea am căutat și am judecat după dreptate și după lege și cu toți cinstiții dregători ai domniei mele și, am adeverit domnia mea foarte bine că a fost vândut Dragomir postelnicul acești țigani, fără știrea surorei sale jupâniței Stancăi, jupâneasa lui Mihai Banul și, fără știrea mamei sale jupâniței Neacșa. Și, am dat domnia mea boerului domniei mele, lui Mihai Banul, ca să fie volnic a plăti și răscumpăra acești mai sus țigani ori unde s'ar afla".

Hrisovul este scris în *„scăunala cetate București"*. El este tipărit de d. Stoica Nicolaescu în ale d-sale *„Documente slavo-române"* 1905 (fila 301—302).

Din lucrarea d-lui Ioan C. Filitti *Mama și soția lui Mihai Viteazul"* tipărită în revista *„Convorbiri Literare"* din 1921 (Anul 53. Nr. 9) ni se aduce la cunoștință că Dragomir a avut o lungă carieră: a fost postelnic la 1588, vel armaș la 1634 — 1639, vel clucer la 1640—1641, vel ban la 1642—1643, vel vornic la 1644—1651. A murit pe la 1656, fără urmași în vârstă de 80 de ani.

Vornicul Dragomir este unul din cei mai mari stăpânitori de locuri din București și „Mulțămită actelor lui de proprietate — spune Gion în „Istoria Bucureștilor, fila 41— Bucureștii apar la sfârsitul veacului al 16-lea întinzându-se dela Curtea Domnească până în calea Văcărești de astăzi, până la Biserica Zlătarilor, până la Biserica lui Colțea Clucerul, până pe la Sfinți și peste Dâmbovița, cu rare clădiri în Sfinții Apostoli, în mahalaua Calicilor și pe lângă Mihai Vodă și Gorgan".

Pe vremea lui Mihnea Vodă Turcul (1577—1583 și 1585—1591) fiul lui Alexandru Vodă *oaie seacă* este „întâiul sfetnic al Domniei mele" precum glăsuește hrisovul acestui domn din 1580 Martie 12. „Intâiul sfetnic al Domniei mele" era pe atunci cam ce este azi un president de consiliu. Cartoanele Mitropoliei bucureștene păstrate la *Arhivele Statului* spun că Vornicul Dragomir are „nouă prăvălii la Biserica Ghiormei Banul" și mai are și alte prăvălii în București.

Influența acestui „întâiu sfetnic al Domniei" lui Mihnea Vodă Turcul era atât de mare încât amândoi domnitorii și Alexandru Vodă *oaie seacă* și Mihnea Vodă Turcul ascultau de sfatul său. Așa vornicul Dragomir a scăpat pe boerii din Mărgineni, pe Udriște Vistierul și pe Drăghici Vornicul ot Cornățeni dela marea *scârbă și urgiă*, în care căzuseră la Alexandru Vodă.

După 60 de ani și mai bine dela întemeierea ei, biserica banului Ghiorma ajunge în mâna grecilor. Ea este închinată arhiepiscopiei Pogoniani din Grecia si iată cum:

Ghiorma Banul are o nepoată. Ea se numește Despina. Cu vrerea acestei nepoate Leon Vodă face biserica lui Ghiorma Banul *metoh arhiepiscopiei Pogoniani din Grecia*. Un hrisov din 18 Ianuarie 1631 (7139) păstrat la *Arhivele statului* cartoanele mânăstirii Bradu spune „să fie biserica lui Ghiorma Banul *din orașul mieu București* metoh cu toate prăvăliile și cu toate odăjdiile și cu tot venitul mânăstirii numită arhiepiscopia Pogonean din țara grecească și călugărilor"

„Și am dat-o — spune Leon Vodă în hrisov - cu vrerea Despii, nepoata lui Ghiorma Banul".

Peste un an la 1632, Aprilie în 7, Leon Vodă scutește biserica lui Ghiorma Banul de fumărit pentru prăvălii.

Fumăritul era o dare indirectă pe care o plătea orice locatar ce făcea foc în casa lui. *Ea se plătește și azi dar i s'a schimbat denumirea. i se spune dare pentru pompieri.*

La 1674 Decembrie în 11 Duca Vodă întărește „sfintei și dumnezeeștiei biserici care se chiamă a Ghiormei Banul, unde este hra-

Constantin Brâncoveanu
(După o litografie franceză)
— In vremea domniei acestuia la 1696 a ars biserica banului Ghiorma —

mul Naşterii Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, ce se află *în oraşul domniei mele în Bucureşti*" stăpânirea peste prăvăliile ce are în Bucureşti şi-o mai miluieşte „pentru ca biserica alte moşii şi venituri nu are de nicaeri".

Peste zece ani la 1684, Ianuarie în 5 Ilinka ot Petreşti fata reposatei Neacşu Logofeteasa Petreascăi dă un zapis — ne spun hrisoavele din cartoanele mânăstirii *Bradul* de la *Arhivele statului* — că murind „dumneaei mânemea Neacşa Logofeteasa, *aici în Bucureşti* a lăsat *sa se îngroape la biserica Grecilor.* Deci după ce s'a îngropat eu fiind încă cu soţul meu Jupe Şetrariul viu, socotit-am împreună cu dumnealui, de am întărit la sfânta biserică, moşia de la Mălăeşti în judeţul Elhov, *însă stânjeni 200.*

„Iar după aceea n'au trecut multă vreame, ce s'au întâmplat si sotului mieu Jupii Şătrarul, de au murit şi *l-au îngropat iar la biserica ce scrie mai sus*".

Dintr'un hrisov al Brâncoveanului din 1696 August 20 aflăm că atunci „întâmplându-se *de au ars târgul Bucureştilor şi arzând şi sfônta bisearică a Grecilor şi, stricându-se şi zidurile bisericei foarte rău* şi aflându-se şi parintele Malahia episcopul de acolo de la eparhia ce se chiamă Pogoniani, aici în ţară, *s'au apucat ca să dreagă, această sfântă bisearică* şi lipsindu-i banii, au făcut vânzător locul de casă pentru taleri 30 Cămăraşului Asan".

Hrisoavele de unde am luat amănuntele ce le-am dat aici, sunt tipărite de generalul P. V. Năsturel în scrierea sa *„Biserica Stavropoleos din Bucureşti"*.

*

Unul din egumenii acestei biserici care a făcut mult pentru dânsa a fost Ioanichie care în 1733 pe vremea lui Nicolae Mavrocordat ajunge episcop, al Pogonianiei.

El a cladit şi un han din temelie, cunoscut în istoria Bucureştilor cu numele de *Hanul Grecilor*.

Testamentul său este interesant din punctul de vedere că are mare grijă de dânsa. El a chivernisit cu chibzuiala averea bisericii căci altfel n'ar fi putut clădi nici hanul şi nici n'ar fi putut ridica şi o altă biserică la spatele bisericii Banului Ghiormea, şi pe care azi o cunoaştem cu numele de biserica Stavropoleos.

„Cu frica lui Dumnezeu — spune dânsul în testamentul său, sau cum se spunea pe atunci în *diata* sa — să se chiverniseze toate bunurile aceste, case, vite, moşii şi vii".

După felul cum a clădit această biserică se vede că Ioanichie era un om cu carte şi avea gust artistic rafinat. Mai frumoasă de cât biserica Stavropoleos n'a fost în Bucureşti nici o biserică. De frumoasă ce era cine o vedea la soare putea căta, dar la dânsa ba.

Se vede că ceilalţi egumeni cari i-au urmat până în prima jumătate a veacului al 19-lea n'au prea fost la înălţime căci biserica banului Ghiorma a început a se nărui încă de la 1856. De atunci nu se mai slujea într'însa. N'avea nici ferestre. Numai zidurile mai rămăseseră şi acoperişul de şindrilă.

Pictorul şi desenatorul francez Denis-August-Marie Raffet (1804—1860) care a însoţit, în anul 1837 pe contele rus Anatol Demidoff în principatele române, în călătoria acestuia ne-a lăsat o prea frumoasă litografie înfăţişând „Biserica Grecilor" din Bucureşti.

Această litografie se găseşte în cartea ce se numeşte „Voyage dans la Rusie méridionale et la Crimée, par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatol de Demidoff". Dessiné d'apres nature et litographie par Raffet. Paris 1841. 1 vol. în folio 64+100 planşe.

La 1862 ea nu mai era în fiinţă.

Pe locul ei s'a ridicat clădirea Soc. Dacia-România. Această clădire are o boltă şi o trecătoare dintr'o uliţă (Lipscani) în cealaltă (Stavropoleos). Acestea par a fi fost înadins clădite — spune generalul P. V. Năsturel — spre a reaminti locul unde odinioară a fost piciorul sfintei mese a bisericii lui Ghiorma Banul.

Pisania bisericii Grecilor o aflăm în lucrarea lui Lampridi, intitulată *Epirotika* tomul VI fila 29. Ea este reprodusă în comunicarea făcută de d. N. Iorga la Academia Română în ziua de 30 Ianuarie 1914 şi întitulată *„Fundaţiile Domnilor Români în Epir"*.

Denis-August-Raffet
(Desenator francez care a litografiat biserica banului Ghiorma)

MAHALAUA HANUL GRECILOR

In capitolul despre mahalalele Bucureştilor Gion vorbind de mahalaua Hanul Grecilor, în „Istoria Bucureştilor" fila 331 spune:

„Mahalaua e mică dar e plină de prăvălii, cari toate sunt proprietăţi ale Mitropoliei, ale lui Radu-Vodă, ale Antimului, şi ale Zlătarilor. La 1723, uliţa cea mare care merge spre hanul lui Şerban-Vodă, era în parte în mahalaua Bisericei Grecilor".

Această uliţă de care ne vorbeşte Gion este o parte a uliţei de azi Lipscani care începe dela Banca Naţională a României şi merge până la biserica Sfântului Gheorghe-Nou.

In această mică mahala banul Ghiorma zideşte o biserică, care biserică după ce trece în mâinile grecilor, i s'a spus *biserica Grecilor*, de unde după aceea s'a dat numele mahalalei şi apoi hanului ridicat de egumenul Ioanikie ajuns episcop al Pogonianiei.

Un membru din bogatul neam grecesc Cantacuzino, anume Şerban Postelnicul, care a ajuns după aceea Domn al Ţării-Româneşti, cumpără locuri prin această mahala cu gând să ridice un han, care în adevăr l-a ridicat pe lângă biserica Sf. Gheorghe Nou de azi şi care han a fost cunoscut până în veacul al 19-lea cu numele de hanul lui Şerban Cantacuzino.

Biserica Grecilor
(După Raffet)

Șerban Cantacuzino

(După zidurile mânăstirei Horez — publicat in Bulet. Com. Monum. Istorice)

Cartoanele mânăstirei Cotroceni, de la *Arhive* spuneau că Mușa, nevasta unui cojocar anume jupăn Iane „remănând săracă de bărbat și ajungând la bogată lipsă" vinde la anul 1666 lui Șerban Postelnicu un loc al ei pe care îl avea în fața *bisericii Grecilor*.

Iar în anul 1674 Mihul Croitorul vinde egumenului Partenie dela mânăstirea Brad, un loc de casă și cu pımniță în București, care loc „iaste lângă Sfânta bisearică hramul *Uspenia Bogorodița*".

Biserica Grecilor avea acest hram care se tălmăcește pre limba românească așa: *Nașterea Domnului*.

Altă vânzare se face la 1724 Martie în 20 Jupâneasa Despa vinde dumnealui Ianake Căpitanul cinci prăvălii *aici în București*, care pravalii sunt *în Mahalaua bisericei Grecilor pe ulița ce merge la Curtea domnească* (o parte din strada Smârdan de azi) însă din casa Sorii ovreaicii până în ulița Brădeanului.

Acest act ne face cunoscut că pe vremea aceea, adica acum 200 de ani, erau în București și ovrei pe lângă celelalte neamuri, greci, armeni, turci cari făceau negutătorie. Ovreica Sara era pe semne una din aceste negutătorese.

Cumpărătorul acestor prăvălii starostele Șerban murind și lăsând după dânsul datorii, epitropii cari chiverniseau averea au vândut, la rândul lor, la 15 Februarie 1737 acele prăvălii pentru 500 taleri.

*

Jupâneasa Ilinka Cojască dă o scrisoare la 1724 Iunie în 3 precum spuneau cartoanele mânăstirii Stavropoleos dela *Arhivele Statului* la mâna sfinției sale părintelui lui popa *Ionikie ot biserica Grecilor,* precum să se știe „că am avut la sfinția sa o ladă și niște bani, taleri 200 și au stătut câte-va vreme. După aceia mi i-am luat".

Atât de mare era încrederea pe acea vreme în slujitorii bisericii, încât erau oameni, chiar cu situație, și bogați, cari încredințau preoților averea lor mult, puțină cât o aveau știind

Hanul Grecilor
(După o acuarelă a lui Preziosi)

bine că ea nu va fi dosită. Dacă vă dă mâna faceți lucrul acesta și acum, în zilele blagoslovite ale noastre!

Peste un an la 1725 Martie în 7 zile, — mai aflăm tot din aceste cartoane ale mânăstirii Stavropoleos — Ilinka își face diata adică testamentul.

Și lasă, prin acest testament, ca să fie îngropată în mahalaua Grecilor la biserica Stavropoleos. Pentru aceasta lasă bisericii o moșie și alte multe danii. Ilinka moare la 16 Martie 1725 părăsită de fiul ei mai mare Niculae și de fiica ei Maria măritată „acum la vreme morții meale — spune Ilinka în diată — și n'am avut de dînșii nici un fel de căotare".

La 23 Aprilie 1730 Ilinka Serdăreasa închiriază jupânului Ioan Turnavitu un loc sterp din mahalaua biserica Grecilor „pe podul ce merge la hanul Șerban-Vodă".

La 26 Martie 1781 Constantin postelnicul Pamberé vinde lu i Scarlat Greceanu biv vel logofăt două prăvălii cu locul lor în *mahalaua bisericii Grecilor* „pre ulița ce merge la poarta Curtii domnești din sus" (o parte din ulița de azi a Smârdanului).

La 25 Mai 1792 Drăghici Greceanu are gâlceavă cu Scarlat Greceanu biv vel vistier pentru un loc al sau „aici în București în *mahalaua bisericii Grecilor* la ulița ce merge podul la curtea domnească cea veche".

Acest act este important și prin acea că ne face cunoscut starea palatului domnesc din Bucuresti. El spune „ulita ce merge la curtea domnească *cea veche*". Va să zică la 1792, acum 140 de ani Curtea Domnească, reședința domnitorilor Țării-Românești era lăsată în părăsire. De ce ?

Scriitorul franțuz Legrand în ale sale *Ephémerides Daces* ale lui Dapontes tomul al 2-lea fila 101 spune că la 31 Mai 1733, într'o Mercuri la 3 și jum. după masă, un groaznic cutremur sgudui Bucureștii.

Curtea Domnească crăpă în multe părți, spune iarăsi V. A. Ureche în *Ist. Românilor* tom XII fila 468 si nimeni nu o mai meremitisi.

Unii domni fanarioti de pe vremea acea nu mai stăteau la Curtea Domnească ci aveau alte locuințe aiurea în București, astfel că ea

acum era numită „Curtea domnească cea veche".

Cartoanele mânăstirii Stavropoleos dela *Arhivele Statului* ne făceau cunoscut că la 1724 Iunie 1 Grigore Greceanu biv-vel-serdar adeverează „cu această scrisoare ca să se știe că vrea sfinția sa părintele kir Ioanichie să facă o biserică în hanul sfinției sale pe locul Cărstii vistierul aici în București în *Mahalaua Grecilor*".

Din această scrisoare a serdarului Greceanu se face cunoscut că hanul era în ființă înainte de anul 1724.

Și din testamentul lui Ioanichie din 1733 se adeverește că dînsul a zidit „un han din temelie în orașul București aproape de sfînta biserica „Nașterea Domnului" și „alături de han a zidit o prea frumoasă cârciumă".

Hanul și cârciuma au dăinuit până la secularizarea când au devenit proprietatea statului. Scoțându-le la licitație în 1881—82 ele au fost adjudecate societății *Dacia-România* pentru 798 de mii lei aur spune generalul P. V. Nasturel, în amintita sa scriere, de unde am luat aceste însemnări.

*

Tot din actele mânăstirii Stavropoleos dela *Arhivele statului* mai aflăm că unul din cei mai mari negustori bucureșteni de la sfârșitul veacului al 17-lea era Dumitru Nona *ot Brașov*.

Brâncoveanul îl numește în hrisoavele sale „prieten iubit al Domniei mele".

Dumitru Nona este pomenit ca locuitor în cetatea Brașovului la 1694 după cum se vede în *Condica Marei logofeții din anii 1693—1711* de la *Arhivele statului*.

Nona era acela care aducea postav pentru slujitori, pentru dorobanți scutelnici și cazaci ai lui Brâncoveanu.

Acest negustător avea prăvăliile sale și casele sale lângă biserica *Ghiormei Banul* alături cu casele unor Greceni.

Din *Catagrafia politiei Bucureștilor ce s'au făcut la 1798*, pe care am găsit-o la Academia Română, mahalaua Hanul Grecilor făcea parte din plasa Târgului și avea 33 de case.

Iar din acea de la 1810 pe care a publicat-o d. Al. Lapedatu în revista *„Bis. Ort. Rom."* anul 1907 fila 970, avea 43 case ca enorie cu 94 bărbați și 56 femei. Biserica era de zid și avea hramul „Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos".

Prin 1833 se mai menționa și biserica și hanul și mahalaua. Pe ulița nemțească (azi numită Smârdan) proprietar embaticar era în acest an și Petre Rădulescu. In actul de răscumpărare veșnică eliberat de ministerul de finanțe la 14 Iulie 1866 citim: *Un loc de case aflat pe proprietatea mânăstirii Hanu Greci.*

Pictorul italian Preziosi care a fost bun prieten cu pictorul Satmary și care a fost prin București prin anul 1861 ne-a lăsat prea multe frumoase acuarele reprezentând felurite colțuri din orașul București de pe vremea acea. Intr'una din aceste acuarele se vede hanul Grecilor în apropiere de biserica Stavropoleos.

In mahalaua Grecilor avea negustătorul brașovean Ion Martinovici, așezat în București încă din 1849, magazinul său de *spițărie și băcănie nobilă*. Ucenici la Martinovici au fost negustătorii bucureșteni V. Hernea, B. Căciulescu, I. Ovesa și I. Colțescu.

In muzeul de artă religioasă din ulița Știrbei Vodă (locuința odinioară a d-nei Kretulescu) se află două foarte frumoase evangheliare greco-române ferecate care au aparținut mânăstirei Hanul Grecilor. Una din ele este tipărită chiar în București la 1693, pe vremea lui Constantin Brâncoveanul.

Vulturul domnesc dintr'un hrisov al lui Șerban Cantacuzino din anul 1680

„BISERICA ALBA“ DIN BUCUREŞTI IN CARE S'A INCHINAT MIHAI-VITEAZUL

Pe unul din dealurile care se înalță pe malul drept al Dâmboviței bucureștene aflăm, pe la 1558, o mică biserică, făcută din nuele și bârne și spoită cu var alb. I s'a spus biserica Albă a Sfântului Niculae.

Spunem pe la 1558, căci în anul acesta găsim întâiul hrisov care pomeneste de această biserică. Atunci i se întărește stăpânirea asupra moșiilor dăruite ei de jupâneasa Caplea a postelnicului Ghiorma. Hrisovul se păstra în Arhivele statului unde se aflau actele mânăstirii Mihai-Vodă.

Cărturarul franțuz Legrand în ale sale „Ephemérides Daces“, tomul al 2-lea, fila 147 spune că această biserică ar fi mai veche și că întemeierea ei s'ar ridica până la domnia lui Vlad, poreclit Dracul, fiul lui Mircea-cel-Bătrân.

Acest Vlad a domnit dela 1433—1446 și a murit în satul Bălteni din jud. Ilfov, după cum ne spune d. Stoica Nicolaescu în lucrarea sa: „Documente slavo-române“.

Dovezi nu sunt și nici Legrand nu aduce. Spune și dânsul ce spun alți scriitori fără să-i numească cine sunt ei.

Dacă însă am pune temei pe aceste spuse că Biserica Albă a Sfântului Nicolae a fost pe vremea domniei lui Vlad Dracul, atunci ea ar fi cea dintâi biserică ridicată în București, înainte chiar cu un veac de biserica numită „Curtea Veche“ întemeiată de Mircea Ciobanul când a statornicit hotarele Bucureștilor pe la 1546.

Dar, cum am spus, dovezi nu sunt și atunci ne multumim cu hrisovul din leatul 1558 care pomenește de biserica Albă a Sfântului Niculae, 12 ani mai târziu decât biserica „Curtea Veche“. Dacă biserica cea de bârne și nuele, văruită în alb a Sfântului Niculae era în ființă la 1558, putea să fie ființat de mult mai înainte decât acest an. Doisprezece ani nu sunt o

Biserica Mihai-Vodă

(Desen de d. arhitect Coțifide. Rev. „Artele frumoase, anul I, nr. 6 (1922)

Biserica Mihai-Vodă în 1904
(După „Albumul general al României", partea II-a de Alex. Antoniu)

Vel postelnic și s'au îngropat *înaintea* domniei mele, la sf. mânăstire ce se chiama Sf. Nicolae".

*

Intru acele vremi de care pomenim mai cunoaștem patru jupânițe cu acest nume.

Una este fata lui Vlad Călugărul, măritată întâia dată după Staico logofătul, apoi după marele vornic Bogdan din țara Moldovei. Ea a murit la 21 Februarie 1511 și a fost îngropată la mânăstirea Dealului. Slovele de pe lespedea mormântului său, pe cari le aflăm în cartea d-lui Stoica Nicolaescu, intitulată „Documente slavo-române" fila 326 și 327, glăsuesc așa: *„Răposat-au roaba lui Dumnezeu Caplea, fiica lui Io Vlad Voevod și sora lui Io Radul voevod si a domnului Io Vlad marele voevod, fosta jupâneasa lui Bogdan marele dvornic, în anul 7019—1511, luna Februarie în a 21-a zi"*.

Una din pricinile pentru cari Nifon patriarhul s'a supărat pe Radu Voevod a fost și această căsătorie a sorii domnitorului cu Bogdan Vornicul. Patriarhul nu voise să cunune pe Caplea după Bogdan care'și lepădase nevasta și nu mai voia să trăiască cu dânsa.

vreme atât de depărtată ca să nu-o putem primi și așa am putea să asezăm și pe dânsa tot pe vremea când Mircea-Ciobanul statornici hotarele Bucureștilor.

Și că lucrul stă asa cum credem noi ne vine în ajutor un hrisov al lui Petru-Vodă-cel-Tânăr „domn a toată Tara Românească" pe carele greșit l-a confundat generalul P. V. Năsturel în scrierea sa „Biserica Stavropoleos din București (1906) cu Petru-Vodă-Schiopul, care hrisov este din 8 Aprilie 7066 (1558) și se păstra în Arhivele statului evacuate la Moscova.

In acest hrisov Petru-Vodă-cel-Tânăr, spune că jupâneasa Caplea a murit *înaintea Domniei mele*. Care Domn a fost înaintea lui Petru-Vodă-cel-Tânăr pe scaunul Țării Românești? A fost tocmai Mircea-Ciobanul, de care am pomenit mai sus, la moartea căruia i-a urmat fiul său, Petru-cel-Tânăr.

Și, atunci am putea să avem și noi dreptate spunând ca biserica jupânesei Caplea s'a ridicat în domnia lui Mircea-Ciobanul, tatăl lui Petru-Vodă-cel-Tânăr

Cine a fost această jupâneasă Caplea? Cu ajutorul hrisovului de mai sus al acestui Petru-Voda-cel-Tânar, vom căuta să răspundem la această întrebare.

Hrisovul spune că era soția „cinstitului și îndreptatorului domniei mele, jupân Gheorma

Biserica Mihai-Vodă
(Din cartea d-lui N. Iorga: „Viața femeilor în trecutul românesc" 1910)

„Istoriile Domnilor Țării Românești", scrise de Constantin Căpitanul, si publicate în „Magazinul Istoric pentru Dacia", sub redacția lui A. Treb. Laurian si Nicol. Bălcescu, la fila 110 spun: „Ci dar scandălindu-se cu Radu Vodă, pentru lucru fără de leage ce au făcut Radul Vodă, de au făcut pe un boiar anume Bogdan (pre care îl iubea) de-și au lăsat muerea, și i-au dat Domnul pre o sor a lui".

*

A doua Caplea este fata acesteia făcută cu Staico logofătul, din prima căsătorie, înainte de a lua pe Bogdan Vornicul. Ea a fost măritată cu Neagoe, sfetnicul lui Radu dela Afumați, acela care cu mâna sa a înjunghiat în altarul bisericei Cetățuia din R.-Vâlcea pe Domnul său, stropind cu sângele acestuia și al copilului său, sfântul pristol, adică masa cea sfântă. „El (adică Radu dela Afumați) — spune „Letopisețul Țării Românești din descălicătoare", publicat de d. Stoica Nicolaescu, în „Revista pentru Istorie, arheologie și filologie", vol. XI (partea I-a) 1910, fila 121 — nu și-au putut strânge oastea în grabă, ce numai decât au fugit cu fii-său Vlad-Vodă, să scape la Pârvul banul din Craiova. Deci când au fost Radul-Vodă în oraș la Râmnic, iar boerii l-au ajuns, si le-au tăiat capetile amândurora, și a lui și a fiisău Vladului Vodă. Și așa au pierit amândoi împreună în oraș în Râmnic, peste Olt".

*

A treia Caplea este fata lui Teodosie banul și soția spătarului Stan cum ne adeveresc mai multe hrisoave ale mânăstirii Radu-Vodă din Arhivele Statului (pachetul 48, hris. 3). Este numită Spătăreasa Caplea din Periș.

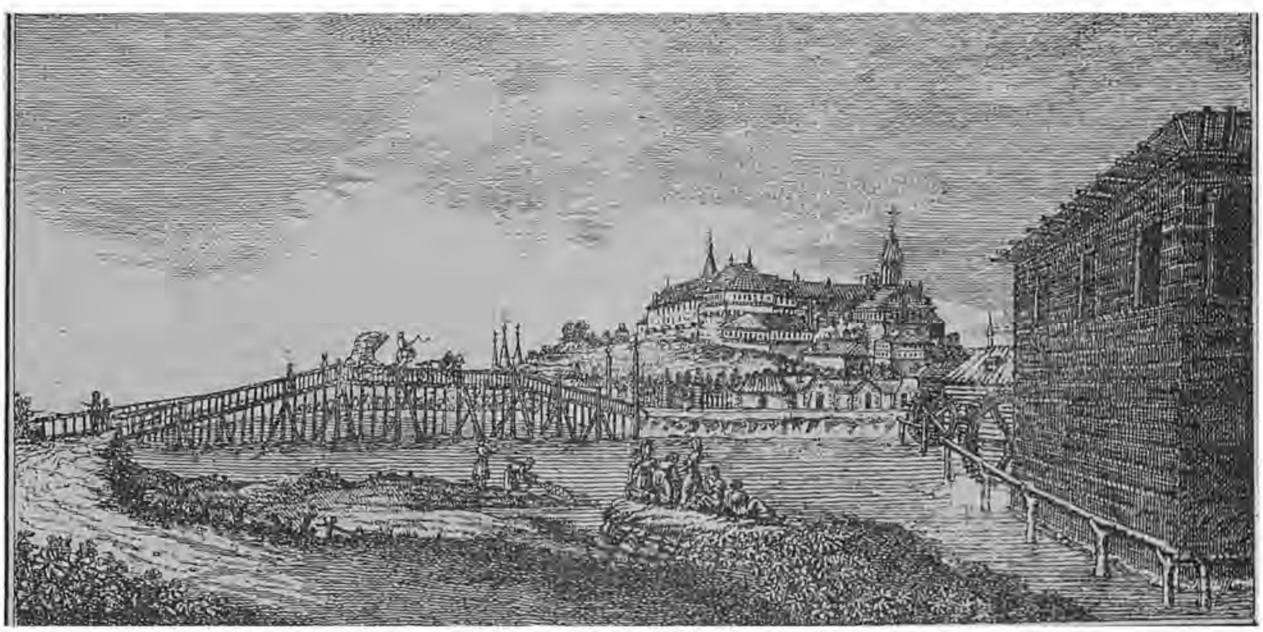
Este pomenita în hrisoavele din anii 1577, 1579 Noembrie 10 și în 1580 Sept. 27, cari privesc mânăstirea Cătăluiul.

Cel din 1580 dat de Mihnea Voevod întărește stăpânirea mânăstirii mai sus numită peste 2 moii, o livede și o braniște din satul Clătești „pentru că — spune acest hrisov al lui Mihnea, de la 27 Sept. 1580 — aceste mai sus zise moșii și sate și țigani au fost bătrâne și drepte bucate ale cinstitului boer jupân Stan, marele spătar și de baștină ale jupânesei lui, Caplea de la tatăl ei Teodosie banul și dela bunicul ei Neagoe dvornicul".

Această jupâneasă este una din cele mai bogate din vremea ei. Ea moștenește moșia Dragomireștii de lângă Târgoviște, după cum ne adeverește condica Mitropoliei dela arhivele statului (Nr. 1, fila 42), moșia Netoții și satul Lupeștii de lângă București (hrisoavele mânăstirei Radu Vodă din arhivele statului).

In anul 1580 Noemvrie 24, jupâneasa Caplea cere lui Mihnea Vodă să-i întărească moșia Dragomirești și spune Mihnea Vodă în hrisovul de întărire „că această moșie au fost de baștină a jupânesei Caplea din Periș și au venit jupâneasa Caplea înaintea domniei mele de au dat și au înfrătit pre cinstitul boer al domniei mele Mitrea vel vornic, pre această mai sus zisă mosie, pe jumătate fără nici o silă, iar cea laltă jumătate din moșie o au cumpărat Mitrea dela jupâneasa Caplea drept zece mii de aspri de argint".

Mitrea Vornicul de care pomenește acest hrisov a fost cumnatul jupânesei Caplea și ți-

Schloss der Hospodare in Bukarest.

Palatul Domnesc și mânăstirea Mihai-Vodă din București

nea în căsătorie pe Neaga sora Caplei. El a fost omorît de Mihai Viteazul.

O mai întâlnim pe jupâneasa Caplea, fiica banului Teodosie, și într'un hrisov din 15 Iulie 1586.

Despre această jupâneasă Caplea vorbește d. G. M. Ionescu în „Istoria Cotrocenilor" (1902). D-sa ne spune că Spătarul Stan ar fi din neamul Cretuleștilor.

Mai aflăm o Caplea, fiica lui Barbul vornicul și soția lui Bunea logofătul (1548-1587). In hrisovul din 1606 Decembrie 1 al lui Radu Vodă Serban citim: „Acum în zilele domniei mele, iar nepotul lui Corisie logofătul, anume Corisie, feciorul Bunei logofătul și cu muma lui anume Caplea".

Hrisovul se află la Academia Română și de dânsul amintește d. Stoica Nicolaescu, în studiul său „Diaconul Coresi și familia sa", publicat în „Revista pentru Istorie, Arheologie si Filologie", vol. X (1909).

*

Dela jupâneasa Caplea, a postelnicului Ghiorma i s'a spus bisericei ridicată pe unul din dealurile care se înalță pe malul drept al Dâmboviței bucureștene, biserica Sfântului Niculae al jupânesei Caplea.

Când a murit dânsa a fost cum spune hrisovul lui Petru cel Tânăr din 1558 îngropată chiar în biserică. In ce an a murit nu știm. Petru Vodă spune „dinaintea domniei mele". Mormântul ei nu-l cunoaștem. Azi nu se mai află. Căci să vedeți d-voastre, osârdnici cititori, s'a întâmplat un lucru ne mai pomenit întru acele vremi depărtate de noi. Petru-Vodă Cercel (1583—1585) fiul lui Pătrașcu-cel-Bun, și fratele lui Mihai-Viteazul, spune un hrisov din 12 Iulie 1620 „pentru pizma" ce a avut-o împotriva lui Ghiorma, a desgropat trupul jupânesei Caplea dela biserica ei și l-a dus la mânăstirea Bolintin.

Această faptă a lui Petru Cercel este una din tragediile acelor vremuri prea depărtate din istoria Țării care, din lipsa mărturiilor de atunci ce nu ni s'au păstrat, nu putem să o destăinuim în toată grozăvia ei. Această faptă a fost socotită de Divanul Țării la 1620 de „rea și sângerată".

Mânăstirea Bolintinul unde a adus Petru Cercel trupul nefericitei jupânese Caplea este una din mânăstirile din jurul Bucureștilor și este foarte veche. Un hrisov de la 15 Martie 1433 dat de Alexandru-Vodă-Aldea, fiul lui Mircea-cel-Bătrân, scutește mânăstirea de vinăriciu. Mânăstirea ființa deci mai 'nainte de a se fi întemeiat Bucureștii.

La 12 Iulie 1620, călugării din Bolintin cari aveau îngropate la mânăstirea lor trupurile jupânesei Caplea și a fiului ei Pătrașcu se duc la Divan și cer înaintea lui Gavril-Vodă-Movilă și a boerilor Țării, ca moșiile dăruite de jupâneasa Caplea la 1558 bisericei Sf. Niculae să fie ale mânăstirii Bolintinului, de vreme ce ei îngrijesc de sufletul reposatei, Divanul a dat dreptate însă bisericei Sf. Nicolae pentru că, după cum am spus „rău și sângerat" a lucrat Petru-Vodă-Cercel.

*

Iată cum s'a petrecut acest proces. Ni-l povestește hrisovul „creștinului" Gavril Moghila Voevod, domn a toată Țara Românească. Procesul s'a ținut în București. Este scris în toate amănuntele de logofătul Lepădat în „scaunul cetății București" la 12 Iulie 7128 (1620).

„Iar când au fost acum în zilele Domniei mele — spune Gavril Moghilă Voevod — părintele egumen Iosif dela sfânta mânăstire Simon Petre (la care fusese închinată biserica Sf. Niculae al jupânesei Caplea) au avut gâlceava dinaintea Domniei mele la marele Divan cu egumenul Eufrosin de la sfânta mânăstire ce se grăește Bolintinul. Și au arătat călugării de la Bolintin la Divan o carte a lui Petru Voevod Cercel *făcută rău și sângerat* și au citit-o într'ascuns acea carte precum unde va fi zăcând trupul jupânesei Caplea și oasele ei la sfânta mânăstire acolo ca să fie satele și țiganii. Iar după acea Domnia mea am socotit și am judecat pre dreptate cu toți cinstitorii și îndreptătorii Domniei mele și am văzut și am citit Domnia mea și cartea lui *Petru Voevod, feciorul Mircii Voevod* și cartea bătrânului răposatului Alexandru Voevod și hrisovul Mihnii Voevod si cartea lui Șerban Voevod și am adeverit Domnia mea foarte bine precum au fost dat jupânesei Caplea aceste ce s'au zis mai sus sate și țigani la sfânta mânăstire Simon Petre ce s'au zis mai sus, pentru sufletul ei. Iar când au fost acum prin zilele lui Petru Voevod Cercel iar Domnia lui atunci *au băgat mare mânie și urgie* la sfânta mânăstire a Gheormii Banul din București, hramul Sft. Niculae, care au fost metoh la sf. mânăstire Simon Petre. Deci el i-au gonit atunci pe călugării de la sf. mânăstire a Ghiormii Banul și încă au *rădicat zavistie* pentru oasele jupânesei Caplei dela sfânta mânăstire a sfântului Niculae. Deci el le-au mutat și le-au îngropat la sfânta mânăstire de la Bolintin numai *pentru pizmă*. Și au făcut Petru Voevod Cercel și carte *fără de cale și fără dreptate* precum ca să ție mânăstirea Bolintin toate satele și moșiile și țiganii ce s'au zis mai sus partea jupânesei Caplei *numai pentru pizma Ghiormii Banul*.

„Și au venit — urmează mai departe Lepădat logofătul după spusele Domnitorului Gavriil Moghilă — călugării dela mânăstirea Ghiormii Banul înaintea Domniei mele la Divan, oameni bătrâni și buni orășeni din București, pre nume: Sima județul și Dumitru Târnăcop și cu carte dela cinstitul și îndreptătorul Cernica ce au fost mare vornic cu mulți boeri și preoți de au mărturisit cu ale lor suflete precum *au fost îngropată jupâneasa Caplea la sfânta mânăstire a Ghiormii Banul și au fost desgropat-o Petru Vodă Cercel numai pentru pizmă*.

„Iar întru acea Domnia mea *însu-mi am*

văzut acea carte a lui Petru Vodă Cercel dela călugării dela Bolintin care au fost făcută fără de dreptate. Iar după aceia Domnia mea *le-am fărâmat acele cărți la Divan pentru ce că au fost făgăduit și îngropat jupâneasa Caplea la sfânta mânăstire hramul sfântului Niculae dintâi* și au remas călugării de la Bolintin de lege și de judecată dinaintea Domniei mele precum de acum înainte să n'aibă nici o treabă. Drept aceia am dat Domnia mea sfintei mânăstiri a Gheormei Banul ce s'au zis mai sus aceste moșii și țigani partea jupânesei Caplea".

De ciudă și necaz călugării din mânăstirea Bolintin când au văzut că au pierdut procesul în fața Divanului Țării și au „rămas de lege și de judecată" au spart mormântul jupâniței Caplea și i-au risipit oasele. De acea noi nu cunoaștem mormântul ei și nu știm ce spuneau slovele de pe piatra acestui mormânt.

*

Pe vremea domniei lui Mihnea Turcitul (1577—1585—1591) fiul lui Alexandru Vodă (1569—1577) i se întărește bisericei Sf. Niculae al jupânesei Caplea, la 1586, un loc în București numit *Lacul adânc*. Locul îl hărăzise bisericei Ecaterina Doamna, muma lui Mihnea și soția lui Alexandru Vodă.

Unde a fost acest *Lac adânc* de care ne vorbește hrisovul din 1586? Este el cel pomenit în hrisovul lui Radu-Vodă-Leon din 4 Iunie 1668 în care hrisov se vorbește de hotarele Mitropoliei din București zidită de Constantin-Vodă Cârnul, sau nu?

Spune hrisovul lui Radu-Vodă-Leon între altele: *„și de acolo, pe lângă Podul Calicilor, în jos pe lângă Lac"*. Acest lac este el cel pomenit mult mai târziu cu numele *Balta din Postăvari* în care se spălau postavurile bucureștene?

Dacă *lacul adânc* al Doamnei Ecaterina, soția lui Alexandru Vodă și muma lui Mihnea Turcitul este unul și acelaș cu balta dela Postăvari atunci el se afla cam pe locurile pe unde, mult mai târziu, călugării din mânăstirea Mihai-Vodă au ridicat un metoh cu hramul Sf. Niculae — pomenit pela 1787 — căreia mahalagii, din partea locului, i-au spus biserica „Albă din Postăvari". Metohul acesta a fost greșit confundat, de mulți, cu străvechea biserică Albă a jupânesei Caplea de pe dealul Mihai-Vodă.

*

S'a pus o întrebare. A pus-o și Gion în „Istoria Bucureștilor". Care biserică a fost acea unde a intrat și s'a rugat Mihai-Viteazul când a fost prins la Craiova, unde era ispravnic, și adus în București de oamenii lui Alexandru Vodă?

Grigore Tocilescu în al său „Manual de Istoria Română" partea 3-a fila 115 spune: *„Se povestește din bătrâni, că era ziua Sfântului Niculae, și tocmai pe vremea liturghiei, când armășeii duceau pe Mihai la locul osândei. El trecând pe lângă biserica Albă din* Postăvari *s'a rugat de armășei să-i dea voe a se închina puțin, fiind ziua hramului la acea biserică. Aceștia, înduioșându-se l-au lăsat iar dânsul a intrat în biserică și cu inima înfrântă și cu ochii plini de lacrimi a făcut o rugă fierbinte la icoana Sfântului Niculae și s'a făgăduit sfântului că de-l va scăpa cu viață din acea năpastă îi va ridica o mânăstire. Ceace a și îndeplinit, zidind la 1598 mânăstirea Mihai-Vodă cu hramul Sf. Niculae, în București"*.

Altă mărturie scrisă de cât asta nu avem.

Noi am arătat mai sus că biserica „Albă din Postăvari" nu poate să fie acea în care a intrat și s'a rugat Mihai--Viteazul, căci pe vremea acea această biserică nu ființa. Locurile acelea erau pline de mlăștini și bâltoace unde sălășluiau țânțari.

Și, apoi drumul pe care l-a străbătut Mihai-Viteazul ca să vie în București a fost drumul Spirei în deal unde, spre coborîre a întâlnit în cale biserica Albă a jupânesei Caplea, în care a intrat de s'a rugat. Alt drum nu era pe unde să pătrundă în București venind din Craiova. Acest drum este și al oltenilor ce vin în „scaunala cetate a Bucureștilor". Căci ca să spunem că a luat'o din Spirea 'n Deal pe ulița de azi a „Cazărmii" ca să lasă spre locul unde cu 200 de ani mai târziu s'a ridicat biserica „Albă din Postăvari", cum spune Tocilescu care loc era pe atunci plin de mlăștini si băltoace n'avea ce căuta.

Cum că Sf. Niculae al jupânesei Caplea nu poate fi biserica din „Postovari" ne mai dovedește și un hrisov din București de la 26 Martie 1626 al lui Alexandru Voevod, Domnul Țării Românești, hrisov pe care a binevoit d. Stoica Nicolaescu a ni-l face cunoscut și care în curând va vedea lumina tiparului.

In acest hrisov se spune: *„sfânta mânăstire a domniei sale, ce e din SUSUL ORAȘULUI BUCUREȘTI cu hramul sfântului Niculae pe care a zidit-o Mihai Vodă pe acest sfânt loc și a împodobit-o domnia sa"*.

Rămâne bine așezat că biserica în care a intrat Mihai-Viteazul și s'a închinat este acea a Sfântului Niculae al jupânesei Caplea iar nici de cum acea din „Postovari" care pe vremea lui Mihai-Viteazul nici nu se pomenea de dânsa.

O domniță româncă din veacul de mijloc
— Din colecția Academiei Române —

BISERICA DE JURAMANT

Biserica la început a fost o biserică mică de nuiele și lipită cu lut — ca cele dintâi biserici ridicate în București — și a fost făcută de Badea Vornicul Bălăceanul.

Acest Badea era poreclit *Ușurelul,* pentru că fiind trimis de Constantin-Vodă-Cârnul. Domnul Țării Românești la Iași cu o scrisoare către Gheorghe Ștefan, Domnul Moldovei, a făcut acest drum *într'o zi și o noapte.*

Iată ce spune cărturarul moldovean Ioan Niculcea în ale sale amintiri numite: „O seamă de cuvinte" (editia Socec: *Scriitorii Români* fila 30):

„Gheorghe Ștefan Vodă, după ce a prins pe Toma Vornicul Cantacuzino în Suceava l-a îmbunat pâna a aduce pe fratele său Iordaki Cantacuzino din țara Leșească, cu jurământ dela Camenița; și apoi, prinzând pe amândoi frații, i-a închis la Buciulești.

Și, a trimis pe armașul cel mare, pe Hăbășescu să-i omoare; ce Hăbășescu nu s'a grăbit cu moarte; și a scris în două rânduri Gheorghe Ștefan Vodă numai să-i omoare. Iară al treilea rând scriind Gheorghe Ștefan Vodă la armașul Hăbășescu numai să-i omoare, și stând cărțile gata pe masă, întru acel ceas a sosit un căpitan din țara Muntenească, anume Ușurelul, cu cărți dela Constantin Vodă Basarab, Domn nou, poftind cu scrisoare pe Gheorghe Ștefan Vodă să-i sloboadă pe cei doi boeri să nu-i omoare.

„Si căpitanul acela ce a venit cu cărțile *într'o zi și într'o noapte din București de a ajuns la Iași,* i-au pus Muntenii nume de atunci *„Ușurelul"*.

Badea Bălăceanu poartă titlul de conte. Este numit Badea Bălaceanul *Contoș.* Acest titlul după scriitorii nemti Sulzer: *Geschichte des transalpinischen Daciens,* Wien 1781, tomul III, fila 164 și *Engel Geschichte der Wallachey,* tomul II, i-a fost dat de Impăratul Austriei.

In lupta dela Hotin ce s'a dat între Turci și Poloni, — în vremea căreia Ștefan-Vodă

Lupta dela Hotin

la care a luat parte și Badea Bălăceanul cel ce a ridicat în București „Biserica de Jurământ"

(După „Istoria Românilor" de V. A. Ureche)

Gheorghe Ştefan Vodă
Domnul Moldovei, la care fusese trimis Badea Uşurelul

Petriceico, domnul Moldovei trecu de partea regelui Sobieski, — la dânsa a luat parte şi Badea Uşurelul care s'a deosebit prin vitejia şi prin cruzimea sa.

Cărturalul Amiras spune:

„Multă vărsare de sânge s'a făcut, şi care turc scăpa din şanţuri, din Nistru nu scăpa, iar când scăpa şi din Nistru, din oaste ce era în cea parte nu scăpa că erau mulţi şi de ai noştri amestecati cu Lesii şi Badea Bălăceanu Contoş, de-i omora de mai nici unul n'a scăpat".

In cartea obşteştei adunări a ţării din 1666 care vesteşte tuturor că moartea postelnicului Constantin Cantacuzino a fost nedreaptă, este iscălit şi Badea Clucerul Bălăceanu.

*

Bălăcenii aceştia sunt unul din neamurile noastre boereşti, spune B. P. Haşdeu, cele mai strălucite, iar conteşul Badea Bălăceanu unul din spiritele cele mai aventuroase.

Aşa se şi desluşeşte purtarea celuilalt Bălăceanu, Constantin Aga pe vremea lui Brâncoveanu care n'a vrut să ţie seamă nici de Domn, nici de împărăţia turcească de pe acea vreme.

B. P. Haşdeu în „Negru-Vodă" din „Etymologicum Magnun Romaniae" (fila 148 latine) spune:

„O caracteristică ereditară a neamului Bălăcenilor din tată în fiu, care nu s'a contrazis în curs de veacuri până la celebrul Aga Constantin cel din vremea Brâncoveanului, este înscrisă într'o cronică muntenească din secolul XVII: „Bălăcenii totdeauna îşi întindeau mintea după niste păreri nebune, adică după vitejii".

Cronica anonimă tipărită în Magazin Istoric, Tomul V, fila 103, spune:

„Acest Constantin Bălăceanul nu-l lăsa ticălosul trufia ca să-şi aducă aminte şi de frica lui Dumnezeu, ci se credea în avere, în cai şi în arme, şi în vitejii, şi în fantazii nebuneşti.

„Şi aşa cu fantazii, închipuiri nebuneşti şi-a pus el sufletul şi viaţa! Acest Bălăceanu în toată viaţa lui şi-a frământat mintea, totdeauna, după nişte păreri nebune, adică după vitejii, fără de margini vitejii".

Revenind la Aga Constantin Bălăceanu vom spune că nimeni nu s'a luptat mai bine în lupta dela Zărneşti ca Bălăceanu, luptă în care a şi pierit acolo cu sabia în mână:

Poezia populară spune:

Bălăceanu ce-mi făcea!
El, măre, se pregătea.
Paloșu în mână că lua
In oștire, că intra,
Multă moarte că făcea,
Prăpădul Domnului era!
Bălăceanu se lupta
Moarte prin Turci el făcea!
Pe turci grămadă-i tăia.
Cu pământu-i așternea.

Spune Ioan Neculcea:

„Aga Bălăceanu a pierit în război. După ce au aflat Brâncoveanul Vodă pe Aga Bălăceanul mort în război, trimisu-i-au capul la București, *de l-au pus într'un perpeleac în mijlocul ogrăzii lui de i-au șezut vre-un an capul în prepeleac,* și au învățat de i-au risipit și curțile și ograda de au rămas numai țăriște..."

Brâncoveanu, după obiceiul de atunci confiscă averea lui, pune să dărâme casele sale din mahalaua Bălăceanului, iar pe mormanul de moloz și cărămizi înfige prepeleacul în vârful căruia a stat înțepat, un an de zile, ca să-l vază o lume, capul lui Constantin.

✱

Pe o parte a acestui loc care aparținea lui C. Bălăceanul Brâncoveanul zidi hanul cunoscut cu numele de *hanul Constantin Vodă* care se vede si pe planul maiorului austriac baron Borroczyn ridicat în 1852.

Acest han avea în față Podul Mogoșoaiei, la stânga ulița „care merge la Sf. Ioan" (adică biserica Sf. Ioan cel mare de pe Podul Mogoșoaiei), la spate biserica Stavropoleos și Sf. Dimitrie, iar la dreapta ulița Franțuzească.

Generalul P. V. Năsturel spune că și locul pe care s'a ridicat, în zilele noastre, palatul poștelor, a fost cu siguranță al vornicului Badea Bălăceanul cel ce a ridicat biserica de lemn a Sf. Dumitru sau *Biserica de Jurământ* si el era în viață în 1686.

La 1696 August 20, Brâncoveanu dă o carte — precum aflăm din Condica brâncovenească 1692—1713 dela *Arhivele Statului* — cămărașului Asan și fratelui său Ianache „să le fie locul de case și de prăvălii în mahalaua dela biserica Bălăceanului care loc este alăturea pre lângă locul Bădii Vornicul Bălăceanul.

✱

Revenim acum la biserică :—

Biserica a fost de lemn până în anul 1754.

In acest an, ne spune un act dela 30 Noembrie, biserica a fost făcută de zid.

Actul este publicat de generalul P. V. Năsturel în lucrarea sa *Biserica Stavropoleos din București 1906* fila 34.

Iată ce spune actul :

„Stroe carele au stătut și vătaf de copii și mai pe urmă lângă sfârșitul vieții acestei trecătoare călugărindu-se s'au numit Isaia monahul, împreună cu mine Radul biv logofăt za Vistieriei, am pus la mijloc și am cheltuit de am ridicat din temelie acest prea înfrumusețat dumnezeesc *lăcaș de piatră* aici în oraș în București la poarta cea din sus a Curții domnești, întru cinstea sfântului și izvorîtului de mir marelui mucenic Dimitrie, *în locul altei biserici de lemn ce au fost făcută de Badea Vornicul Bălăceanul,* după care și mahalaua Bălăceanului se numește, înfrumusețată cu zugrăveală pe din lăuntru și pe din afară, împodobită cu sfinte icoane *într'alte părți lucrate* foarte cu iscusit meșteșug după cum se văd".

După ce au isprăvit de clădit biserica și au împodobit cu toate cele de nevoe pentru un asemenea lăcaș dumnezeesc, cei doi ctitori. Stroe și cu Radu „socotit-au — spune mai departe actul — că după sfârșitul vieței noastre nu se va putea chivernisi cum trebuește numai cu preoții de mir" și s'au sfătuit să închine biserica „la altă mânăstire dela care să aibă chiverniseală". Și atunci au închinat-o la amândouă sfintele episcopii ale Țării de pe atunci : a Râmnicului Noul-Severin și a Buzăului.

✱

Dar fețele cele înalte bisericești — cari pe atunci erau episcopii Kir Climent al Râmnicului si Kir Metodie al Buzăului se certau între ele și nu se puteau învoi. Pentru ce ? se vor întreba cititorii noștri.

Răspunsul ni-l dă tot actul de mai sus care spune : „mai vârtos pentru un loc de casă nevrând să dea părintele episcop Metodie părintelui Kliment, de vreme ce locul ce au avut sfânta Episcopie a Râmmnicului cu case de ședere aproape de locul Buzăului și de biserica Sfântului Dimitrie după vremi să înstreinase dela sfânta Episcopie".

Locul cu case de ședere ce l-a avut episcopia Râmnicului în București aproape de locul episcopiei Buzăului și de biserica sfântului Dimitrie se înstăinase, după vremi, dela sfânta episcopie.

Și pentru ca „sfintitul episcop de acum al Râmnicului Kir Grigore — urmează actul mai departe — nu are loc de sălășluit ca mai 'nainte la venirile aci, după obicei la scaunul domnesc, umbla din loc într'altul și de la o mânăstire la alta" se învoește cu Episcopul Antim al Buzeului. I dă o moșie, numele ei Pleșcoiu din Olt pentru un „loc aici în București ca să-și facă casă de odihnă la venirile aci".

Locul dat de Antim, spune mai departe acelaș act „ iaste pe lângă biserica Sfeti Dumitru".

✱

Sfârșindu-se sfada, biserica Sf. Dumitru este închinată ca metoh celor două Episcopii.

Dar chiverniseala bisericii cu doi stăpâni nu mergea bine „cunoscându-se proasta chiverniseală a preoților" așa că nu puține ori se certau amândoi episcopi pentru această biserică.

La 14 Mai 1772 mitropolitul țării Grigorie, cu consimțământul episcopului din Râmnic, lasă chiverniseala bisericei pe seama episcopului Cosma al Buzăului.

Actul prin care episcopul Râmnicului schimba moșia Pleșcoiu cu un loc de casă în București cu episcopul Buzeului se află în *Arhivele Statului* în hârtiile episcopiei Buzeului.

Despre cele de mai sus ne mărturisește și hrisovul lui Constantin Cehan Racoviță Voevod, din 1755 Iulie 5.

Hrisovul spune că amândoi ctitori Stroe Râmniceanul „din mica lor vârstă cu strădanie și cu dreptate au slujit Domnilor și Țarii". „Și au zidit din temelie și au înălțat o sfântă biserică aici în orașul Domniei meale București la mahalaoa Bălăceanului".

Const. Voevod Mavrocordat dă la 1757 Noembrie 5 carte de judecată lui popa Vasile dela biserica Sf-tu Dimitrie, care s'a plâns la Divan că Logofătul Tănase dela Vistierie, stapânește niște case cu pivniță ce „sunt în curtea bisericii despre poartă și de danie bisericei".

Logofătul Tănase pierde procesul și remane de judecată.

Gion spune în *„Istoria Bucureștilor"* la fila 185 ca Biserica Sfântul Dumitru „se mai numea și *Biserica de jurământ* pentrucă într'ânsa se făceau jurămintele cele solemne, atunci când pârâtul sau acuzatorul se încingeau, în fața arhiereului și preotilor, cu *brâul Prea Curatei,* și jurau lângă ușa altarului că vor spune adevărul și nimic alt decât adevarul".

Condica Episcopiei Buzeului dela *Arhivele Statului* spune că la 1655, a fost un mare proces între logofetul Radu Dudescu și episcopia Buzeului pentru niște mori. Jurământul s'a facut în *Biserica de jurământ* cu hramul Sfântului Dumitru.

Intr'un act din 1687 aflător la *Arhivele Statului,* mahalaua Bălăceanului este numita mahalaua *Bisericei de jurământ,* iar în veacul al 18-lea mahalaua *Sf. Dumitru.*

Condica Episcopiei Buzeului dela *Arhivele Statului* spune că la anul 1755, Constantin Vodă Racoviță a dăruit bisericei Sfântului Dumitru o cruce de argint, presărată cu pietre de preț; mai dăruește 12 răzoare de vie în dealul Bucurestilor, trei prăvălii în târgul Bucurestilor, la poarta de sus a Curții Domnesti și niște case din josul Foișorului, după zidul domnesc.

Ea este trecută împreună cu biserica în planul alcatuit de administrația nemțească a prințului de Coburg atunci când au ocupat București în anul 1789—1791.

Constantin-Vodă Mavrocordat dă la 5 Noembrie 1757 bisericei un loc care a fost al Bălăcenilor, iar la 28 Februarie 1787 Nicolae Vodă Mavrogheni, dă dreptul să aibă sobă ca biserică boerească.

„Am hotărît cu a noastră cheltuială, să facem la aceste sfinte biserici din orașul Domniei mele București, câte o sobă cu care să se facă oareșicare căldură înăuntrul bisericilor la vremi de răceală, iarna, când se slujesc sfintele leturghii, să poată fieștecare creștin sta, de a-și face rugăciunea și închinăciunea fără a pătimi și a se secătui de iutimea gerului și osebit am rânduit dela Vistieria Domniei mele și câte doi scutelnici pentru adusul lemnelor. (V. A. Urechiă: *Ist. Rom.* III. fila 47).

Din catagrafia făcută în anul 1798 mahalaua Bălăceanul are 130 de case. Pe atunci era una din cele mai populate, după mahalalele Sf. Gheorghe Nou (209 case) și Sfântul Gheorghe Vechiu (335 de case).

Insă ea scade și după 10 ani dela această catagrafie, la 1810, într'o altă catagrafie, vedem că are numai 56 de case, 74 din ele pieriseră, fie prin foc, fie prin dărîmări. In 1810 mahalaua avea 229 bărbați și 164 femei.

In această mahala locuiau afară de neamul Bălăcenilor, precum am văzut, și alți boeri ca Brezoenii, Câmpinenii, Grecenii, Dudeștii, cari aveau mari și întinse locuri de case.

De asemenea mai locuesc aci și unii din marii negutători bucureșteni și anume Dumitru Nona ot Brașov, de pe vremea Brâncoveanului, Panait și Manu, negutătorii cei bătrâni, precum îi numesc hrisoavele din veacul al 17-lea.

In 1718 mahalaua este bântuită de ciumă, groaznica boală ce a secerat o mulțime de oameni.

Prin această mahala trecea „ulița care duce spre Poarta de Sus a curții domnești" așa cum este numită în unele hrisoave pe cari le-am pomenit des în această lucrare.

Această uliță corespunde cu porțiunea de azi a străzii Carol începând dela biserica Sf. Dumitru până la piața de flori (piața Sf. Anton). Astfel ea figurează în planul maiorului baron Borroczyn din 1852 cu numele de „Ulița Curtea Veche".

Intr'o listă din 1823 a companiei băcanilor din București, păstrată la Academia Română, aflăm pe Gheorghe Ioanul ot Bălăceanul.

In 1826 aflăm la Hanul Constantin Vodă pe Franț Spițerul. El are două prăvălii, cu chirie pe cari le-a avut și tatăl său pe vremea lui Caragea Vodă în 1817. Egumenii Văcăreștilor cari chiverniseau hanul au vrut să-l dea afară de aici și el se jeluește Domnitorului la 28 Iulie 1826.

O CTITORIE A RADULUI-VODA-CEL-FRUMOS IN JURUL BUCUREȘTILOR

Letopisețele cele rumânești povestesc că Radul-Vodă-cel-Frumos a făcut mânăstirea Tânganul de lângă București. Din cele ce cunoaștem, despre această mânăstire vedem că dânsa *a fost a doua mânăstire* ridicată în jurul Bucureștilor și în apropiere de dânșii. Cea mai veche mânăstire pomenită în hrisoave, în jurul locului unde mult mai târziu a luat ființa Bucureștii, este mânăstirea *Bolintinul*.

Dintr'un hrisov particular, scris la Târgoviște, în anul 1433, Martie în 15, pomenit de d-l Stoica Nicolaescu la sfârșitul lucrării d-sale *„Domnia lui Alexandru-Vodă-Aldea, fiul lui Mircea-Vodă-cel-bătrân* (1431—1435)" aflăm că Alexandru-Vodă-Aldea, scutește mânăstirea Bolintinul de vinăriciu.

Celelalte mânăstiri bună oară *Snagovul*, întemeiată mult mai înainte de domnia lui Mircea cel „bătrân", *Căscioarele* zidite la 1431 de boierul Neagu, *Glavaciocul*, al cărei început nu se cunoaște, era în ființă pe vremea lui Mircea cel Bătrân,*Băltenii* erau prea departe de București.

Cea mai veche pomenire despre mânăstirea Tânganul o avem într'un hrisov din anul 1530 al lui Vlad Voevod Vlăduță, cel ce s'a înecat scăldându-se în Dâmbovița la satul Popești.

Vlad Voevod spune că văzând mânăstirile Snagovul și TÂNGANUL „rămase fără de cercetare și slăbite, a luat seama de ele și le-a îngrijit pe cât a fost cu putință stăpânirii sale".

Acest Vlad Voevod este rudă cu Radu-cel-Frumos. Și iată cum:

Vlad Voevod (1530—1532) este fiul lui Vlad cel Tânăr (1510—1512) care la rândul lui este fiul lui Vlad Călugărul și nepot cu Radu-Vodă-cel-Frumos. Vlad Călugărul (1482—1498) este frate cu Radu-cel-Frumos (1462—1474).

Tânganul mai este menționat și la 17 Martie 1534 într'un alt hrisov al lui Vlad Voevod cel spânzurat (1532—1535) fiul lui Radu-cel-Mare.

Nu cunoaștem acest hrisov în original, dar despre dânsul pomenește un alt hrisov de pe vremea lui Șerban-Voevod din 7193 (1685) în care e vorba de un sat Mileștii cari „cu tot hotarul sunt ai mânăstirii Tânganului, *unde este hramul Intâmpinarea Domnului*".

Din acest hrisov ni se face cunoscut că mânăstirea Tânganul, cea zidită de Radu-Vodă-cel-Frumos avea hramul „Intâmpinarea Domnului".

Această știre a binevoit să mi-o facă cunoscută prietenul meu d-l Stoica Nicolaescu din fișele d-sale personale.

In hrisovul dat de Matei-Basarab-Voevod la leat 1640 Noemvrie 27, pentru desrobirea „sfintelor lavre domnești" din mâna celor dela Sfântul Munte, aflăm că ctitoria lui Radu-cel-Frumos, mânăstirea *Tânganul* a fost „lavră domnească" adică așezământ domnesc.

Matei-Basarab-Voevod spune în acest hrisov că în fața întregii adunări a toată țara, cu sfatul și cu voia a tot soborului, a tocmit, cum acele sfinte lavre domnești carele le-au închinat acei Domni și Vlădici străini, fără de voia și fără de știrea neamului, și le-au supus ca metoașe dajnice altor mânăstiri din

țara grecească din Sfântagora, și aiurea și cari mânăstiri sunt Tismana, Argeșul, Brădetul, Dealul, Glavaciocul, Snagovul, Mislea, TÂNGANUL, Potocul, Râncăciovul, Menedecul, să fie toate aceste mânăstiri lăsate în pace de calugării străini.

După 200 și mai bine de ani dela târnosirea ei, când Matei-Basarab întemeind mânăstirea Plătărești (1645—46) ceva mai jos pe Dâmbovița văzând starea de dărăpănare în care ajunsese mânăstirea Tânganul se hotărî să nu o lase să piară. Și atunci o meremetisi. De atunci și până la 1852 a dăinuit ea când mai bine, când mai rău până ajunse în stare de părăsire și a fost părăsită.

„Mânăstirea a fost clădită pe un colț de deal, pe care-l formează o cale care vine de departe, printre păduri, cu lunca Dâmboviței — spune d-l Săvescu în *„Amintirile unui octogenar”* tipărite în *„Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”* 1929 (fila 107).

„Dealul ales se mărginea la răsărit și miază-noapte cu pădurea, care, pe atunci trebue să fi fost vechiu, de veacuri: *potrivit loc de retragere și de adăpostire în vreme de primejdie.* Era ocolit, în fată și dintr'o lature, de o apă mlăștinoasă cu stuf și trestie, cu o adâncime îndestulătoare — de un chip de om — pentru a sluji ca mijloc de imediată apărare. Spre miază-zi și apus avea o gârliță prin care se scurgeau apele ce veneau din sus și care alcătuesc lanul din prejurul mânăstirii Cernica, pentru a se uni cu Dâmbovița la doi kilometri mai la vale de satul de azi. Toată marginea acestei gârlite era împădurită cu salcii înalte, cu lacuri și stufișuri: pământ supus apelor când ele se revărsau; iar mai înauntrul luncii, pe lângă locuri de fâneață, erau întinse pâlcuri de mărăcinișuri, de porumburi și măcesi, printre care pe sălcii stăteau agățati curpenii de viță sălbatecă.

„Mânăstirea fireste era așezată pe deal. Se vedea din depărtare, în partea apusului; dar de jos, de lângă marginea apei, nu se putea vedea, din pricina desișului.

„Dacă acum trei sferturi de veac era așa înfățișarea locului, putem să ne închipuim ce fel va fi fost atunci când Radu-cel-Frumos l-a ales pentru întemeierea mânăstirii sale cu patru sute de ani înapoi“.

Atunci când Radu-cel-Frumos s'a gândit să întemeieze, în aceste locuri, o mânăstire și-a dat el destul de bine seamă că nu întemeia, pe acea vreme, numai un lăcaș sfânt ci mai curând, din această mânăstire făcea un loc de apărare și de veghere.

„Și acestei preocupări trebuia să-i corespundă și alegerea locului, — spune mai departe d-l C. Săvescu, — care pe atunci trebuia să se fi impus preferinții lui Radu-cel-Frumos prin măreția firei și prin sălbaticia împrejurimilor”

Nu ne-am îndoi dacă Radu-cel-Frumos în vremi de restriște să fi stat retras și în mânăstirea întemeiată de dânsul.

Mânăstirea Tânganul „era în 1852 o biserică mică, zugrăveala se părea a fi fost frumoasă, după cum mi-au rămas în minte chipuri de sfinți zgâriate și cu ochii găuriți — se spunea de Turci, — povestește d-l C. Săvescu, în lucrarea amintită, (fila 106).

„N'avea nici un adaos în fața intrării. In peretele din față, înalt cât toată clădirea, o ușe mică. Pe acest perete în afară, în partea stângă, se deosibea oarecare zugrăveală nedeslușită, de culoare roșie, care, deși spălăcită de ploaie, putuse să ție piept patru sute de ani dela înfățișare. Dar cine se interesa atunci să deslușească ce înfățișa acea zugrăveală! *Tot asemenea cred că pe partea interioară a acestui perete trebue să fi fost chipul Domnului ctitor, înconjurat de familia lui, dar nu-mi aduc aminte să fi văzut acest lucru.*

„Era învelită cu șindrilă, și avea la mijloc un singur turnuleț fără înălțime, cu câteva ferești foarte lunguiețe și foarte înguste, fără geamuri, mărginite în lungime de ciubuce de zidărie”.

Dăm aci și pisania bisericei de azi a satului Tânganul care se află la *Academia Română* (mss. 2409 fila 245) și pe care ne-a făcut-o cunoscută d. Stoica Nicolaescu:

„Această sfântă biserică în care se prăznuește hramul *Adormirea Maicei Domnului* s'a zidit din temelie, în zilele Măriei Sale Domnitorului stăpânitor Barbu Dimitrie Știrbei V. V., fiind patriarh al Ierusalimului prea fericitul Chiril și Mitropolit al Țării Prea sfinția sa părintele Nifon, în epitropia prea cuviosului Văcăreșteanu Ion cavaler, la anul 1853 August”.

Pisania noii biserici din satul Tânganul, zidită la 1853, nu pomenește nimic de vechea mânăstire Tânganul cea zidită de Radu-Vodă-cel-Frumos. Nu pomenește nici dacă ea a fost ridicată pe locul fostei mânăstiri și nici hramul vechi „Intâmpinarea Domnului“ nu-l mai păstrează, ci este înlocuit cu acel al „Adormirii Maicii Domnului”.

In vremea în care a fost zidită noua biserică din sat (la 1853) mai erau urme din vechea mânăstire a lui Radu-cel-Frumos, urme pe cari d-l C. Săvescu la 1852 le povestește așa:

Mânăstirea Tânganul „era în 1852 o biserică mică, zugrăveala se părea a fi fost frumoasă, după cum mi-au rămas în minte chipuri de sfinți”.

Această mânăstire a fost dărâmată de cei ce au ridicat la 1853 biserica cea noua fără să țină socoteala de vechea pisanie — care ne ar fi spus multe lucruri de seamă despre Radu-Vodă-cel-Frumos — și nici de zugrăveala *a fresco* care înfățișa „chipul Domnului ctitor înconjurat de familia lui”'.

Hotărît nu putem ști nici anul în care s'a pristăvit Radu-Vodă și nici unde este el înmormântat. Soția lui pe care a luat-o cu sila Ștefan-cel-Mare și fiica ei sunt înmormântate la mânăstirea Putna.

D-l N. Iorga în scrierea d-sale: *„Istoria Românilor în chipuri și icoane”* la capitolul

Barbu Dimitrie Știrbei
sub a cărui domnie, la 1853, s'a ridicat biserica din satul Tânganul
în apropierea locului unde fusese mânăstirea lui Radu-cel-Frumos
(Colecția Secăreanu)

„Mormintele Domnilor noștri" vorbind de Radu-cel-Frumos spune:

„Făcuse mânăstirea Tânganului tot lângă București și *când pieri în 1474 în urma unei înfrângeri din partea marelui Domn al Moldovei Ștefan,* el va fi fost *astrucat aici.* In biserica de sat ce este astăzi acolo, nu se mai pomenește nimic însă despre piatra mormântului său" (fila 7).

Este ciudată afirmația aceasta că Radu cel Frumos a *pierit în 1474 în urma unei înfrângeri din partea marelui Domn al Moldovei Ștefan,* căci lupta pe care a avut-o Radu cu Ștefan a fost la 1472, după cum glăsuește *„Letopisețul dela Bistrița"* (6981). In adevăr, Radu a fost înfrânt dar n'a pierit în această înfrângere, căci îl vedem revenind în București și dând la 16 Septembrie 1473, din acest oraș, un hrisov jupânului Mihail „boiarinul domniei mele". (G. D. Florescu: *„Divane domnești din Muntenia în secolul al XV-lea"* fila 47).

Iată tot ce am putut afla despre mânăstirea Tânganul, ridicată de Radu-Vodă-cel Frumos, în jurul Bucureștilor, nu departe de mânăstirea Cernica de mai târziu, atunci când a făcut din „Cetatea Dâmboviței" sau din „Cetatea Bucureștilor" scaunul lui de domnie.

*

In capitolul *„Bucureștii erau scaun de domnie pe vremea lui Radu-cel-Frumos"* din lucrarea de față (fila 17), am spus că acest Domn a iscălit, la București, mai multe hrisoave, scrise în limba slavonească.

Din aceste hrisoave ale lui Radu-cel-Frumos, date din București, cele mai vechi sunt cele din anul 1464. Ele sunt trei: din 30 Mai, 10 Iulie și 12 August 1464.

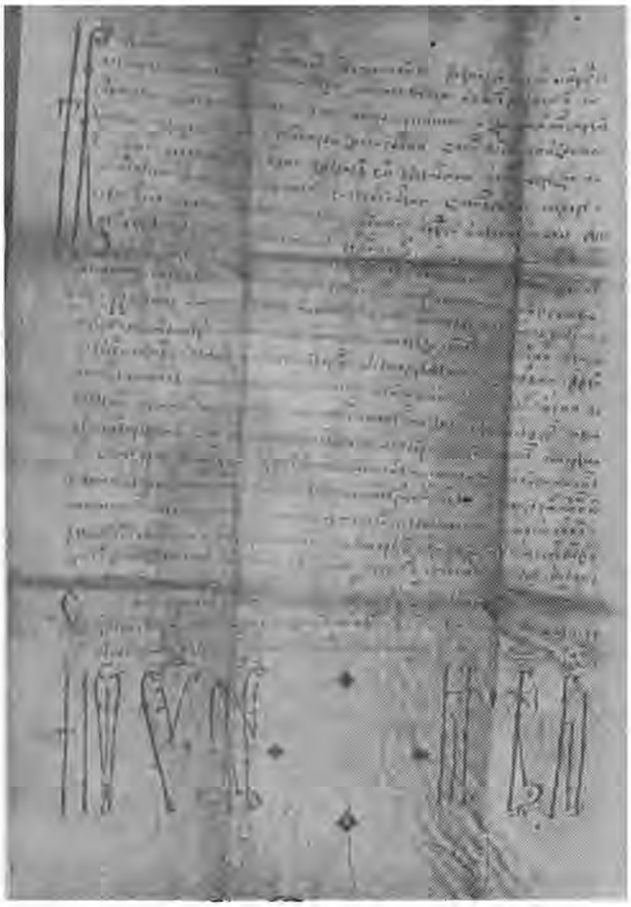
Radu-Vodă-cel-Frumos a luat domnia în anul 1462 și a domnit, după cât se știe, din isvoarele istorice ce le avem, până la 1474.

Alte hrisoave mai vechi, date din București, de cât cele de mai sus, nu cunoaștem dela dânsul. Poate că dânsul a dat și înainte de 1464 hrisoave, din București, dar n'am aflat încă nici unul.

Hrisovul din 12 August 1464 care este păstrat în Biblioteca Academiei Române — și care a fost dat la iveală cu prilejul expoziției numită „Cartea veche bucureșteană" din anul 1935, e scris pe pergament, are monograma domnească mare cu roșu, dar i lipsește pecetea, cea mare, care s'a pierdut.

Pentru întregirea celor ce am scris aici dăm, în întregime, cuprinsul acestui hrisov în care Radu-Vodă-cel-Frumos întărește lui Tudor și fraților lui, stăpânirea peste părțile lor de moșie în Iași dela Curteni și Baloii, scutindu-le de dări.

Prietenul nostru d. Stoica Nicolaescu, cu-

Hrisovul lui Radu-cel-Frumos dela 12 August 1464
(Colecția Academiei Române)

noscut în destul pentru lucrările sale istorice, a bine voit să ni-l amintească și tot de odată să ni-l tălmăcească de pe slavonește.

Iată cuprinsul lui:

† Intru Hristos Dumnezeu drept credinciosul și binecinstitorul și de Hristos iubitorul și de sine stătătorul *Io.* Radul Voevod și domn, fiul lui Vlad marele Voevod, cu mila lui Dumnezeu și darul lui Dumnezeu, domnind și stăpânind toată țara Ungrovlahiei și peste părțile de peste munți ale Amlașului și Făgărașului herțeg, am binevoit domnia mea de a mea bună voe cu inima curată și luminată a domniei mele și am dăruit acest a tot cinstit și bine închipuit, care este mai presus de toate cinstile și darurile hrisovul de acum al domniei mele slugelor domniei mele lui Tudor și fraților lui Nicula și lui Stan și lui Mircea și lui Neancul și lui Radul și lui Nicula cel mic, ca să le fie lor în Iași dela Curteni din jumătate a 7-a parte, și din cea Bulgărească a treia parte. Și iar lui *(textul e rupt aici)* și fraților lui *(textul e rupt aici)* să le fie lor Băloii toți. Toate acestea să le fie lor de ocină și ohabnică lor și copiilor lor, nepoților și strănepoților până în vieața domniei mele, odihnindu-se: de vama oilor, de vama râmătorilor, de albinărit, de găleți, de dijme, de vinăriciu, de cosit de fân, de tălpi, de posadă, de podvadă și de care, mai ales de toate slujbele și dajdiile, câte se află în de sine stătătoarea țară a domniei mele. Și să nu cuteze a-i bântui pre ei, nici judecător, nici globaș, nici birar, nimeni altul din boierii, sau din slugile domniei mele, trimisi după milele și după lucrările domniei mele, pentrucă cine îi va stânjeni pe ei chiar cât un fir de păr, unul ca acela va primi mare rău și urgie dela domnia mea ca necredincios și călcător și rușinător acestui hrisov al domniei mele. Incă și după moartea domniei mele pe cine va alege Domnul Dumnezeu a fi domn Țării-Românești sau din plodul inimii domniei mele sau din rudele domniei mele, sau după păcatele noastre dintr'alt neam, de va cinsti și va înoi și va întări toate cele mai sus scrise, pe acela Domnul Dumnezeu să-l susțină întru domnia lui; iar cel ce nu va înoi și nu va întări, ci va strica, pe acela și Domnul Dumnezeu să-l ucidă pe el, aici trupul lui, iar în vieața ce va să fie sufletul lui, și să aibă parte cu Iuda și cu Arie și cu ceilalți necredincioși Iudei, cari au strigat asupra Domnului Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos: sângele lui asupra lor și a copiilor lor să cadă, în veci, amin!

Mărturii: jupan Dragomir dvornic, jupan Duca, jupan Cazan Sahac, jupan Coica, Vintilă, jupan Neagoe Borcea, Bratul spătar, Dimitrie logofăt, Lal vistier, Ivan paharnic, Neagoe comis Și eu Costandin am scris *IN CETATEA BUCUREȘTI,* luna August a 12-a zi, în anul 7972 (1464).

† Io. Radul Voevod (l. p.) *din mila lui D-zeu domn.*

Pecetia județului Dragotă al Bucureștilor din 1670

OCROTITORII BUCUREŞTILOR

Sfinţii măriţi de Dumnezeu, încoronaţi şi întocmai ca apostolii marii împăraţi Constantin şi Elena. (După: „Bucureştii" de Carmen Sylva. — Traducere de D. Stăncescu)

Odinioară, ca şi acum, fiecare oraş îşi avea un ocrotitor, adică un sfânt, sub a cărei oblăduire se punea. In vremuri străvechi ocrotitoarea oraşului Bucureşti, era Buna Vestire.

In vechile peceţi ale Bucureştilor este înfăţişată Buna Vestire.

Mai târziu „minunatul şi de Dumnezeu păzitul oraş Bucureşti" şi-a luat ca ocrotitori pe Sfinţii măriţi de Dumnezeu, încoronaţi şi întocmai ca apostolii marii împăraţi Constantin şi Elena.

In cinstea lor Constantin Basarab, poreclit Cârnu şi soţia sa Bălaşa, ridicară, pe un deal, aproape de apa Dâmboviţei, o mânăstire mare cu gând s'o facă Mitropolie, gând pe care nu l'au putut îndeplini din pricina certurilor ce erau atunci pentru Domnie.

Patriarhul Macarie al Antiohiei care s'a nimerit să fie prin Bucureşti, împreună cu diaconul său Paul din Alep, atunci când se zidea această biserică, prin 1657, „a stropit-o după obiceiu" căci nu era încă isprăvită.

Diaconul său Paul din Alep a scris această călătorie pe care au făcut-o în Ţara Românească şi în Moldova între anii 1650—1660 în limba arabă. Ea a fost tradusă în englezeşte şi publicată de Belfour sub titlul: „*The travels of Macarius, Patriarch of Antioch,* London 1836". Din această traducere a reprodus Haşdeu o parte, cea privitoare la Ţările româneşti şi a publicat-o în *Arhiva istorică* I, 2, pag. 39—111).

Despre vizita făcută la biserica voevodului Constantin Şerban Basarab poreclit „Cârnul" pe când ea se zidea, Paul de Alep glăsueste în chipul următor:

„La urmă ne-am dus la marginea oraşului pe un deal mare care stăpânea cu privirea oraşul dimprejur. Acolo, era ocupat cu zidirea unei mari mânăstiri, cu o biserică măreaţă şi strălucită, semănând pe dinăuntru cu cea de la Curtea de Argeş, numai că aceasta este de cărămidă, şi în tindă are 12 stâlpi fiecare dintr'o bucată rotundă de piatră ca să alcătuiască pe cei 12 apostoli.

„Pe deasupra are 4 mari bolţi şi pe din afară o largă tindă.

„E acoperită cu plumb de o greutate de peste 40 mii de oca. Am făcut în ea o aghiasmă şi Prea Sf. Sa a stropit-o după obiceiu, căci nu este încă isprăvită".

Urmaşul lui Constantin Cârnu, Mihnea, o isprăvi şi o târnosi făcând-o Mitropolia Bucureştilor.

Paul din Alep ne dă următoarele amănunte despre sfinţirea bisericei:

„Toţi bucureştenii erau pe dealul mânăstirii când Patriarhul veni cu alaiu cu moaştele

Constantin-Vodă Basarab
cel ce a ridicat Mitropolia din București

sfinte dela mânăstirea lui Pană Vistierul și făcând ocolul nouei biserici, cu rugăciuni și cântări intră în biserică. In vremea când târnosirea se petrecea înăuntru, afară pe deal era mare veselie și petrecere. Ostașii Domnici se veseleau împreună cu norodul Bucureștilor ca un nou locaș se ridica Domnului în orașul lui Bucur".

*

Bunul meu prieten, pictorul Ary Murnu, a înfațișat clipa în care Constantin-Vodă-Basarab, poreclit Cârnu întemeietorul Mitropoliei bucureștene, după ce isprăvește din roșu biserica pe care a ridicat-o pe dealul de azi al Patriarhiei, primește închinarea oștilor cari au fost la o sfeștanie.

In sufletul lui Ary Murnu, — un îndrăgostit patimaș al firei și al frumosului — s'au oglindit cum nu se poate mai mult, culorile peisagiului românesc.

Dealurile și muscelele cu satele albe ce sclipesc în bătaia soarelui văratic, risipite cum nu se poate mai frumos, parcă ar fi așezate de mâna omului în cadrul verde-închis al codrilor; bisericuțele cu turlele lor ce se înfățișează smerite la iveală din desișul frunzișului, horele cu mișcarea și viața care trăește în ele, o troiță sau o casă veche de țară, plină de farmec și frumos, sau un târg plin de viață curat românesc, toate sunt înfățișate de Ary Murnu cum numai el singur știe să le înfățișeze și cum nici un alt pictor la noi nu le-a putut înfățișa până acum.

In zugrăvirea lor nu și-a pus numai toată dibăcia cu care este hărăzit de bunul Dumnezeu, nu și-a arătat numai meșteșugul coloritului ci și iscusința desenului. Căci nu e nevoe să spun că Ary Murnu este unul din cei mai iscusiți desenatori. Nimeni până la dânsul n'a putut să ilustreze, mai cu viață, mai frumos, clipele cele mărețe din istoria țării noastre. N'aveți decât să răsfoiți lucrările mele istorice tipărite în revista „Lumea Copiilor" și anume : „Serbarea Invierii la Curțile Domnești din București și Iași" (Nr. 119), „Păpușa Bălașei Dudescu" (Nr. 154) „Judecarea unui copil pe vremea lui Mavrogheni" (Nr. 170) „Anul nou odinioară la București" (Nr. 206) „Patronii Bucureștilor" (Nr. 233) „Intâlnirea lui Frederic Barbă roșie cu un prinț român" (Nr. 252) si veți vedea că spusele mele sunt cu temei.

Și toate acestea a putut să le desăvârșească Ary Murnu pe lângă talentul său și prin marea lui cultură artistică căci Murnu este unul din pictorii cei mai culți pe cari îi avem.

Scris-am aceste cuvinte despre Ary Murnu

în lucrarea mea „CUM AU FOST BUCUREŞTII ODINIOARA" să le găsească cele viitoare neamuri și să rămână cât va trăi, în vecii vecilor, limba noastră românească.

*

In ziua de 21 Maiu, zi în care se prăznuia hramul Mitropoliei se făcea marele Alaiu, numit al Sfinților Constantin și Elena.

In vremea în care alaiul mergea la Mitropolie clopotele dela toate bisericile din București sunau de sărbătoare. Alaiul sosea la Mitropolie unde Vodă era primit la ușa bisericei de Mitropoit, arhiereii, preoții cu Evanghelia și crucea în mână.

Liturghia era săvârșită de Mitropolit cu arhiereii și cu stareții tuturor mânăstirilor bucureștene.

După ce slujba bisericească se isprăvea se dădea semnalul de plecare și Vodă se întorcea la Curtea Domnească cu același alaiu cu care se dusese la Mitropolie.

Intors la Curte Domnul împărțea caftane și slujbe, erta pe osândiți și scădea osândele cele mari.

Vorbindu-i către acela pe care l-a caftănuit Vodă i spunea cuvintele acestea:

— Pentru osârdia și credința cu care ai slujit țării.

sau:

— Te cinstesc cu acest caftan ca să deștept în tine dragostea către faptele cele bune.

sau:

— Te cinstesc cu acest caftan pentru multă vreme de când stai fără *chiverniseală* (adică fără slujbă) și pentru *evghenia* (boeria) neamului tău.

Spre sfârșitul veacului al 18-lea și începutul celui de al 19-lea, după leturghie, boerii se duceau și mâncau în kioskul cel mare din câmpia Filaretului.

La masă cântau lăutarii.

Un desen în culori din veacul al 18-lea, publicat în ziarul „Pall Mall" din Londra în 1809, de R. Benyer, după arătările solului englez Sir Robert Ainslie, care a trecut prin București, pe vremea lui Constantin Moruzzi, ne înfățișază dealul Filaretului cu acest kiosk.

După înfățișarea pe care ne o dă această ilustrație, kioskul era lucrat de piatră, foarte meșteșugit și frumos si avea opt stâlpi așijderea de piatră.

In jurul kioskului se văd câteva cruci, dintre care două, sunt mai mari, iar dincolo de uliță o biserică frumoasă cu trei turnuri.

Biserica cea frumoasă din ilustrația solului englez Ainslie este biserica care astăzi se numește „Cuțitul de Argint" ridicată pe la începutul veacului al 18-lea.

In vremea când se alcătuia parcul Carol I, această biserică a fost dărâmată și în locul ei s'a ridicat cea care se vede azi, după felul și asemănarea bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Iași.

Actul de temelie spune între altele și următoarele rânduri: „Clăditu-s-au din nou biserica parohială Filaret ce i se mai zice încă și „Cuțitu de Argint" cu hramul „Schimbarea la față" *care s'a ridicat pe la începutul veacului trecut* (18-lea) *ale càreea temelii s'au pus lângă cea veche*, astăzi 19 ale lunei Noemvrie anul mântuirei 1905".

Acest kiosk despre care Dim. Papazoglu spune în amintirile sale că era ridicat pe „patru ceșmele" iar „ceșmelele, scara și sala erau împodobite cu frumoase sculpturi și florării în piatră „pe vremea lui C. Moruzzi când a trecut Ainslie prin București, — după cum se vede din ilustrația — era lăsat în părăsire.

Mesele acestea ale Voevozilor noștri au rămas de pomină în toată țara și au trecut și peste hotare. De ele ne pomenesc și cărturarii străini ce au fost prin țară, și solii împărățiilor din apropierea țărilor noastre cari au avut fericirea să se ospăteze la ele.

Următoarele stihuri:

In oraș la București
In curți 'nalte și domnești
Mândră masă e întinsă
Și de mari boeri cuprinsă

ne dovedesc în deajuns de pomina acestor mese.

*

Sfinții măriți de Dumnezeu încoronați și întocmai ca apostolii marii împărați Constantin și Elena cu vremea au încetat de a mai fi ocrotitorii Bucureștilor ca și Buna Vestire.

Un alt sfânt le-a luat locul. El este *Sf. Dumitru Basarabov*, ale cărei moaște fură aduse de generalul Solticof din Bulgaria în București în vremea războiului dela 1769—1774 și date negutătorului bucureștean Hagi-Dimitrie care la rândul lui le făcu dar Mitropoliei.

De atunci ocrotitorul Bucureștilor a fost Sf. Dumitru Basarabov, iar astăzi ocrotitorul Bucureștilor, este marele mucenic și tămăduitorul Panteleimon, care este zugrăvit în pecețile comunei București cu slovele:

„Patria și Dreptul meu".

La mânăstirea Panteleimon, nu departe de București, se păstrează *osul radius* al marelui făcător de minuni, mucenicul Panteleimon.

Eforia Spitalelor civile, după un vechiu obiceiu, prăznuia, în fiecare an hramul mânăstirei Panteleimon, iar după săvârșirea slujbei bisericești se făcea parastasul ctitorilor mânăstirei ale căror rămășițe se află în nartica sfântului locaș.

Mânăstirea este întemeiată de Voevodul Țării Românești, Grigore Ghika în anii 1735—1750.

Este împrejmuită de o pădure foarte frumoasă unde bucureștenii, în ziua prăznuirei hramului, se duc și petrec. Deasemenea se face aci un bâlciu care însă și-a pierdut mult din însufletirea lui de odinioară.

Pe-o movilă, în mijlocul pădurii se ridică fosta mânăstire a lui Grigore Ghika, iar în jurul ei în diferite încăperi sunt internați bolnavii.

Cum intri prin poarta cea mare dai numai decât într'o curte frumoasă în mijlocul căreia se află biserica clădită de întemeitor care are în ea racla lui Alexandru D. Ghika și mai multe lucruri sfinte de preț.

Pe pereții bisericii sunt zugrăviți unii din voevozii din neamul Ghika. Pe iconostas se află osul radius al marelui mucenic și tămăduitor făcător de minuni doctor fără de arginți, Panteleimon, îmbrăcat în argint.

Când Domnitorul Țării Românești, Mavrogheni, părăsi Bucureștii, intrară într'înșii *Nemții cu coadă* ai prințului de Coburg. Li se zicea așa că purtau în cap peruci. Aceștia sunt *Nemții de al doilea*, căci cei dintâi fuseseră Nemții lui Hausler din vremea Brâncoveanului.

Prințul de Coburg (1790) își avea tabăra la mânăstirea Panteleimon, unde fâlfâia pe atunci „Acvila Cezarea", adică steagul împărătesc al Austriei.

*

Am spus că moastele *Sfântului Dumitru* au fost aduse de generalul Soltikof, în vremea războiului dela 1769—1774, dela satul Basarabov, care se află pe râul Lom lângă Rusciuk.

Generalul evlavios ar fi voit să le trimită în Rusia; după rugăciunea însă a neguțătorului bucureștean Hagi-Dimitrie, el le făcu dar Mitropoliei bucureștene, care nu avea moaște sfinte.

„Sunt peste 160 de ani, spune Gion în „Istoria Bucureștilor", de când *Sfântul* a primit marea naturalizare bucureșteană și e patronul Bucureștilor, și de atunci și până astăzi popularitatea lui nu s'a știrbit nici cât o fărâmiță. Și azi, tot ca si acum un veac și jumătate, în preziua Sfântului Dumitru, ba chiar cu 3—4 zile înainte, colina Mitropoliei mișună de lume. Toti se îmbulzesc să sărute mâna Sfântului.

„Au Bucureștenii evlavie mare și pentru alți sfinți ai lor, dar, la nici un sfânt, Bucureșteanul și în deosebi Bucureșteanca nu au căzut mai cu evlavie și neclintită credință decât la moaștele Sfântului Dumitru.

„Când *Sfântul* în vremurile de grea cumpănă, cum fură cele dela 1821, părăsia Capitala dus și ascuns cine știe unde, de călugării săi, de frica *zavergiilor, cârjaliilor, ceftetiilor* și alte lifte și jivine păgâne, după liniștirea treburilor dinăuntru și din afară Bucureștenii nu-și căpătau liniștea orășenească, până când *Sfântul* nu venea iarăsi la dealul Mitropoliei, în bunul și iubitul său oraș.

„Când s'a întors după zaveră. *Sfântul* a fost întâmpinat — ne spune memoriul Dârzeanului, publicat în *Trompeta Carpaților* din anul 1865 — dela capul Podului Mogoșoaiei de Grigore Ghica, de Mitropolit și Episcopi, de Beizadele, de boerime, de neguțătorime și de toată obștea bucureșteană și însoțit de acolo, pe jos, cu capetele goale de toți Bucureștenii cu Domnul în frunte, până sus pe colină, unde a stat trei zile sub cerul liber să i se închine și să-i sărute mâna toți Bucureștenii.

„Il iubesc pe *Sfântul* și-l iubiră dela venirea lui la Mitropolie Bucureștenii, pentru că credeau de atunci că, cu puterea lui supra firească, el *Sfântul Dimitrie Basarabov,* va apăra Capitala de toate relele.

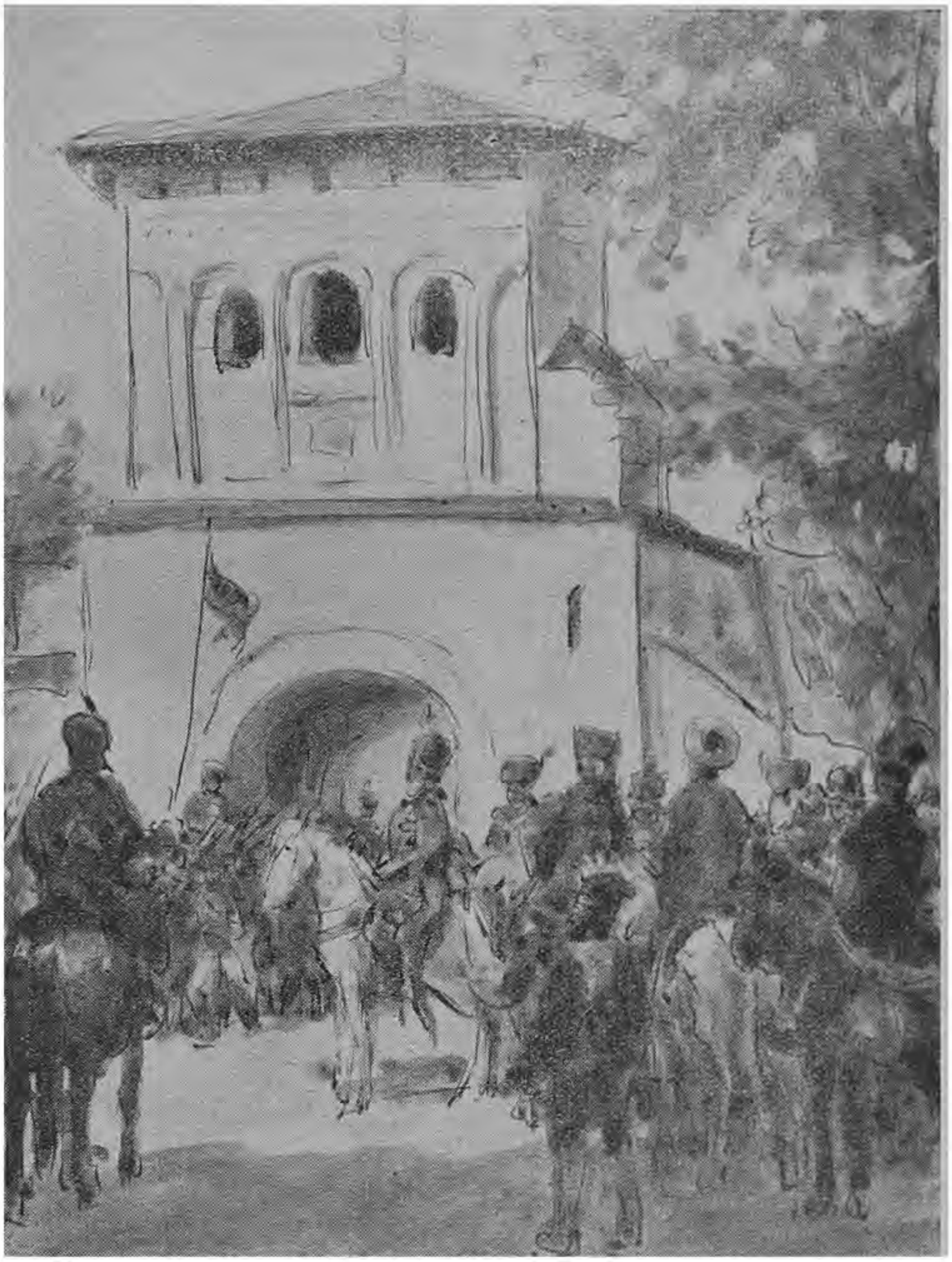
„Si-n adevăr, că a apărat de multe ori Capitala".

In vremea ciumii lui Caragea, la 1815, fiind foarte întinsă această groaznică molimă în București, au scos pe *Sfântul* și, după ce au ocolit cu el orașul, l-au proprit în mijlocul târgului, unde s'a făcut sfințirea apei și s'au citit rugăciuni către sfânt — tradiție bucureșteană —; din acea zi molima a început a scădea treptat și Bucureștii au scăpat de acel biciu.

„La 1827, în domnia lui Grigore-Vodă-Ghica, spune locot.-col. Dim. Papazoglu, în amintirile sale *„Istoria fund. orașului București"*, era o

Un alai domnesc
(Desen de pictorul Ary Murnu)

Oștile lui Constantin Basarab pe dealul Mitropoliei, atunci când patriarhul Macarie al Antiohiei „a stropit biserica după obicei" (Tablou de pictorul Ary Murnu)

secetă nemaipomenită. Trei luni nu plouase, tocmai acele trei luni când se cerea de toată lumea ploaie. Toți erau îngrijați că vor rămâne la iarnă să flămânzească și vor fi siliți să *mănânce ghindă și coaje de stejar coapte în cuptor și apoi trimise la moară să se facă făină.* Hrana aceasta au mai avut-o românii și altă dată când stăteau câmpiile satelor albite de oasele vitelor moarte din lipsa nutrețului.

„A chemat atunci Vodă pe mitropolitul Grigore și l-a poftit ca să scoată pe *Sfântul* într'o procesiune sau cum se zicea pe atunci alaiu. I-a spus că și dânsul, adică Vodă cu toți boerii călări va însoți alaiul.

„In ziua de 15 Maiu porniră toți, Vodă cu boerii în frunte, iar Mitropolitul în butca sa cu doi diaconi pe capră, lângă vizitiu, îmbrăcați în odăjdii.

„Cosciugul *Sfântului* era purtat de preoți pe umeri, cu schimbul. Porniră din Mitropolie pe podul Calicilor și de acolo ocoliră spre Dealul Spirei la Cotroceni, apoi trecând podul Grozăvești, merseră spre miază-noapte și când plecară de acolo, văzură un nor măricel care venea din spre acea parte. Când sosiră în capul Podului Mogoșoaiei începu să plouă. Vodă și boerii și norodul care era după sfânt, fură udați până la piele".

Erau ca muiați în găleți cu apă, spune maiorul D. Papazoglu care a luat parte la acest alaiu, și ne-a lăsat această povestire în *Istoria fondărei orașului București*", dar nimeni nu

se grabea. Alaiul mergea încet de tot. Vodă era în frunte călare cu boerii și îi ținea la pas.

„Sosind la Mitropolie a descălicat Vodă și boerii și au intrat în biserică. Mitropolitul a făcut atunci moliftele de mulțumire, cu cosciugul desvelit. Toți au făcut mătănii și au sărutat pe Sfânt dela Vodă până la cel din urmă privitor.

„Ploaia a ținut trei zile, cu mici întreruperi".

*

La 1831 fiind presedinte al Divanului Țării Românești și Moldovei, generalul Kiselef se ivi holera.

Toți boerii fugiră din București, iar orașul rămase pustiu.

Generalul Kiselef — era în Septembrie — porunci să se facă sfeștanie mare în câmpia Filaretului, aducându-se *Sfântul* din Mitropolie.

In acea zi, pe acea câmpie, se întinse un mare cort care a fost înconjurat de toată oștirea rusească. Aduse Mitropolitul pe *Sfânt* și-l așeză pe scaune în mijlocul cortului.

Kiselef cu toți generalii, oștenii, cler, boerii și popor, când au început rugăciunile pentru încetarea holerei, au îngenunchiat. După aceea s'au întors la Mitropolie unde duseră pe *Sfânt* cu mare alaiu. Din ziua aceea și până în luna lui Octombrie a scăzut repede numărul morților care până atunci crescuse până la 160 pe zi — ne spune tot locot.-col. Dim. Papazoglu.

Iată minunile pe cari *Sfântul* le făcea pentru noua lui patrie, pentru minunata și de Dumnezeu păzita cetate a Bucureștilor. De aceia și bucureștenii, țineau la el mai mult ca la orice alt sfânt.

Moaștele *Sfântului Dimitrie Basarabov* sunt păstrate într'un sicriu de argint, care cântărește douăzeci și șapte ocale. Acest sicriu este așezat într'un toc cu geamuri, pus pe un pat de stejar. Sicriul este făcut astfel: pe capac este *Sfântul* cu un grilaj poleit, pe margine de o parte și de alta sunt doisprezece Serafimi, câte șase pe fiecare parte, iar între dânșii câte un mic stâlp; pe frontispiciul sicriului este icoana Sfintei Treimi și încununarea Maicei Domnului. In partea de jos Arhanghelul Gavriil ținând semnul Bunei Vestiri; pe două laturi ale sicriului sunt opt icoane înfățișând viața *Sfântului*, Sicriul este așezat pe patru picioare de argint. Iconițele și împodobirea sicriului sunt lucrate în relief și poleite pe unele locuri, îmbrăcămintea pe dinăuntru a sicriului este toată de catifea roșie, pe margine cu șiret alb, cu două mănuși poleite pentru ridicarea și așezarea sicriului. Sicriul are leatul 1879, luna Decembrie. La ele se mai adaugă o cruce de argint pusă în dosul capacului dela sicriul cel vechiu.

Rascoala boerilor pe vremea lui Mircea Ciobanul

(Desen de pictorul Jiquidi)

O MANASTIRE LA MARGINEA BUCUREȘTILOR IN VEACUL AL 17-lea „SARINDARUL"

Cea mai veche mânăstire, pomenită în hrisoave, în jurul, sau în apropierea, locului unde *mult, foarte mult, mai târziu* a luat ființă Bucureștii, este mânăstirea *Bolintinul.*

Dintr'un hrisov particular, scris la Târgoviște în anul 1433, Martie în 15, pomenit de d. Stoica Nicolaescu la sfârșitul lucrării sale *„Domnia lui Alexandru-Vodă-Aldea, fiul lui Mircea-Vodă-cel-Bătrân (1431—1435)"* aflăm că Alexandru-Vodă-Aldea, Domnul Țării-Românești, scutește mânăstirea Bolintinul de vinăriciu.

Vinăriciu era o dajdie ce se plătea de fiecare vadră de vin sau o dijmă din zece vedre una.

Din hrisovul de mai sus, ni se face cunoscut temeinic, că la 1433 era în jurul locului *unde mult mai târziu* au luat ființă Bucureștii o mânăstire.

Și ea se numea *Bolintinul.*

A doua mânăstire este *Tânganul,* tot în jurul Bucureștilor nu departe de mânăstirea Cernica. Tânganul este zidit de Radu-Vodă-cel-Frumos atunci când a stat în „Cetatea Dâmbovița" sau „Cetatea Bucureștilor".

Anul zidirii mânăstirii Tânganul nu este cunoscut. Cunoaștem numai atât că Radul-Vodă-cel-Frumos a domnit dela 1462 până la 1474. Cronicele țării spun, în două cuvinte, că dânsul „au făcut mânăstirea Tânganul". Atât și nimic mai mult.

Din cele ce cunoaștem despre mânăstirea Tânganul vedem că dânsa *poate fi a doua mânăstire ridicată în jurul Bucureștilor* și în

Biserica Sărindar din București
cum era mai 'nainte de a fi dărâmată. (După „Calendarul pentru toți fiii României" 1900)

apropiere de dânsii, — cea dintâi, după hrisoave este Bolintinul — căci celelalte mânăstiri bunăoară *Snagovul,* (întemeiată mai înainte de domnia lui Mircea cel Bătrân,) *Căscioarele* (zidită de boierul Neagu pe la 1431), *Glavaciocul, Bălteni* erau departe de București.

Tânganul, după întemeierea sa de Radu-cel-Frumos, este amintit într'un hrisov din 1530 al lui Vlad Voevod, cel ce s'a înecat scăldându-se în Dâmbovița la Popești.

Nu trecuse nici o jumătate de veac dela întemeierea sa și Tânganul începuse să se nărue din pricina neîngrijirilor.

Vlad Voevod spune că văzând mânăstirile Snagovul și Tânganul „rămase fără de cercetare și slăbite. a luat seama de ele și le-a îngrijit pe cât a fost cu putință stăpânirii sale si, nimeni silă nefăcând, ci de la sine și din averea sa, le-a dăruit moșia Gârla-lungă, ca să-i fie lui și părinților lui spre vecinica pomenire, până ce vor sta în ființă sfintele mânăstiri și să-i scrie în sfânta proscomidie, și în sfântul pomelnic să-l pomenească cu sfinții ctitori la toate vosgleșeniile în biserică, iar după încetarea vieții sale, să aibă pe an, în câte o zi, seara, paraclis cu colivă și stropire de vin și cu privighere de noapte, iar dimineața, iarăși cu colivă și cu stropire de vin".

Vlad-Voevod cel ce s'a înecat în Dâmbovița la Popești (1530—1532) este fiul lui Vlăduț 1510—1512) care la rândul său este fiul lui Vlad Călugărul și nepot cu Radu-Vodă-cel-Frumos. Vlad Călugărul (1482—1498) este frate cu Radu-cel-Frumos (1462—1474).

Ca neam Vlad-Vodă-Inecatul a purtat de grijă mânăstirei Tânganul zidită de moșul sau bunicul său Radu-cel-Frumos.

Tânganul mai este pomenit și în marele hrisov al lui Matei Basarab din 27 Noembrie 1640.

Biserica Sărindar
(Xilografie publ. în „Orologiul Mare" (Ceaslov) 1881)

Hrisoavele pe cari le avem până acum la îndemână nu pomenesc, în jurul locului unde, *mai în urmă s'au înjghebat Bucureștii,,* decât aceste două mânăstiri Bolintinul și Tânganul.

Despre mânăstirea Sărindar nici un cuvânt. De unde a răsărit atunci *când nu se pomenea nimic de București,* la 1362, mânăstirea Sărindarul, care nu este nicăeri pomenită pe acea vreme ?

Incurcătura aceasta a făcut-o preotul Gr. Musceleanu, în scrierea sa *„Monumentele străbunilor" (1873).*

Acest preot a lăsat o pisanie, cum a lăsat și la bisericuta Bucur, în care îi atribue lui Matei Basarab următoarele :

„Făcând Domnia mea 40 biserici precum mă făgăduisem la Dumnezeu, am împlinit cu aceasta pe care am zidit-o din temelie în locul unei bisericuțe vechi ce se zicea a Coconilor zidită de Vlad Banul Severinului și al Făgărasului la anul 6870 și am numit-o Sărindarul, la leat 7169, lăsând tot hramul Adormirea, ca să fie pomenire părinților, nouă și fiilor noștri. Amin". („Monumentele străbunilor" 1873, fila 35).

Felul în care ni s'a păstrat această pisanie nu corespunde cu vechile pisanii ale bisericilor și mânăstirilor scrise în limba slavă.

Vechile pisanii slavone încep totdeauna cu formula: prin *„ajutorul Tatălui, al Fiului și al Sf. Duh"*, sau prin *„cea sfântă și începătoare de viață si închinată troiță"*, după cum dovedesc următoarele pisanii puse de Matei Basarab la mânăstirile ridicate sau meremetisite de dânsul.

Iată câteva din ele. Incepem cu pisania bisericei Sf. Dumitru Domnesc din Craiova. Ea spune :

„In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Cu puterea milostivului Dumnezeu ziditu-s'au această sfântă besearică și s'au făcut din temelie de iznoavă, de creștinul și prea luminatul Io Matei Basarab Voevod, Domn al Țării Românești".

Urmăm cu cea dela Căldărușani :

„Cu strălucirea cei sfinte și începătoare de viață și cei neîmpărțite și celei pururea cântată și închinatei troiței, Eu întru Hristos Domnul, bun creștin, singur țiitor, Io Matei Basarab Voevod și Domn a toată Țara Românească si de cea parte de munte și altele domnind... vrut-am și aci în locul acesta carele se chiamă Căldărușani a zidi lăcaș Domnului... Și s'a început a zidi în luna lui Iulie în 14 zile și s'a săvârșit în luna Octomvrie 20, leatul 1638".

Mai dăm și pe cea de la mânăstirea Brebul:

„Eu cel întru Hristos Dumnezeu bine credinciosul și bine cinstitorul și drept slăvitul Matei Basarab Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată țara Ungro-Vlahiei, împreună cu soția mea Doamna Elena, am poftit cu zel și cu bună voință a Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Prea sfântului și de viață făcătorului Duh, a înălța acest sfânt, a tot cinstit și dumnezeesc hram, începutu-s'a

a se zidi la 27 zile din luna Ianuarie, anul 7158 (1650)".

Isprăvim cu cea de la mânăstirea Sadova căci șirul ar fi nesfârșit :

„*Cu ajutorul Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, troiței cei de o ființă și nedespărțită înduratu-s'au dela Duhul Sfânt : Matei Basarab Voevod, Domn în toată Țara Românească și despre Țara Almașului și Făgărașului de au zidit această sfântă și dumnezeească mânăstire ce se numește Sadova... la anul de la zidirea lumei 7141—1633, August 26*".

Pisania păstrată de preotul Gr. Musceleanu nu se aseamănă, nici pe de departe, cu nici una din cele de mai sus.

„*Făcând Domnia mea 40 biserici*" așa începe pisania preotului Gr. Musceleanu.

Să vedem dacă lucrurile stau așa. Dacă Matei Basarab a făcut în adevăr 40 de biserici și pe cea din 1652 a numit-o *Sărindar*.

Din marele hrisov dat de Matei Basarab la 1640 Noemvrie 27 citim : „*și alte mânăstiri cari cu ajutorul și cu îndemnarea lui Dumnezeu le-am zidit noi* de iznoavă din temelie, *cărora li se chiamă numele acestea : Câmpulung, Sadova, Brâncoveni, Arnota, Căldărușani, Mânăstirea dintr'un lemn, Măcsineni, Drăgăneștii dela Roșe, Brebul, Plătărești*".

Câte mânăstiri a zidit Matei Basarab *de iznoavă din temelie* pomenite de acest mare hrisov ? *Zece !*

Mergem mai departe :

Deschidem „Istoria Țării Românești dela descălicătoare" (G. Ioanid, 1859) și citim la fila 90 :

„*Și în domnia lui arătat-au multă milostenie pre la creștini și au făcut multe mânăstiri și biserici :*

Mânăstiri la : *Câmpulung (cea surpată a lui Negru-Vodă din temeiu), la Slobozia lui Ianaki, Căldărușanii, Sadova, Gura Motrului, De un lemn, Arnota, Brâncoveni, Negoești pre apa Argeșului, Plătărești, Brebu, Macsineni lângă Siret.*

Biserici *la Pitești, Călugăreni, Gherghița, Craiova (biserica cea domnească), Caracal, Târgșor, Ploesti și Episcopia ot Buzeu*".

Câte mânăstiri pomenește „Istoria Țării Românești" (G. Ioanid) ? *Douăsprezece !* Câte biserici ? *Opt*. Cu totul *două-zeci*.

Și mai deschidem „*Letopisețul Țării Românești din descălicătoare*" tipărit de d. Stoica Nicolaescu în „*Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*" tomul XI, partea I-a (1910) fila 148.

In acest letopiseț se spune acelaș lucru pe care l-am aflat în „*Istoria Țării Românești*" adăogându-se că Matei Basarab a mai făcut „o mânăstire la Pin, în județul Buzeului la munți, și o mânăstire în Moldova pe apa Șusiții ce să chiamă Soveja".

Câte mânăstiri ne dă acest letopiseț ? *Două-zeci și două !*

Dar veți întreba Domniile- Voastre mirate. Nu se pomenește nimic de Sărindar, nici în hrisovul dela 1640, nici în cronicele amintite.

Răspundem noi : nunumai că nu se pomenește de Sărindar, dar nici nu se pomeneste că Matei ar fi ridicat vr'o biserică sau ar fi meremetisit vr'o mânăstire, în orașul Bucuresti, cu numele de Sărindar.

Atunci de unde a luat preotul Gr. Musceleanu cele ce a spus că Matei Basarab ar fi făcut „domnia sa 40 de biserici" și cea din urmă la 7160 (1652) „a numit-o Sărindar ?"

Alt fapt neistoric din această pisanie mai este și acela care spune: „am zidit-o din temelie în locul unei bisericuțe vechi ce se zicea a Coconilor zidită de Vlad Banul Severinului și al Făgărașului la anul 6870 (1362)".

De București nici nu poate fi vorbă la 1362. Pe atunci domnea în Țara Românească Nicolae Alexandru Basarab (1331—1364) urmașul lui Ivanco. Acest Alexandru este cunoscut și cu numele de *Câmpulungeanul*. Bucureștii nu pot fi pomeniți pe vremea lui Mircea dela Cozia (1386—1418) dar mi-te să se pomenească pe vremea lui Alexandru-Vodă Câmpulungeanul, la 1362 !

Acest lucru l-a băgat în seamă și Gion în *Istoria Bucurestilor*, fila 210—211 unde vorbind de biserica Sărindar face următoarea constatare :

„*Care este documentul care ar putea să ne spună că este zidită de Vlad, ban al Severinului și duce al Făgărașului, după cum credea meritosul preot Gr. Musceleanu ? Și care este documentul, tot atât de autentic, care să ne afirme că au zidit frații lui Mircea cel Bătrân. înainte sau după 1386, biserica aceasta în mijlocul pădurilor mărețe ale Bucureștilor ? I s'a zis, spune tradiția, multă vreme* Biserica Coconilor. *De ce ? Unii, mai ingeniosi, explică numele de biserică a Coconilor, zicând că cine știe ce fii de Domn, vânând pe aci, pe lângă locul din valea Sărindarului, zidiseră o bisericuță care, pe urmă, fu mărită de urmașii lor*".

Preotul Marin Dumitrescu în scrierea sa „*Istoricul a 40 de biserici din România*", tomul IV-lea spune vorbind de Sărindar :

„Se zice că a fost zidită întâi de un Vlad sau Vladislav, *fiul lui Mircea cel Bătrân*, de acea a purtat multă vreme numele de „Biserica Coconilor".

Altă greșală istorică : Vlad nu este *fiul* lui Mircea (1386—1418) ci FRATE cu dânsul.

*

Pisania preotului Gr. Musceleanu nu stă alăturea cu adevărul, adică: Matei Basarab ar fi făcut „domnia sa 40 de biserici" și cea din urmă la 1652 „a numit-o Sărindar". Și iată de ce. Mânăstirea Sărindarului era în ființă *înainte de 1652*.

Județul Dumitru din orașul București cu „cei 12 pârgari" amintește de dânsă într'un hrisov din 1634. In act este vorba de două locuri de casă lângă „mânăstirea Sărindarului, lângă ulita din jos de mânăstire". Se vorbește de acest act în scrierea d-lui G. D. Florescu: „Planuri inedite ale Bucureștilor" pu-

blicată în „Revista Fundațiilor Regale" (1 Martie 1934).

Din acest act vedem că mânăstirea Sărindarului n'a fost întemeiată de Matei Basarab,

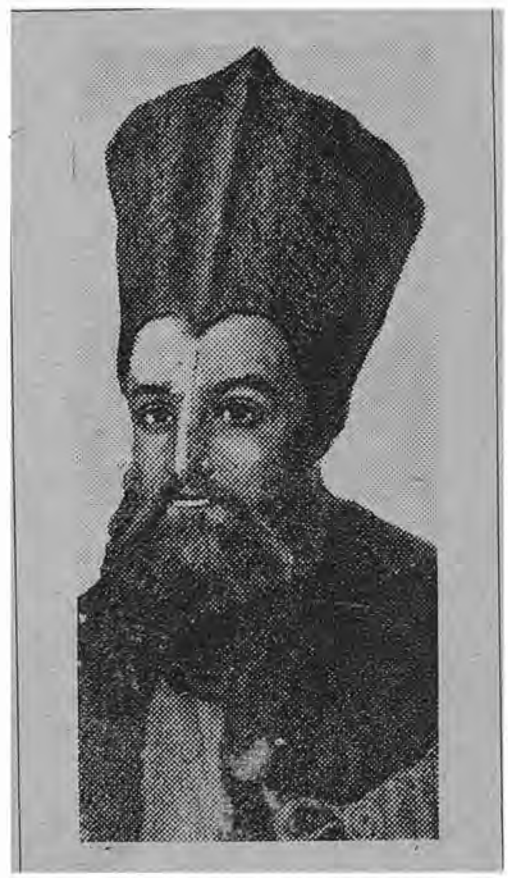

Alexandru-Vodă
(După mânăstirea Curtea de Argeş)

cum pretinde preotul Gr. Musceleanu şi nici chiar meremetisită, căci dacă ar fi fost meremetisită ar fi vorbit de dânsa Matei Basarab în hrisoavele sale și ar fi fost pomenită de cronicele românești cari vorbesc de mânăstirile și bisericele ridicate sau meremetisite de Matei Basarab.

Și dacă „Judetul" Dumitru din orașul București cu cei 12 pârgari, vorbește de dânsa în actul său din 20 Mai 1634 firește că ea a fost în ființă ceva mai 'nainte de acest an.

Ioan Brezoianu în scrierea sa *„Mânăstirile închinate și călugării greci"* (1865) spune că Mihai Viteazul ar fi înzestrat mânăstirea cu moșia Giulești de lângă București. Am pune temei pe spusele sale, căci scurgerea vremei dela Mihai Viteazul până la Matei Basarab nu este așa de mare — 39 de ani sunt dela 1595 până la 1634, dacă ar fi adus în sprijinul celor ce spune hrisovul adeveritor. Așa ceva însă nu face.

Grigore-Ghica-Vodă (1822—1829)
(al cărui mormânt a fost în biserica Sărindarului)

Și atunci ne mulțumim cu singurul act mai vechiu ce-l cunoaștem până acum — din 20 Mai 1634 — care pomeneste despre mânăstirea Sărindarului.

„ULIȚA MARE“ ȘI NEGUSTORII BUCUREȘTENI

In jurul „Curții Domnesti“ s'a grămădit în vremuri străvechi viața bucureșteană și de aici cu început să plece drumurile cari, în limba de atunci a bucureștenilor, erau numite „poduri".

Pe atunci (1545), sau mai târziu, a luat ființa „drumul cel vechiu al Târgoviștei", „drumul cel mare care duce la Târgul de afară" și unele ulițe, între care cea numită „Ulița mare".

Din mărturiile ce ne stau la îndemână aflăm că această uliță numită „mare" era cea mai însuflețită și cea mai umblată, căci întrânsa răspundeau ulicioarele Abagiilor, Mărgelarilor, Mătăsarilor, Săidăcarilor, Boiangiilor, Șalvaragiilor și altele.

Ea a fost în veacul al 16-lea cel mai de căpetenie drum al Bucureștilor. „Ulița mare" a străbătut drumul pe care îl face str. Carol din piata de Flori până în Smârdan, strada Smârdan toată și strada Lipscani.

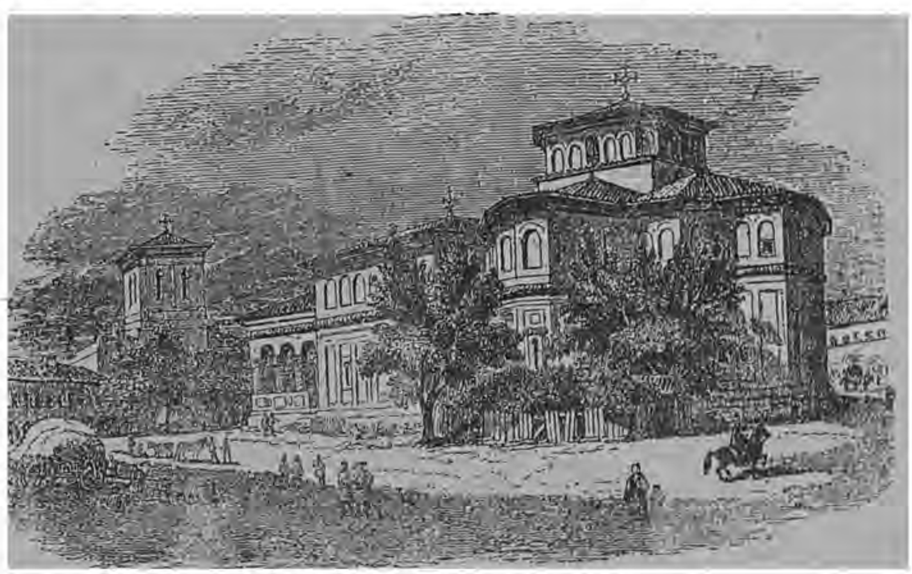
In hrisoavele din veacul al 18-lea o bucată din această uliță este numită „Ulița Lipțcani".

In cartoanele mânăstirii Zlătari, pachetul 17 bis dela Arhivele Statului aflăm că la 1558, în domnia a doua a lui Mihnea-Vodă, Jupa Portarul are prăvălii în „Ulița Mare". Deasemenea Domnul i dăruește pentru slujbele sale pe cari le-a îndeplinit cu multă credință, un loc pe unde azi sunt Lipscani.

Ulicioarele pe cari le-am amintit mai sus erau atât de strâmte încât nu erau puține cele ce aveau lățimea numai de două sau trei coturi. Azi din aceste ulițe atât de strâmte n'a mai rămas în București decât una singură care se numește ulicioara bisericei Sfântului Niculae-Șelari.

Acele ulicioare erau o îngrămădire de prăvălii în care murdăria și neîngrijirea se lefăiau în voia lor. Prin ele furnica toată ziua o nesfârșită grămădire de oameni de toate treptele. Prăvăliile din aceste ulițe erau mici și întunecoase, cu tarabă care eș'a în uliță. Aci se desfăceau mărfurile cu *paralâcul*, ca să întrebuințăm vorba din acele vremi, pe care micii negutători le cumpărau de la toptangii.

Această marfă, după ce era vămuită la *Carvasaraua domnească* — care era pe locul de azi al spitalului Colțea ce dă în ulița Sfinților, și pe care ca copil a apucat-o și cel ce

Biserica Sf. Gheorghe Nou
(Desen de Bouquet din „Illustration" dela 24 Sept. 1848)

scrie aceste rânduri — era dusă, după aceea, la Hanul Sfantului Gheorghe cel Nou și aci desfacuta micilor negutători.

Toptangiii cari si pe vremea aceea ca și acum erau învoiti între ei, vindeau marfa așa cum voiau ei. Dacă negutătorul cel mic i se parea marfa cam scumpă și făcea gură, toptangiul nu-i mai dădea marfa.

Pictorul și desenatorul francez D. A. M. Raffet (1804—1860) care a însoțit, în anul 1837 pe contele rus Anatol Demidoff în Principatele-Române, în călătoria acestuia ne-a lasat o prea frumoasă litografie înfățișând „Biserica Sf. Gheorghe Nou" din București.

Această litografie se află în cartea ce se numește: *„Voyage dans la Rusie méridionale et la Crimée, par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatol de Demidoff... Dessiné d'après nature et lithographié par Raffet. Paris 1841,* 1 vol. în folio 64+100 planșe.

Litografia, pe care o dăm aci, înfățișează la mijloc biserica. La spatele bisericii atât la dreapta cât și la stânga se vede hanul Sfântului Gheorghe cu cerdacul și chiliile sale, în care se adăposteau, păzite cu lacăte, mărfurile toptangiilor. Un șir de peste 20 de droști vechi cu oiștea rezemată de pământ se văd între zidul bisericei și han. Câțiva boeri îmbrăcați cu antereu si în cap cu giubele sunt întâmpinați de țărani. Doi din boeri stau de vorbă cu un țăran și o țărancă care are un prunc în brațe. Lângă dânșii alți doi țărani cu caciulile în mână sărută mâinile altor doi boeri. In colțul din stânga se vede un țăran sacagiu care mână de căpăstru calul care e inhamat la sacaua cu apă.

Biserica e fără turle, și se vede foarte încăpătoare. In față are pridvor cu o scară cu cinci trepte. Pridvorul are 14 coloane meșteșugit lucrate cari îi dau o înfățișare frumoasă. Deasupra coloanelor este stema Țării-Românești.

O altă gravură, datorită pictorului italian Preziosi, care a fost prin București în anul 1861 și ne a lăsat o mulțime de acquarele bucureștene din cele mai frumoase, înfățișează tarabe de negutători cari își desfăceau mărfurile lor în ulitele pe cari le am amintit mai sus.

Unii din negutătorii bucureșteni din „ulița mare" sunt pomeniți în multe hrisoave. In actele episcopiei Argeșului dela Arhivele statului aflăm pe Ghiomea Mustață care cumpără în „Ulița mare" multe prăvălii dela boerii Năstureli, iar din actele „hanului Grecilor" tot dela Arhivele statului aflăm pe Pană, Donea și Panait Pepeno, negutători în București dela începutul veacului al 17-lea și până pe la sfârșitul lui (1700—1800).

In 1735 Maxim Cupețul are prăvălii în ulița Mărgelarilor și el lasă aceste prăvălii bisericei Colțea în schimbul cinstei să fie îngropat înăuntrul bisericei, cum a și fost.

Maxim Cupețul este și ziditorul micii biserici numită a Sfântului Elefterie, care pe vremea acea a fost una din podoabele Bucureștilor prin frumusețea zugrăvelii sale.

In 1701 mai aflăm pe Mihul negutătorul care cumpără dela feciorii lui Tudori alt negutător din București, niște case aici ce sunt „lângă zidul grădinii domnești despre apusul soarelui".

Biserica Sf. Gheorghe Nou
(După Raffet)

TURNUL COLȚEI

Gion în „Ist. Bucureștilor" (la filele 179—182) spune că locurile unde a fost ridicat turnul erau ale lui Radu Coltea. Acesta, împreună cu spătarul Mihail Cantacuzino, au făcut din piatră, biserică cea de lemn și de lut a unui alt Colțea Clucerul care se afla aci încă din veacul al 17-lea. Biserica de zid s'a făcut înainte de 1715 si în anul acesta s'a ridicat și marele zid împrejmuitor și s'a terminat și Turnul din fața bisericii.

Pisania care se afla la poarta cea mare de sub Turn — spune mai departe Gion — a grăit până la 1889 următoarele cuvinte:

„Această împrejmuire de zid cu toată cuprinderea din temelie s'au zidit de dumnealui jupân Mihai Spătarul Cantacuzino, fiind cuprins de dumnezeiască râvnă, toate acestea foarte înfrumusețate precum se vede, pentru mărirea și slava lui Dumnezeu și pentru vecinica pomenire a dumnealui și a tot neamului dumnealui și s'a săvârșit în zilele luminatului Domn a toată țara Românească Io Ștefan V. V. Cantacuzino, fiind arhiereu-mitropolit prea-o sfințitul părinte Antim 7223" (1715).

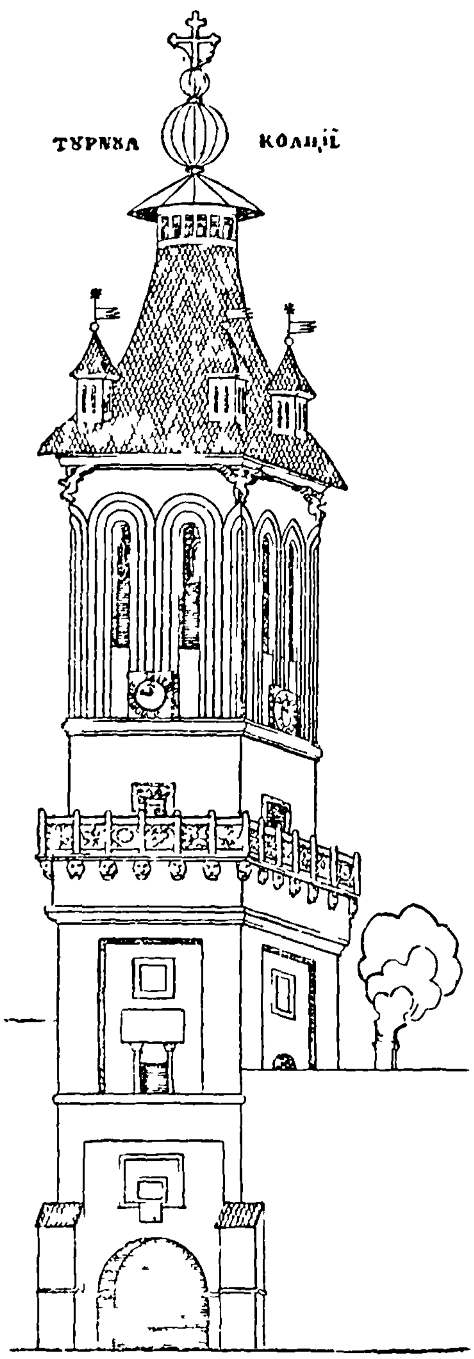
Cu toate că Spătarul Mihail Cantacuzino numește pe Radu Coltea „fericitul întru pomenire", cu toate că i-a dat mână de ajutor să facă de piatră biserica cea de lemn, pe care am pomenit-o mai sus, cu hramul Sfinții părinții noștri, marii dascăli și învățători a toată lumea, Vasilie cel mare, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu și Ioan Gură de aur (Trei Ierarhi), și cu toate că l-a ajutat și la ridicarea chiliilor în care au fost adăpostiți bolnavi, el — adică Radu Colțea — nu este pomenit în pisanie.

Istoriograful german Franț-Iosif Sulzer, care a fost prin țara noastră și a scris o carte numită pe nemțește *„Geschichte des Transalpinischen Daciens"* (Wien 1781, tomul I, fila 292) spune că, la facerea Turnului au lucrat soldații suedezi, cari rătăceau prin București, după bătălia dela Pultava.

D-l Al. Tzigara-Samurcaș, în studiul d-sale din *„Convorbiri literare"* intitulat „Turnul și Biserica Coltea" (1908 nr. 3) spune că nu este însă bine stabilit dacă într'adevăr „arhitecții și meșterii la această zidire s'au întrebuințat soldati suedezi de ai lui Carol XII" după cum pretinde tradiția. „Nici chiar Sulzer, — spune mai departe d-sa, — cu toată osteneala ce mărturisește că și-a dat pentru a cunoaște mai de aproape origina acestei clădiri, nu poate da amănunte mai precise. Cu el însă putem admite că soldați de ai lui Carol XII, pribegind prin țările românești, în urma înfrângerii dela Pultava, au luat parte la clădirea acestui turn, pe timpul cât regele lor se afla la Bender. Supoziția, că constructorii streini ar fi participat la clădire, este întărită și prin aspectul cu totul deosebit al acestui turn, care diferă de clopotnițele obișnuite ale bisericilor acelor vremuri, atât ca plan cât și ca ornamentatii. Sulzer menționează în 1781 ca ceva „ciudat că Mânăs-

Spătarul Mihail Cantacuzino
(Academia Română)

Turnul Colței
(După desenul lui N. Oteteleșanul)

tirea Spitalului Colțea este singura în Muntenia care are la intrare, peste poarta cea mare a zidurilor împrejmuitoare, o clopotniță foarte înaltă, clădită în patru colțuri, după sistemul de constructie nemțesc". Mai adaogă ca „la catul de jos, chiar deasupra porții, pe fiecare parte, e pictat câte un soldat care sta de strajă cu arma la umăr. Ei poartă uniforma nemțească, așa cum se mai obișnuia de nemți la începutul acestui secol (al 18-lea) și chiar până în ultimul război turco-austriac".

In ziarul „Museul Național" din luna Februarie a anului 1838 este tipărit un desen al acestui turn din care reese și mai limpede caracterul apusean al turnului.

Iată ce amănunte mai aflăm în acest ziar despre Turnul Colței:

„Un desen de acest turn, înainte de căderea sa prin cutremur, făcut de Slugerul Nicolae Oteteliseanul și care ni s'a împărtășit și nouă, ne-a înlesnit ca să-l punem în litografie și să-l dăm afară spre vedere și cunoștință acelora cari și-au uitat sau n'au apucat să-l vază. Socotim asemenea că nu va fi de prisos a da și oarecari deslușiri asupra acestui desemn. Crucea, bășica și până subt stâlpii foișorului erau acoperite cu tinichea, iar celalt acoperiș era de țiglă. La băsică, în tavanul Foișorului era tarabă cu lacăt. Foișorul pe dinăuntru era roșu; pardoseala lui era de scânduri și avea laviță împrejur".

*

Ion Ghica în „Scrisori către V. Alecsandri" (tomul III, din *Biblioteca pentru toți* 1916) povestește un fapt curios privitor la Turnul Colței.

Era pe vremea lui Niculae-Vodă Mavrogheni. Trăia în București atunci un mare marchitan ce-i zicea Ștefan Băltărețu și care își avea casele sale dincolo de hanul numit al Nicolescului spre biserica Vergului, acolo unde azi se ridică marele *hotel de Londra* din calea Moșilor.

Nicolae-Vodă Mavrogheni nu știm bine din ce pricină, dar bănuim ca să-și bată joc de el cum avea obiceiu de făcea, a luat pe Băltărețu și l-a ridicat până sus în clopotnița turnului. Aici a urmat o discuție între Vodă și marchitanul nostru pe care o povestește chiar Băltăretu. Iată ce spune dânsul:

— Era cam pe la Vinerea mare, când mă pomenesc până 'n ziuă că mă chiamă Vodă; zic îndată de-mi pune șaua pe cal și alerg la Curte.

„Mavrogheni sta la fereastră; cum mă vede, se dă jos în capul scărei, sare ca o maimuță pe armăsar, par' că-l văz, bată-l D-zeu! cu poturi scurți până la genunchi, picioarele goale în iminei, mintean fără mâneci și legat la cap turcește.

„N'apucasem să mă dau după cal și-mi zice: „Vino după mine!" s'o retează la fugă la deal, geabea mă țineam de dânsul.

„D'odată văd că se oprește la Colțea, descălecă, intră în biserică, se închină la toate icoanele și când să iasă, stă la ușe și mă întrebă răstit:

— Trimis-ai haraciul la Poartă ?

„Eu îi răspunsei:

— Da Măria Ta, dar n'am găsit mahmudele și am fost silit de am pus de a topit niște scule de aur și toată argintăria câte le aveam lăsate de unii și de alții, amanet la mine, le-am făcut bulgări de aur și de argint și i-am trimis la Stavracolu ca să-i bată în tarapana cu tura de mahmudele și beșlici. Aștept din ceas în ceas să pice lipcanul cu ți-dula pașii dela Rusciuc.

— Aferim! îmi zise bătându-mă pe spate, vino sus să mănânci cu mine.

„Şi-o ia la fugă pe scara clopotniţei.

„Mă suiam după dânsul gâfâind, mă gândeam la cinstea cea mare la care am ajuns şi la câştigul ce era să-mi aducă ştirea când s'o duce vestea prin târg că am mâncat cu Vodă la masă. Când ajunserăm sus de tot d'asupra clopotului celui mare, de unde vezi omul jos cât o vrabie, deodată mă chiamă lângă dânsul la o fereastră, si-mi zice:

— Ia-te uită de aici, mult e până jos?

— Mult, Măria Ta, îi răspunsei, d'ar cădea cineva d'aici, ar fi vai de el, nici praful nu s'ar alege de dânsul.

— Ştii c'am visat pe Sf. Nicolae azi noapte ? îmi zice râzând.

— Eşti bun la Dumnezeu. Măria Ta, şi d'aia a venit sfântul să te vadă...

— Aşa cred şi eu, dar nu ştii că mi-a zis să te asvârl d'aicea jos.

„Când am auzit asa, am îngheţat; mi s'a tăiat picioarele şi mi s'a muiat vinele, de era să cad fără să mai m'arunce cineva.

„Ştiam că era în stare, fiara! Când aud încetişor un glas că-mi zice la ureche:

— Zi-i că ai visat şi tu pe Sf. Spiridon, ţi-a cerut să-i aprinzi o făclie de cincizeci de pungi de bani şi că, de te-o arunca după fereastra aia mori, şi rămâne sfântul fără lumânare.

„Acel care-mi soptea aceste cuvinte, era Sava Arnăutul.

„Repeta-i şi eu vorbele lui ca, papagalul clănţănindu-mi dinţii în gură de frică.

— Ei, dacă e aşa, îmi zise atunci Mavrogheni, trimete pe Sava să-i cumpere făclia.

„Muiai condeiul în călimările dela brâu, scrisei zarafului meu din hanul Sfântului Gheorghe, şi peste o jumătate de ceas, Sava se întoarse cu o lumânărică de trei parale; mi-o dete în mână, făcu cu ochiul lui Vodă şi ne deterăm jos binişor cu toţii din turn.

„Eram mai mult mort decât viu. Cum am ajuns acasă, am căzut la aşternut şi am zăcut trei săptămâni de gălbinare.

La rîndul nostru spunem ca şi italienii despre această întâmplare: *Se non e vero, e ben trovato!*

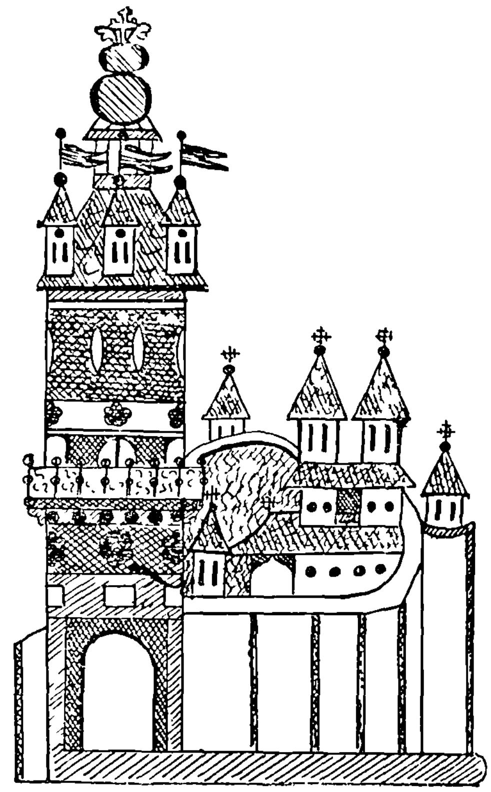
*

La 26 Octombrie din anul 1802, la amiază, se produce un cutremur de pământ care s'a întins din marea grecească până în Rusia, cuprinzând întreaga ţară românească. La Bucureşti sguduirea a fost atât de puternică încât *a ţinut 2 minute şi jumătate* şi s'a produs la ora 12 şi 55. Mişcarea pământului semăna cu aceea a valurilor mării, din care pricină multe clădiri au fost dărîmate.

Acest cutremur este cel cunoscut cu numele de *cutremurul cel mare.* In vremea acestui cutremur s'a dărâmat jumătate din turnul Colţei.

Istoriograful Dionisie Eclesiarhul în Cronograful său spune:

„S'au cutremurat pământul foarte tare, de au căzut toate turlele bisericilor din Bucureşti şi *clopotniţa cea vestită* (adică turnul

Turnul Colţei
(După desenul din manuscrisul d-nei Tărtăşescu)

Colţei), care era podoaba oraşului cu ceasornic, au căzut şi s'au sfărâmat şi era atunci mare frică".

In manuscrisul dascălului Radu Zugravu carele se afla în biblioteca muzeului de antichităţi citim·

„S'au cutremurat pământul în ziua de Vinerea mare la 6 ceasuri din zi, pe la prânz, foarte rău, căci s'au surpat sfintele biserici şi *Colţea din Bucureşti.* Octombrie 14 ,anul 1802".

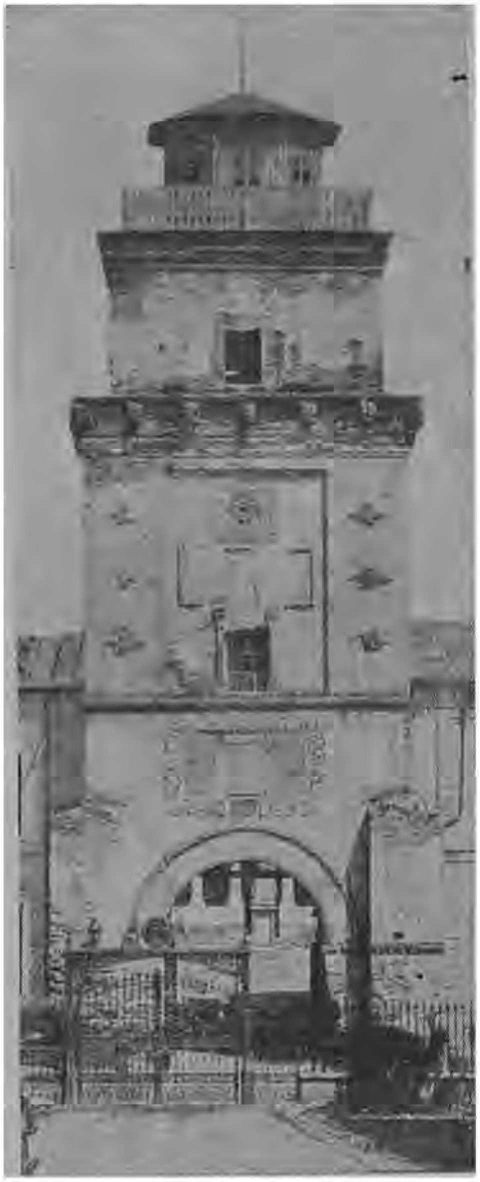
Intr'un „Catavasiar" din 1784 tipărit la Râmnic, şi care se află în Biblioteca Academiei Române, cineva a însemnat următoarele: ,La 1802 la 14 Octombrie s'au cutremurat tot pământul si s'au dărâmat mânăstirea Colţea".

Iar într'un exemplar din „Pravoslavnica învăţătură" din 1794 care azi se găseşte în biblioteca Urechiă din Galaţi se află scris următoarele cu privire la acest cutremur:

„Să se ştie când a venit Const. Ipsilante Vodă în tara Romănească, şi au venit până la Radovan, în luna Octombrie 14, leatul 1802, şi s'a cutremurat pământul si au căzut multe biserici şi *Coltea*".

Intr'un număr special al revistei parisienc *Illustration* din 24 Sept. 1848, se dă un desen al turnului Colţea de către artistul francez Doussault, aşa cum era el după ce a fost dărâmat de cutremur. Ilustratia este însoţită şi de unele deslusiri din cari spicuim următoarele:

„Un groaznic cutremur a dărâmat în anul

Turnul Colței
(După o fotografie a lui Satmari, din 1876. Colecția Muzeului de artă națională)

1802 toată partea de sus; dar Dumnezeu l-a lasat să stea în picioare și încă mai stă *(la 1848)* o mare parte din el. Astăzi servește de foișor pentru a vesti incendiile din oraș și a feri Capitala de nenorocirea distrugerii'.

Mai sunt și unele „Stihuri asupra cutremurului" în limba greacă pe care le avea C. Erbiceanu. După părerea sa aceste stihuri ar fi fost făcute de Alexandru Văcărescu.

Din aceste stihuri vedem că pământul se clatina si se ondula, cel mai greu se cutremura și se dărâmau clădirile, cele de atâta vreme mari și însemnate. Din pricina puternicii zguduiri s'a dărâmat în tot locul și s'a împrastiat și a isbucnit asfalt greu mirositor, și apă de pucioasă din năuntrul pământului.

Și mai departe spune poietul grec că cutremurul a ținut 2 minute. Marea și înalta cladire a Coltei vestită pretutindeni pentru arhitectura ei s'a înclinat cu toate că era voinică. Atunci au căzut și biserici vechi de 200 de ani și un paraclis de trei veacuri. Nu vorbesc de palatele cele de curând clădite, căci nici unul n'a rămas teafăr.

Cel ce povesteste acest cutremur, în stihuri, dă cele mai multe amănunte pe cari le cunoaștem de cât toți ceilalți cari îl amintesc.

O cronică manuscrisă a unei doamne numită Tărtășescu dă un desen al turnului Colțea foarte putin, sau de loc, cunoscut. Acest desen se deosibește, întrucâtva de cel al slujerului Otetelișanul prin acea că alăturea de turn se vede și biserica Colței cu cele patru paraclise cum și „acea împrejurare de zid" de care vorbește pisania „dumnealui jupân Mihai Cantacuzino marele spătar" din 1715.

Desenul păstrat de d-na Tărtășescu, în cronica ei manuscrisă, așa naiv cum este făcut este interesant prin aceea că turnul, după a lui clădire, a lăsat în mintea bucurestenilor o amintire neștearsă, căci felul lui de a se înfățișa, prin arhitectura sa, era nespus de frumos.

De aceea pricepem faima pe care a lăsat-o în scrierile cronicarilor și în amintirea celor ce l-au văzut și cari l-au numit „clopotnița cea vestită, care era podoaba orașului".

*

Locot.-colonel Dim. Papazoglu, în amintirile sale tipărite sub titlul „Istoria fundării orașului București" vorbește și dânsul, la fila 131, despre turnul Colței.

Unele din amintirile sale sunt interesante prin acea că le-a văzut cu ochii sei. A avut fericirea să trăiască întreg veacul al 19-lea. Născut 1811 în hanul Zlătari din ulița Mogoșoaia, copil de 10 ani a văzut cu ochii săi măcelul dela 1821 și a murit la o vârstă înaintată care trecea de 80 de ani.

Dar luându-se și el după tradiția care umbla din gură în gură pe vremea lui, spune că Spătarul Cantacuzino voind a da de lucru oștenilor suedezi ai lui Carol XII-lea pripășiți în țară după nenorocita luptă dela Pultava, după ce isprăvi biserica cu hramul Trei Ierarhi „s'a înțeles cu căpeteniile și inginerii suedezi" de au ridicat înalta clopotniță, numită *Turnul Colții* în care au pus și un clopot mare ce avea pe dânsul slove.

Turnul era îndoit de înalt de cum se afla la dărâmare și la învelitoare avea patru turnulețe, iar mai jos avea ceasornic mare. Când turnul a fost gata, inginerii suedezi „s'au rugat să li se dea voe să zugrăvească jos la temelia lui, în dreapta și în stânga intrării gangului de sub turn, doi soldați suedezi unul de infanterie și celălalt de cavalerie. Soldații acestia au stat zugrăviți acolo numai un an. Aflându-se la Constantinopole de acest lucru Vizirul turcesc a poruncit să fie șterși de acolo prin tencuială".

Cutremurul din 1802 a dărâmat turnul pe jumătate și „locuitorii Capitalei nu s'au mâhnit atât de mult de dărâmarea unor case mari

și biserici, cum s'au mâhnit de dărâmarea pe jumătate a acestui monument".

„Clopotul cel mare căzând din înălțimea turnului, știrbit la o margine, a stat mulți ani în curtea spitalului, fără să fie întrebuințat până la anul 1843, când fu ales Domn al țării George D. Bibescu. Atunci pentru ziua aceea, guvernul porunci să se urce clopotul iarăși în turn și așezându-l l'au tras așa știrbit cum se afla, ca să facă și el slava acelei zile fericite când afost dat țărei să-și aleagă singură domnitorul fără porunca din partea Porții. Peste puțină vreme însă, clopotul a fost iarăși coborât".

Clopotul Colței însă ajunsese de pomină pentru bucureșteni. Auzeai vorbindu-se pe la mijlocul veacului al 19-lea, spune tot dânsul, următoarele:

— Ce zestre are Marghiolița lui jupân Costache?

— Clopotul Colței.

— Ei bine! eu te împrumut dar tu ce-mi dai ca amanet?

— Clopotul Colței.

— Ce ți-a lăsat unchiul tău, după moartea lui?

— Clopotul Colței.

— Ce-mi dai tu, dacă ți-oi isprăvi afacerea?

— Clopotul Colței.

„Glumele aceste avu să le sufere bietul Clopot, din pricină că nici unul din românii ce erau în drept să-l repare și să-l așeze la loc, mai cu seamă urmașii familii Cantacuzino n'au făcut-o" isprăvește locot.-colonelul Papazoglu rândurile sale cu privire la turnul Colței.

Ioan Ghica în scrierea sa „*București acum o sută de ani*" în care povestește despre Bucureștii priviți din dealul Mitropoliei spune:

„Urmând tot spre stânga cu vederea, peste turnele multe și ușoare ale bisericii Sfântul Gheorghe, ochiul se opria cu admirare asupra celei mai înalte și mai tari zidiri, Turnul Colței care domina orașul și-și arăta falnic crenelele sale printre nori; astăzi, redus și umilit, ne aduce aminte măririle căzute, ne vorbește de închisul dela Bender (e vorba aici de Carol al XII-lea, regele Suediei, înfrânt la Pultava de Petru-cel-Mare al Rusiei) — și ne spune că în lumea aceasta, vană și trecătoare, lucrurilor ca și oamenilor nu le este iertat a se ridica prea mult peste semenii lor, căci dacă nu atrag focul cerului, se sgudue pământul și le înfrânge trufia".

*

Turnul Colței a fost dărâmat la 1888.

Iată ce spune în această privință d. Tzigara-Samurcaș în studiul d-sale „*Turnul și Biserica Colțea*", din „*Convorbiri literare*" nr. 3 (1908):

„Tragicul lui sfârșit ne va da tot de odată măsura nechibzuinței cu care s'a procedat, în ultimele decenii ale veacului trecut, față de monumentele noastre. Căci cele mai multe din ele ne-au fost bine păstrate de străbunii noștri, cari aveau cel puțin evlavie pentru lucrurile moștenite dela părinții lor.

„Cu întinderea pretinsei culturi moderne s'a pierdut și respectul pentru trecut. Astfel, mai ales dela 1848 încoace, s'au distrus sau cel puțin s'au prefăcut mai toate bisericile, cari scăpaseră până atunci de urgia vremurilor și de mâna și mai distrugătoare a oamenilor. Veacul al XIX în special a fost o pacoste pentru clădirile și bisericile vechi. Dovadă e că mânăstirile bucovinene, deși de aceeași vârstă cu surorile lor din Moldova, sunt totuși cu mult mai bine conservate ca ale noastre. Pentru simplul motiv că stăpânirea austriacă, fără a le acorda vre-o atențiune deosebită, s'a mulțumit însă a le păstra în starea în care i-au fost predate.

„Cea mai recentă și mai neiertată greșeală a noastră în această privință este desigur dărâmarea turnului Colței. Cu atât mai mult, că nu s'a făcut întâmplător, ci după propunerea chiar a celor meniți să-l conserve.

„Dosarul referitor al Primăriei conține unele acte foarte interesante. Astfel se vede cum încă din 1887 Eforia Spitalelor civile, proprietara complexului de clădiri dela Colțea, cere dărâmarea turnului pe motiv că el „nu prezintă nici o amintire națională și n'are nici o valoare arhitectonică".

„Opinia publică însă pare-se că se alarmase și voia să împiedice executarea dorinții Eforiei. Primarul însuși „față de svonul că nu ar respecta monumentele istorice, ezită de a lua vre-o deciziune". Iar pentru a-și descărca răspunderea, numește o comisiune de cinci experți, cari să dea „cuvântul hotărâtor". Straniu mi se pare că în dosarul chestiei nu se găsește decât una din aceste păreri și tocmai cea cu totul nefavorabilă turnului. Să fie oare posibil ca ceilalți membri să nici nu fi răspuns? Nu-mi vine a crede însă ca un Al. Odobescu, deși sesizat, să nu-și fi exprimat părerea sa într'o asemenea împrejurare. Cu sau fără intențiune, nu stiu, dar păstrat nu este decât raportul pe baza căruia primarul a decretat distrugerea turnului. Actul ne interesează astăzi ca un document foarte caracteristic al mentalității acelei epoci. Cu atât mai mult că e opera academicianului Gheorghe Sion.

„La adresa Primăriei din 30 Iunie 1888, ilustrul istoric și patriot, mândru de dreptatea cauzei sale, prin raportul său din 8 Iulie se grăbește să răspundă:

„Nu știu cu ce cuvânt s'ar sustine că Turnul Colței ar fi un monument istoric. Legenda că ar fi fost făcut de Carol al XII-lea este tot atât de fantastică cât si aceia a pipelor preistorice descoperite de răposatul archeolog Boliac".

După această ironică intrare în materie, savantul academician, cu un mare lux de citațiuni, caută să dovedească că la nici un cronicar nu se găsește amănunte asupra originei acestui turn. Iar apoi cu seninătate continuă:

„Importanța istorică fiind nulă, cred că

importanta artistică e încă mai puțin demnă de considerat. In fata monumentalului edificiu al spitalului, acest Turn ar fi ca un fel de cuiu al lui Arvinte pentru care se încurcă estetica stradei.

„Rațiunea mintilor sănătoase cred că militează pentru dărâmarea lui".

Nemultumit numai cu atât, academicianul nostru însuflețit de cele mai înalte considerațiuni estetice, adaogă:

„Asemenea soartă nu mă îndoesc că odată va avea si chiar biserica Colțea, care în fața spitalului actual este un anacronism pentru zilele noastre. Sentimentul religios nu trebue sa domineze până a ne face ridicoli, susținând unele lucruri condamnate de rațiune.

„Așa dar, nu ezitați, Părinți ai Capitalei, dărâmați ceiace este urât și absurd. Dărâmați bisericele cari amenință cădere sau sunt rău puse, în locul lor faceți alte turnuri, alte biserici cu forme și elemente monumentale, așa precum cere spiritul secolului".

„Din fericire însă Părinții Capitalei, mai puțin vitregi ca radicalul raportor, s'au multumit să-l asculte numai întru cât privește turnul, cruțând biserica, care deși în 1888 „amenința cădere" e foarte solidă astăzi încă. Argumentele în privinta turnului însă au prins, cu toată banalitatea lor. Primăria consimte a lua asupra ei cheltuiala dărâmării, întru cât Eforia — generoasă — cedează gratis terenul pentru lărgirea stradei. Primăria mai plătește așa dar pentru dărâmare suma de 2.500 lei, numai ca să se scape de un așa suparător monument!

„Vom mai adăoga, tot numai spre rușinea noastră, că chiar și consiliul technic al Primăriei a opinat în acelaș fel.

„Considerând că valoarea arhitectonică a turnului Colțea e absolut nulă; ...considerând că pentru a-l mentine, ar trebui modificat într'un plan radical planul de aliniere, formându-se o piatetă împrejurul acestei clădiri, (lucru imposibi oare?)... consiliul recomandă dărâmarea sa".

„Cu atât mai ciudate sunt aceste rezolutii, cu cât nici unul din rapoarte nu invoacă ca argument starea de ruină a clădirii. Probă că turnul era încă foarte solid, având numai marele păcat de a nu corespunde înaltelor cerințe estetice ale acelor domni și de a sta mai ales ca un adevărat cui al lui Arvinte față de bogata clădire cu leii de aur de peste stradă.

„In potriva unor atari argumente, turnul n'a putut rezista: a fost dărâmat, fără ca printr'o piatră măcar să se indice locul unde el se înălța odinioară. Fie-i cel puțin memoria salvată".

Cu toate acestea este o asemenea piatră pusă pe zidul ce împrejmuește biserica și spitalul Coltea. Această piatră are următoarele slove care și ele vor pieri în curând fiind foarte prost săpate:

„Aici a fost Turnul Colței zidit la anul 1712 și care a servit ca foișor pentru foc de la 1847—1888 când s'a dărâmat".

Cel ce scrie aceste rânduri despre turnul Colței a văzut cu ochii sei, fiind copil de școală cum se dărâma, pe acea vreme (1888), turnul.

Vulturul Cantacuzinesc
(Din mânăstirea Hurez. — Bul. Com. Mon. Istorice)

BUCUREȘTII LA SFARȘITUL VEACULUI AL 16-LEA

Pela sfârșitul veacului al 16-lea Bucureșt i aveau în partea de miază-zi „Curtea domnească" cea ridicată de *Mircea Ciobanul și înfrumusețată după acea de fii săi Petru-cel-Tânăr, Radu și Mircea* și mânăstirea Sf. Troiță zidită de Alexandru-Vodă (1568—1577), cu gândul să fie Mitropolie, și sus pe deal, având apa Dâmboviției la poalele sale, o clădire, zidită de Mihnea-Vodă (1582—1591), pe care istoriograful Walther o numește *„palatio prope novum sub urbe monasterium"*.

In partea de răsărit a orașului, pe locul cuprins astăzi între calea Călărașilor, ulițele Sf. Mina, Stelea, Calomfirescu și Domnița se aflau încăpătoarele clădiri *„commodas in urbe domos"* ale visitierului Dan. de pe vremea lui Mihai-Viteazul.

In partea de Miază-Noapte și Apus, erau nenumărate păduri și vii cari înconjurau Bucureștii ca un brâu.

Pe lângă Dâmbovita, locurile erau acoperite cu păduri mai mult decât întinse, încât *„poți merge o zi fără să eși din pădure"* spun bătrânele letopisiti, de *„vasti boschi"* sau de *„foltissimi boschi circondati di paludi"* spun călătorii italieni cari au fost pe la noi, — cu bălți mari și numeroase, preînoite mereu de apele Dâmboviței.

După hrisoavele cari se aflau în „Arhivele Statului" Bucureștii se întindeau, pe la sfârșitul veacului al 16-lea, dela Curtea Domnească până la Sărindar, până la locul unde mai târziu Clucerul Colțea va ridica biserică, și peste Dâmbovița cu puține de tot clădiri în Sf-ții Apostoli, în mahalaua de mai târziu numită „Haidâm" sau a calicilor și pe lângă mânăstirea Sf. Niculae al jupânesei Caplea, numită acum Mihai-Vodă.

Pe la anul 1580, Vornicul Dragomir, fratele Doamnei Stanca, soția lui Mihaiu-Viteazul „întâiul sfetnic al Domniei mele" are prăvălii la biserica Banului Ghiormei (mai târziu numită biserica Grecilor) și la anul 1588, Portarul Jipa are prăvălii în „Ulița mare" care leagă „Târgul din năuntru" cu „Târgul de sus", precum și un loc domnesc unde sunt astăzi Lipscanii.

La sfârșitul veacului al 16-lea se aflau în București bisericile și mânăstirile — firește în marea lor mulțime de lemn — cari urmează:

Biserica „Curtea Veche" zidită de Mircea Ciobanul împreună cu fii săi Petru, Radu și Mircea.

Biserica Sf. Niculae al jupânesei Caplea, nu-

Biserica Mihai-Vodă
— In vremea refacerei ei —

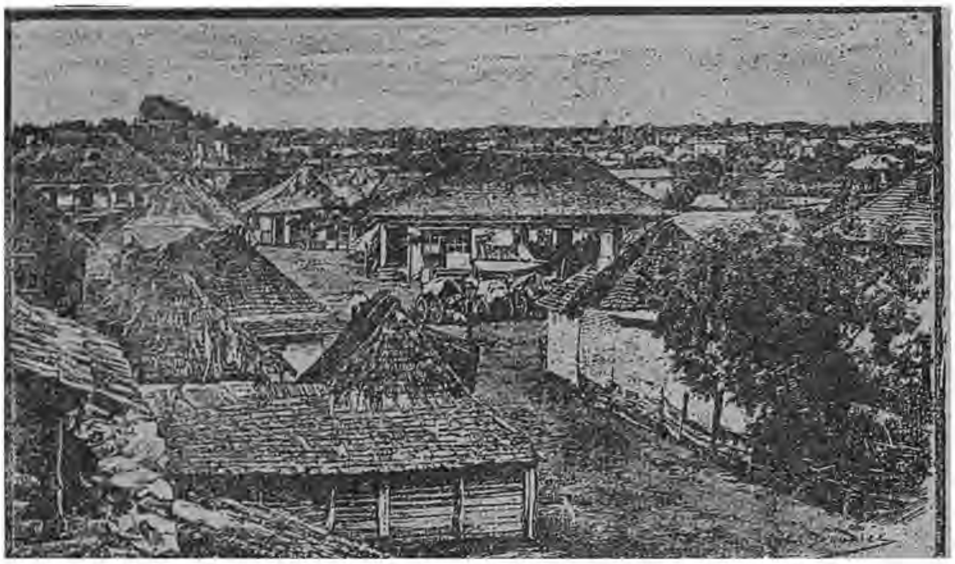
mită acum, după meremetisirea făcută de Mihai-Viteazul, mânăstirea Mihai-Vodă.

Un hrisov dela 1558, din arhivele statului, ne vorbește despre daniile făcute bisericei de jupâneasa Caplea a Postelnicului Ghiorma.

Dela dânsa și până la Mihaiu-Viteazul i s'a zis „biserica Sf. Niculae al jupânesei Caplea". Mihaiu o meremetisește, o preînoește și dăruește mânăstirea cu multe: o face firește a lui.

Biserica Sf. Gheorghe-Vechiu, zidită de vornicul Nedelcu, fiul lui Giaicu Bălăceanu și de soția sa Anca, la 1562.

Biserica Banului Ghiormei mai târziu, pe vremea fanarioților, numită biserica Grecilor, azi dărâmată, se afla pe locul cuprins azi

O mahala bucureșteană
(După „Bucureștii" de Carmen Sylva)

între Lipscani și Stavropoleos unde se ridică clădirea Soc. „Dacia-România". Această biserica se afla în ființă dinainte de 1567.

Am văzut că Vornicul Dragomir avea prăvalii pe lângă această biserică.

Mânăstirea Sf. Treime, pe care Sinan-pașa, după plecarea sa din București, o arde.

Biserica „Stelea" zidită, după hrisoavele din *Arhivele Statului*, de Spătarul Stelea, în vremea lui Mihnea-Vodă (1582), azi dărâmată. Sinan-Pașa când vine în București, o arde.

Biserica Sf. Ioan-cel-Mare, azi dărâmată, se afla pe locul unde s'a clădit palatul Casei de Depuneri. Zidită pe la sfârșitul veacului al 16-lea sau poate și mai nainte de Vistierul Andrei, împreună cu fratele său Dumitru.

„Sf. Sava", zidită de pârcălabul Andronake, azi dărâmată, se afla pe locul unde se ridică azi statuia Eroului dela Călugăreni.

Mânăstirea „Sărindar", la marginea Bucureștilor, în mijlocul pădurilor mărețe ale Bucureștilor, o mică bisericuță de lemn pe atunci.

Aceste erau bisericile și mânăstirile din București la sfârșitul veacului al 16-lea.

Opt biserici și mânăstiri în mare parte de lemn unele și lut afară de Curtea Domnească, Sf. Troiță și Mihai-Vodă cari erau de piatră.

*

Afară de Dâmbovita care tăia orașul în două, Bucureștii mai aveau o mulțime de ape mici, gârlițe, ca, bunăoară, una care se numea „Bucurescioara", si care pleca din balta Icoanei, trecea prin mahalalele de mai târziu ale Săpunarilor, Scaunelor vechi, Pescăria veche, taia podul Târgului de afară, lua prin ulița azi numită Radu Calomfirescu, coboara peste Podul-Vergului, (Calea Călărași) prin valea din spre ulita Mircea-Vodă, spre Olteni, o cotea la dreapta prin ulița azi numită Epureanu și se vărsa în Dâmbovița, în mahalaua Popescului, mai sus de „Jicnița Domnească".

Hrisoavele aflătoare în Arhivele Statului ne adeveresc că această apă ființa pe atunci, la 1609, și era foarte mult iubită de săpunari, măcelari și pescari. Aceste hrisoave ne mai vorbesc la 1586 despre „Lacul Adânc" pe care mama lui Mihnea Vodă, Doamna Ecaterina, îl cumpărase ca să-l dea bisericei Sfântului Niculae al jupânesei Caplea.

O altă apă mai era pe atunci, acea numită „Gârlița". Ea pleca, ne spun bătrânii bucureșteni din Dâmbovita dela Grozăvești, preînoia apele eleșteelor lui Câmpineanu, Băleanu, Filipescu, Brâncoveanu, Dudescului, cari eleștee au pierit, nu mai sunt, trecea prin Postăvari unde făcea un bălteț în care se spălau postavurile, d'acolo pe lângă poarta bisericei Antim, o ramură tăia podul „Haidăm" azi calea Rahovei și intra în balta „Arhimandritului" (Antim) din care se strecura în acea a lui Șerban-Vodă, de aici trecând prin Văcărești se oprea în balta Târcă, unde se află acum biserica întemeiată, mai în urmă, de neamul lui Târcă.

Cea d'a doua ramură trecea d'a curmezișul podului „Haidăm" prin dosul hotelului Avram de astăzi și eșea lângă Dealul Mitropoliei trecând pe lângă poarta lui Const. Brâncoveanu, unde astăzi se vede o cruce de piatră, apoi se vărsa în Dâmboviță lângă podul de azi al spitalului Brâncovenesc.

Heleșteul Dudescului care era preînoit de apele Gârlitei a fost până nu s'a statornict palatul acestui boer în mahalaua care îi purta numele.

Tradiția orală bucureșteană păstrată de locot-colonel Dimitrie Papazoglu, în amintirile sale, spune că pe aceste locuri și-a avut conacul și Mihai-Viteazul când a venit emirul turc, să pue mâna pe Mihai.

De atunci a rămas numirea podului de peste Dâmbovița din mahalaua Dudescu, care este azi în fața căii Victoriei de „podul Turcului".

Cărturalul neamț Walther și călugărul Ni-

kifor, cari au fost în București pe vremea lui Mihai-Viteazul, după cum vom da de știre mai jos, arată amândoi că Mihai-Viteazul și-a avut conacul la mânăstirea Sf. Troită, iar nu în mahalaua de mai târziu a Dudescului.

S'ar putea totuși primi că ostașii lui Mihai cari își aveau lagărele pe malul Dâmboviței s'ar fi întins până la podul numit mai târziu al Turcului.

O mică uliță din dosul palatului de justiție de azi, purta odinioară numele „Ulița dintre gârlițe".

Pe malul drept al Dâmboviței era „Livedea Domnească", după aceasta, în fața Curții Domnești, începea așa numitul „Prund al Dâmboviței".

La livedea domnească Dâmbovița făcea un cot mare și apoi apuca pe lângă „Prund", după care sau în care se afla „Ciutăria Domnească" la 1587, și mai la vale „grădina Domnească".

Pe malul stâng al Dâmboviței, erau Tabaci până la 1668, apoi loc domnesc, venea Curtea Domnească, apoi iarăși case și locuri boierești și mânăstirești până la „Jignița Domnească".

Aproape de Curtea Domnească, era, moara dela Ciutărie, meremetisită la 1587 de Banul Dobromir.

In fața Curții Domnești, trecând dincolo de malul drept al Dâmboviței spre „Livedea Domnească" la dreapta și spre „Prund" la stânga, iar drept înainte spre mahalaua Calicilor de mai târziu, era un pod care se numea „podul dela Turn".

După hrisoavele amintite până acum mai erau pe Dâmbovița podul dela Gorgan unde te duceai la mânăstirea Sf. Niculae al jupânesei Caplea, al lui Aga Iane, podul Turcului, Cilibiului și al Beilicului, numiri date mai târziu.

Mahalale multe nu prea erau pe vremea aceia în București. Ele încep a se numi așa după veacul al 16-lea.

Lângă Curtea Domnească era mahalaua „Sfântul Gheorghe Vechiu" în care la 1592 avea case Vornicul Nedelcu, care case se aflau lângă ale portarului Iane și lângă mânăstirea Stelea.

Prin mahalaua „Spătarului Stelea" trecea „ulița mare care vine dela Sârbi", azi calea Văcărești și mergea la „Târgul-din-năuntru". Aci erau pe vremea lui Mihai Viteazul casele Vistierului Dan.

In apropiere de casele vistierului era mahalaua „Săpunarilor" sau a „Scaunelor vechi" unde măcelarii Bucureștilor își aveau pe lângă malurile gârliței „Bucurescioara" scaunele lor de carne, în tocmai cum tot lângă gârliță, mai spre miază-zi, spre Podul Târgului deafară, își aveau pescarii scaunele lor de pește, de unde azi ulițele Scaunele și Pescari, preschimbată acum în str. General Florescu.

*

Drumul cel mai vechi, numit în vorbirea de atunci pod, cale, care pleca de lângă Curtea Domnească, a fost „drumul cel vechiu" sau „Podul cel vechiu al Târgoviștei".

De lângă Curtea Domnească odată cu Podul Târgoviștei, au luat naștere și „Podul Târgului-de-afară". Hrisoavele cele privitoare la mânăstirea Stelea din veacul al 16-lea, vorbesc de „drumul cel mare" care duce la „Târgul de afară".

Acest drum începea dela Biserica Sf. Gheorghe Vechiu și, plecând afară din oraș, avea la dreapta un drum numit „drumul care duce sau vine dela Sârbi".

Acest drum se înjuga cu „Podul Târgului-de-afară" îndată ce aceasta își începea firul lui. Trecea pe lângă gardul viilor, proprietatea mânăstirei Stelea, vii cari au rămas multă vreme, încă după anul 1600.

Un hrisov din *Arhivele Statului* zice: „Popa Bogdan dă popei Ioasaf și logofătului Stanciu loc sterp și trei prăvălii pe din jos, alăturea cu podul mare, care merge la Târgul-din-afară *„despre gardul viei mânăstirei Stelea, drept unde se despart ulițele, pe lângă prăvălia lui jupân Petre abagiul"*.

Urmându-și firul înainte, ajungea la ulița care ducea spre „Pescăria-Veche" la stânga, și la alta, care ducea la dreapta spre biserica de mai târziu a Domniței Ancuța.

Podul era foarte umblat, foarte viu și foarte comercial. In legătură cu „Târgul-din-năuntru" de lângă Curtea Domnească cu „Târgul-de-sus", cuprins între biserica Banului Ghiormei, și partea de răsărit a Curții Domnești, în legătură cu drumul Târgoviștei și cu drumul mare, care ducea la Sârbi, — azi calea Văcărești, grămădea pe dânsul întreaga viața a Bucureștilor.

Dela Curtea Domnească, care avea două porti „Poarta-de-sus" pe str. Carol de azi, și „Poarta-de-jos" la miază-zi pe calea Șerban-Vodă, începea un drum care mergea pe lângă Dâmbovită, ieșind afară din oraș. La stânga acestuia se ridicau pe deal „Viile domnești". Acest drum cotea la stânga și mergea spre mânăstirea Sfânta Troița a lui Alexandru-Vodă și de aci apuca la dreapta, mergând înainte. Acesta era „drumul Giurgiului" sau Podul, de mai târziu, Șerban-Vodă.

*

Piața orașului se grămădea împrejurul Curții Domnești. Din toate ulitele și podurile orașului cea mai vie și umblată era „Ulița Mare", căci într'însa răspundeau mulțimea de ulițe și ulicioare de pe lângă Curtea Domnească.

Aceasta a fost ulita care în veacul al 16-lea, a fost artera de viata cea mai însufletită a Bucureștilor. E numită „ulița-cea-mare", dar n'are nume; în nici un hrisov, unde e pomenită, nu-i găsim alt nume.

Ca vaduri negustoresti se aflau pe atunci în București „Târgul-din-năuntru" , lângă Curtea Domnească, „Târgul-de-sus, azi Lip-

scanii si „Târgul-de-afară", azi calea Moșilor.

In vremea lui Mihai-Viteazul erau mulți negustori foarte bogați.

Printre ei trebue să numărăm pe Antonie Gramă căruia Vodă îi ia cu sila averea și marfa și, în urmă vede că s'a purtat rău cu dânsul si-i dă drept despăgubire moșia Herăști și satul Curta.

Despre Antonie Grama ne dă prețioase amănunte d. Stoica Nicolaescu în scrierea sa *„Documente dela Mihai Vodă Viteazul"* (1916).

In această scriere se publică un hrisov (fila 28) din 17 Decembrie 1611 al lui Radu Vodă care întărește jupâniței Tudorei, jupâneasa lui Antonie Grama, stăpânire peste satul Hăreștii din Elhov si peste satul Curta din Vlașca.

Hrisovul spune:

„Pentru că aceste mai sus zise sate au fost cumpărate de răposatul Mihail Voevod dela megiasii din sat, fără nici o silă pe aspri gata din visteria dumnealui. Iar după acea, când s'a întâmplat vremea de a intrat Mihail voevod cu toți ostașii lui în Țara Ardealului, și a biruit atuncia pe Bator Andreiaș, voevodul Ardealului, și luat-a atunci Mihail voevod toată Tara Ardealului. Și dacă ajunse Mihail voevod domn a toată Țara Ardealului, apoi dumnialui *s'a mâniat pe Antonie Grama și cu mare urgie l-a închis pe el în turnul cetății Brașovului, ȘI L-A PRĂDAT PE EL ȘI I-A LUAT TOATĂ MARFA ȘI AVEREA LUI, SCULE ȘI FERECATURI DE MARE PREȚ ȘI MULȚI ASPRI GATA*. ȘI A FOST ATUNCEA ANTONIE GRAMA OM DREPT ȘI NEVINOVAT. Iar după acea Mihail voevod a socotit din lăuntrul inimei domniei lui, cum *că l-a prădat pe el nevinovat* și pe bună dreptate mai vîrtos temându-se de Dumnezeu pentru năpastia și prigonirea lui Antonie Grama, să nu cază fii și dumnealui în vreo osândă. Drept aceea Mihail Voevod a dat atunci mai sus zisele sate: Hăreștii și Curta lui Antonie Grama pentru mai sus zisa prădăciune și sărăcie".

Mai cunoaștem tot pe vremea acea pe un Stan neguțătorul și pe un Ghionea neguțătorul care cumpără locuri multe de la Stanciu Logofătul la leat 1624.

Mânăstirea Simon Petru

la care a fost inchinată biserica Mihai-Vodă din București
(După Robert Curzon: „Visits to monasteries in The Levant 1851) Comunicată de d. St. Nicolaescu

BUCUREȘTII PE VREMEA LUI MIHAI VITEAZUL

Pe vremea lui Mihai-Viteazul, pe locul cuprins astăzi între calea Călărașilor, bulevardul Domniței, calea Moșilor și strada Radu Calomfirescu, și pe care se ridică clădirea cunoscută cu numele de „hotel Londra", erau casele Vistierului Dan.

Un istoriograf de pe vremea acea carele se numea Baldasar Walther și care a lăsat o povestire a întâmplărilor de pe atunci în scrierea numită *„Res gestae Michaelis"*, tipărită de Papiu Ilarian în *„Tesaur de Monumente istorice"* tomul I, numea casele acestui vistier *commodas in urbe domos*, adică încăpătoare case sau mai bine case de gospodar înstărit pe limba noastră românească.

In aceste încăpătoare case trăsese pe vremea lui Mihai-Viteazul, un Emir din măritele odrasle ale proorocului Mohamed.

Emirul venise în București, în luna lui Noemvrie din leatul 1593 și avea două mii din cei mai aleși osteni, 50 de cămărași ai Sultanului precum și o mulțime de ciauși și spahi.

Mihai Viteazul locuia atunci în București nu la Curtea Domnească din ulița de mai târziu numită „Ulița mare" ci într'o clădire de lângă mânăstirea cea nouă, zidită pe malul Dâmbovitei, fără ziduri sau alte întăriri.

Mânăstirea cea nouă — așa este numită de Walther — este mânăstirea Sfânta-Treime cea zidită de Alexandru-Vodă în 1568.

„Istoriile Domnilor Țării-Românești" ale lui Constantin Căpitanul tipărite în *„Magazin Istoric pentru Dacia"* (tomul I fila 211) spun: *„Și au făcut Alicsandru Vodă den jos de București o mănăstire hramul sfînta Troița, care nepotă său Radu Vodă, mai în urmă o au stricat den temelie, și o au făcut mănăstire mare precum să vede"*.

Ostașii cei impestrițati ai lui Mihai și Ungurii sei erau așezati în valea Dâmboviței lângă mânăstire, nu departe de clădirea lui Mihai.

Emirul crezând că Mihai se afla singur, a mers pe jos din casele vistierului Dan spre mânăstirea Sfînta-Troița unde locuia Mihai, însoțit de o mie de turci.

Iși poate face cineva o închipuire ce trebue să fi fost acest alaiu atât de impunător, alcătuit din o mie de ostași turci, spahi, ieniceri, timarioți, cu seraschierii și cu căpeteniile lor, străbătând pe jos, dela podul Târgului de afară atâtea ulițe din București până la malurile Dâmboviței unde era mânăstirea Sfânta-Troița.

Când iscoadele lui Mihai i-au adus știrea sosirei acestui Emir la mânăstire, Mihai, părându-i bănuitoare această sosire, părăsi casele dela mânăstire și trecu în lagărul oștenilor și lefegiilor sei Unguri cari se aflau precum am spus, așezate în vale nu departe de mânăstire.

Emirul văzându-se înșelat în nădejdea lui de a pune mâna pe Mihai, trimise soli cerând acestuia să dea drumul lefegiilor unguri, iar lefurile lor le va plăti dânsul.

Mihai se prefăcu că primește făgăduiala turcului, dar în aceiași vreme porunci lefegiilor sei să fie gata de luptă.

*

Urmând drumul gârliței *Bucureștioara* care se vărsa în Dîmbovița tocmai acolo unde

Călăreți transilvăneni de ai lui Sigismund veniți în ajutorul lui Mihai-Viteazul
(După o icoană nemțească din 1595)

erau asezate ostile sale, Mihai urcă spre Jicnita, trecu drumul ce ducea la sârbi si se opri la mânăstirea Stelea în dosul caselor Vistierului Dan.

Intr'o noapte a pus tunurile într'însele, le-a darîmat, a omorât pe Turci și pe Emir și a luat toata averea acestuia.

Atacul neasteptat, focul puștilor și strigătele salbatice ale oștenilor ameţiră, spăimântara pe turci, care deși înarmaţi și destul de multi, nu fura în stare să se împotrivească și fura siliti să primească moartea fără să o poată da.

Pe lângă turci au fost măcelăriţi și câţi-va evrei.

Walther spune:

„Deasemenea tăia pre toţi evreii cari după obiceiul lor, ca întotdeauna, se purtau ca vânzatori ai tarii".

Bucurestii misunau de ovreii cari se îndeletniceau cu felurite negoţuri și erau în mare trecere pe lângă turci.

Din toţi turcii din București, spune traditia orala bucureșteană, păstrată de istoricul N. Balcescu, numai un singur turc a scăpat. Acesta a fost imamul din Giurgiu care pe semne fusese în București, chemat cine știe pentru ce treburi.

In dimineaţa acelei zile în care trebuia să fie macelăriţi toţi turcii din București, imamul turc fu oprit în cale de un prieten al său român care i-a spus:

— Ben Ali, câti ani sunt de când mănânc pâinea ta?

— Două-zeci de ani!

— Dacă sunt 20 de ani de când mănânc pâinea ta, să-ţi spun un cuvânt!

— Spune!

— Sa nu zăbovești în București mai mult de cât până la ora 4 după amiazi. Să nu te opresti la Giurgiu ci caută să treci în grabă la Rusciuc.

— De ce? întrebă mirat turcul.

Bucuresteanul nostru se depărtă fără să mai spue nici un cuvânt.

Dar întorcându-si capul și văzând pe turc ca stătea în cumpănă neștiind ce să facă, i striga:

— Adu-ţi aminte ce ţi-am spus!

Turcul bănuind ceva rău o șterse din București cât mai repede.

*

La 1595 sosi Sinan Pașa și puse stăpânire pe București.

Aduse cu sine peste 100 de tunuri, 150.000 de turci si 150 de cămile.

Ce trebue să fi fost pe bucureșteni în clipa în care acest potop de oaste a intrat în oraș.

Inainte însă să intre Sinan Pașa în București, ostile cele cu leafă ale lui Mihai, alcătuite din fel de fel de oameni fără Dumnezeu, când deșertara orasul găsise cu cale să-l jefuiasca ei, ne spune istoricul Sincai în *Cronica* sa.

Venind Sinan Pașa în București — spune cronicarul moldovean Nicolae Costin — l-a impresurat cu șanţuri și părcane„ iar o biserică, zidită de Alexandru Vodă, — adică mânăstirea Sf. Troiţa — a întărit-o cu șanţuri și cu bâști.

Pisania mânăstirei Sf. Troiţa vorbește de aceste întăriri făcute de Sinan. Ea glăsuește așa:

„La cursul anilor 7103 (1595) au venit Sinan Pașa, cu oaste asupra lui Mihai-Voevod și, după aceia, bătând pe Mihai Voevod, băgat-au iarbă de tun în sfînta biserică".

O dare de seamă despre aceste întăriri o aflăm și într'un raport venețian din 27 Sept. 1595 care se află tipărit în colecţia de documente *Hurmuzache* (tomul 8-lea).

Tot în această colecţie (tomul al 3-lea partea 3-a) mai aflăm o foarte interesantă dare de seamă a unui călugăr numit Nikifor care a fost pe vremea lui Sinan în București.

Iată ce grăește dânsul:

„Lucrările de întărire la București se alcătuiau din două rânduri de copaci înalţi, bătuţi în pământ și, între rânduri, tot locul era umplut cu pământ. Pe fiecare întărire se poate pune câte 15 tunuri. Intăririle sunt depărtate unele de altele ca de o aruncătură de arc. In jurul orașului a fost săpat un șanţ, a căreia adâncime este de trei klafter, *iar lărgimea i este tot atât de mare ca și adâncimea.*

„Mânăstirea zidită de piatră, care se află aproape de oraș a fost luată și în 8 zile Sinan Pașa a întărit-o. Zidul cimitirului a fost și el întărit cu lucrări de pământ. S'au făcut și acolo 5—7 întăriri, iar în cetăţuia *pot încăpea acum zece mii de oameni".*

Din amănuntele ce ni le dă călugărul Nikifor aflăm lucruri foarte interesante. Sinan a împresurat Bucureștii cu un șant întărit. Dealul mânăstirii Sf. Troiţa a fost și el întărit cu ziduri și cu două rânduri de copaci bătuţi în pământ, așa cum se întăriau pe vremea acea orice oraș sau loc de adăpost. Iar acolo unde Walther spune că ședea Mihai-Viteazul, Sinan a preschimbat clădirea aceasta într'o cetăţuie.

Documentele publicate în *Hurmuzache* (tomul al 2-lea partea 2-a), precum și cele publicate de d. N. Iorga în *„Acte și fragmente"* dovedesc în destul despre aceste întăriri ale lui Sinan Pașa care au făcut oare care sgomot în ţările din apropiere, după cum arată scrisorile arhiducelui Maximilian al Austriei și cea a lui Leonardo Donato către Veneţia.

Aceste întăriri au rămas multă vreme in amintirea bucureștenilor cari le-au numit „Palanga lui Sinan Pașa". Hrisoavele dela *Arhivele Statului* pomenesc de „locul de lângă mânăstire, unde este Palanga lui Sinan Pașa".

*

Sinan însă nu stătu mult în București căci oștile lui Mihai-Viteazul, împreună cu cele ale lui Sigismund Batory al Transilvaniei porniră împotriva lui.

Ca să nu fie surprins Sinan plecă din Bucu-

resti. Dar înainte să plece el dărâmă tot ce făcuse la București.

Mânăstirea Sfintei Troițe, zidită de piatră și întărită de dânsul este dărâmată din „cuiburi până în temelii", cum spun actele de clădire și de meremetisire din veacul al 17-lea și pisania mânăstirei: *„iară Sinan-Pașă a dat dosul a fugi, și aprinse iarba de tun în biserică și s'au sfărâmat din temelie"*.

Mihai luă pe călugării dela mânăstirea Sf. Treime și-i duse la mânăstirea Sfântului Niculae al jupânesei Caplea pe care o meremetisise dânsul și o făcuse mânăstirea Domniei Sale. Și au stat acolo până în anul 1614 când spune iarăși pisania mânăstirei *„au dăruit Dumnezeu de au venit prea luminatul Io Radu-Voevod, feciorul Mihnei-Voevod, nepot lui Alexandru-Voevod și aù stătut Domn Țării Românești în cursul anilor 7122* (1614).

In fuga lui spre Dunăre Sinan, spun documentele publicate în colectia *Hurmuzache* (tomul al 8-lea), n'a putut dărâma tot ce făcuse în București. El a lăsat în oraș tunuri mari de cetate, pe cari nu le-a putut lua cu sine, iarbă de pușcă, cai și alte unelte de război.

Aceleași documente (tipărite în tomul al 3-lea, partea 2-a) ne mai spun că Silvio Piccolomini, unul din cei mai de seamă răsboinici din vremea sa, italian de obârșie, care se afla în oastea ungurească. au spus să se meremetisească întăririle făcute de Sinan la București și să remână cel mai puternic oraș din toată țara.

SIGISMUND BATORY

(După „Pannoniae Historia Chronologica" A. M. D XCVI) Colecția A. Pomescu-Gilly

N'a fost însă ascultat nici de Mihai și nici de Sigismund Batory, așa că Bucureștii au rămas în starea jalnică în care i lăsase Sinan.

Bătrână icoană a hramului Mitropoliei bucureștene cu slove slavone Țar Constantin cu Țarița Ileana

(Descoperită de pictorul D. Belizarie în 1935 cu prilejul refacerei zugrăvelei)

CUPRINSUL

INDREPTARI

Chipul lui Vladislav Basarab dela fila 6 este din colecția Secăreanu.

Chipul lui Mircea dela fila 12 este din A. Stefulescu *(mân. Tismana)* al lui Teodosie și Mircea (fila 12) și Alexandru Vodă (fila 64) din *Curtea de Argeș* a lui Lecomte de Nouy.

Chipurile lui Gh. Ștefan (fila 48) și Constantin Basarab (fila 56) sunt din *Tes. de mon. Istorice.*

Palatul Domnesc dela fila 43 este din colecția A. Pomescu-Gilly.

Chipul lui Ștefan cel Mare dela Voroneț de la fila 24 este din *Ist. lui Ștefan cel Mare* de N. Iorga.

Sfârșitul cărții întâia. Cartea a doua se va numi : „MINUNATE POVESTIRI DESPRE BUCUREȘTII DE ODINIOARĂ

RADU-CEL-MARE ŞI FIUL SAU MIRCEA-CIOBANUL

Mircea-Ciobanul este întemeietorul Bisericei „Curtea-Veche" din Bucureşti (După „Curtea de Argeş" a lui Lecomte de Nouy)

BUCUREŞTII IN VEACUL AL 19-lea

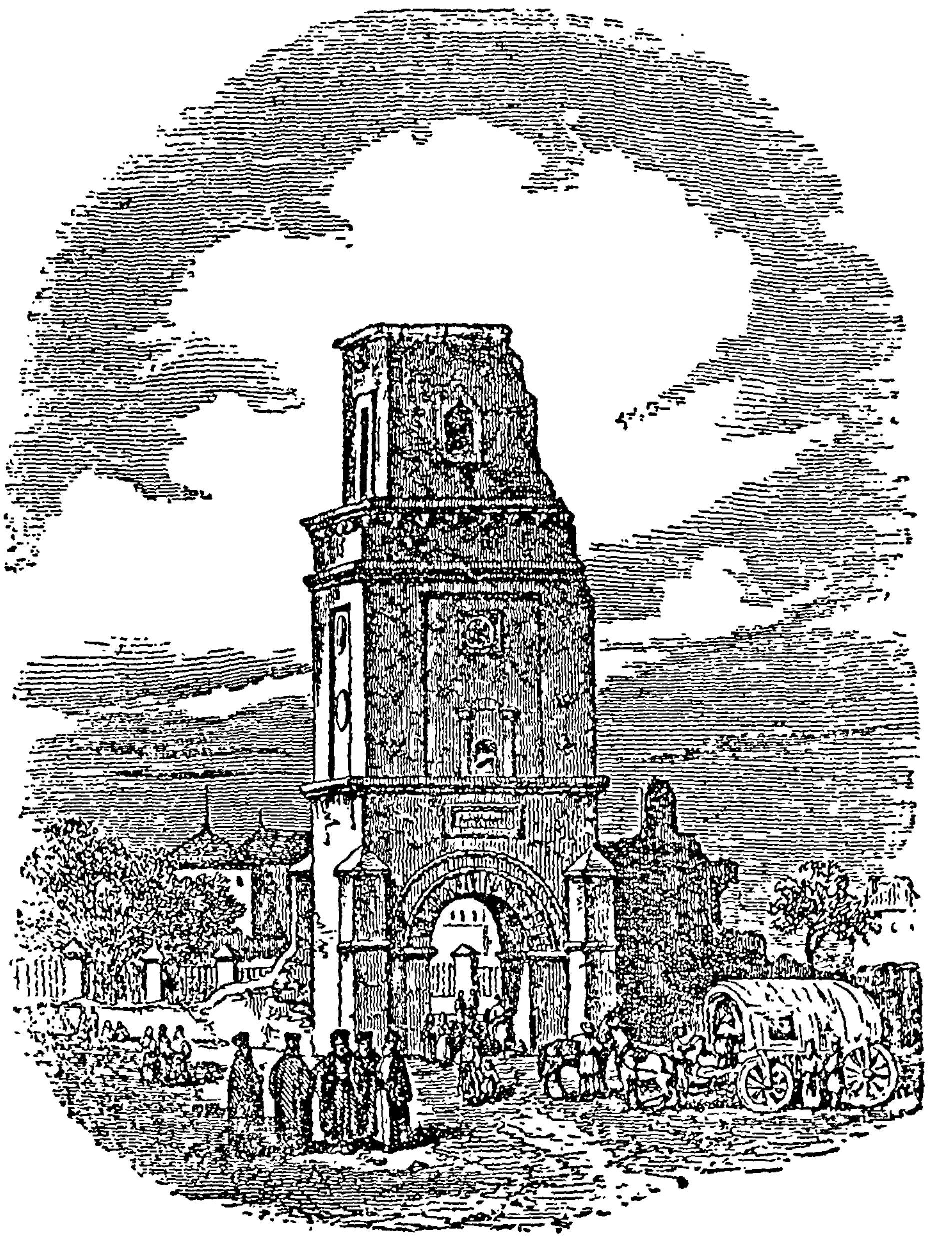
Desen de Felix Thorigny, publicat in *Le Monde Illustre* 1859 cu titlul „Vue générale de la Ville de Bucarest capitale des Principautes Unies. (Colecţia D. Caselli)

Planşa II-a

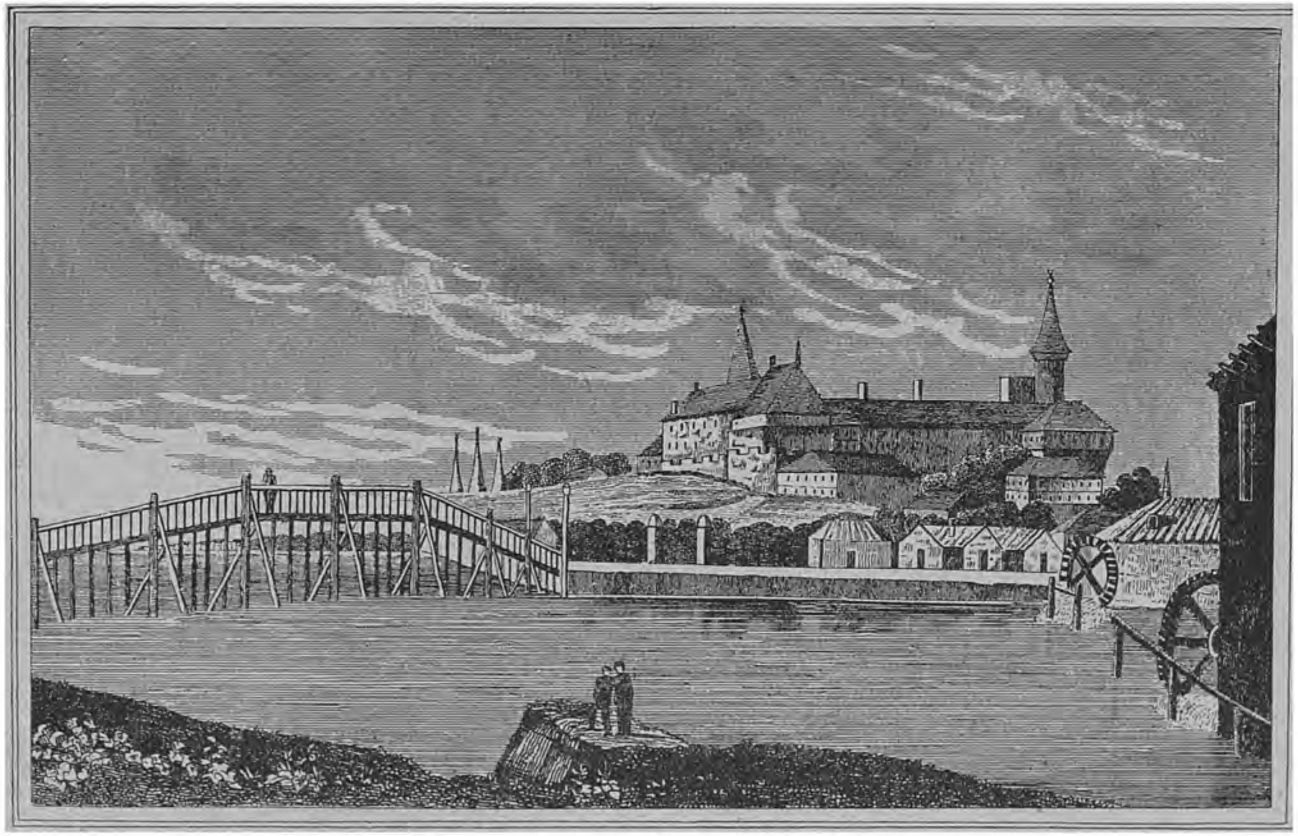

ULIȚA MARE DIN BUCUREȘTI IN VEACUL AL 19-lea
(Desen de Doussault publicat in *l'Illustration* din 1843)

Planșa III-a

TURNUL COLŢEI
După cutremur (Desen de Doussault publicat în *l'Illustration* din 1843)

SCHLOSS DER HOSPODARE IN BUKAREST

PALATUL DOMNESC ŞI MANASTIREA MIHAI VODA DIN BUCUREŞTI
(După o gravură germană din colecţia D-lui A. Pomescu-Gilly)

Planşa V-a

SINAN PAŞA
După o veche litografie românească din 1857. — Colecţia D. Caselli

NICOLAE-VODA MAVROGHENI
care a introdus sobe în bisericile bucureştene. (După chipul publicat de V. A. Ureche în *Ist. Buc.*)

RADU-DELA-AFUMAŢI
(Desen făcut după chipul dela Curtea-de-Argeş)

DIN SCRIERILE DOMNULUI D. CASELLI

FECIOARA DELA ARGEŞ, povestire istorică din vremea celor dintâi Basarabi (1907).
VORNICEASA MITREA, povestire istorică din vremea lui Mihai Viteazul (1909).
FATA COMISULUI, povestire istorică din vremea lui Mihai-Viteazul (1909).
NEAGA, IMPARATEASA BUZEULUI, roman istoric.
TODERIŢA PARCALAB OT GALAŢI, roman istoric.
EROUL DELA CALUGARENI, roman istoric.
IUBITELE VOEVOZILOR, (1913).
ISTORIA MITROPOLIŢILOR UNGRO-VLAHIEI (în „Gazeta Liberală" 1902).
ISTORIA IERUSALIMULUI (în „Românul" ed. săptămânală 1901—1902).
IERUSALIMUL SUB DAVID (în „Vocea Dreptăţii).
ISTORIA ORAŞULUI GALAŢI (în „Secolul").
ŢARA DE ARGINT (în „Seara" 1913).
CRACIUNUL LA DIFERITE POPOARE („Minerva" 1914).
A INFIINŢAT CAND-VA O IMPARAŢIE BULGAREASCA ? („Minerva").
MORMINTELE DOMNEŞTI DELA MANASTIREA CURTEA DE ARGEŞ („Minerva").
ŢARA MOLDOVEI ŞI NEAMURILE ROSIANEŞTI („Seara").
JUPANI, CRAI ŞI ŢARI AI SERBIEI (ziarul „Seara").
CUM S'AU INTINS RUŞII PANA LA MAREA NEAGRA (ziarul „Seara").
STĂPANIREA ROMÂNILOR LA MAREA NEAGRA (ziarul „Seara").
KHAZARII SAU JIDOVII (în ziarul „Seara").
BISERICA SF. NICOLAE DOMNESC DELA CURTEA DE ARGEŞ (în Rev. de Istorie, Arheologie şi Filologie).

Lucrările istorice ale d-lui D. Caselli sunt răspândite prin felurite reviste şi ziare. Bunăoară în *Viaţa Nouă, Reporterul, Expresul, Românul, Mărgăritarul, Danubiul, România Nouă, Vestea, Lumea Copiilor, Universul, Minerva, Seara, Secolul, Gazeta Liberală, Independentul, Scena.*

Cele privitoare la trecutul Bucureştilor au fost publicate în ziarele *Gazeta Liberală, Românul, Independentul* şi *Gazeta Municipală.*

Ele au apărut dela 1895 până azi.

Iar în pregătire sunt: *Minunate povestiri despre Bucureştii de odinioară şi Mahalalele Bucureştene.*

PREŢUL LEI 100

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" S. A. STRADA BREZOIANU Nr. 23—25